

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MARKO HLASTEC

**PRIMERJALNA ANALIZA GARDNIH ENOT OBOROŽENIH SIL
SLOVENIJE, HRVAŠKE, SRBIJE, BIH, KOSOVA, ČRNE GORE IN
MAKEDONIJE**

SPECIALISTIČNO DELO

Ljubljana, maj 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

MARKO HLASTEC

Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

**PRIMERJALNA ANALIZA GARDNIH ENOT OBOROŽENIH SIL
SLOVENIJE, HRVAŠKE, SRBIJE, BIH, KOSOVA, ČRNE GORE IN
MAKEDONIJE**

SPECIALISTIČNO DELO

Ljubljana, maj 2009

PRIMERJALNA ANALIZA GARDNIH ENOT OBOROŽENIH SIL SLOVENIJE, HRVAŠKE, SRBIJE, BIH, KOSOVA, ČRNE GORE IN MAKEDONIJE

V današnjih spremenjenih varnostnih razmerah izgublja svoj pomen izurjenost postrojitvenih postopkov vojakov posameznikov in celotnih vojaških kolektivov . Lepo urejen postroj, bleščeči škornji in zlikane uniforme so v miselnosti »bojevnikov« odvečno breme in izguba časa. Javnost še vedno velikokrat vojaško organizacijo enači z ravno vrsto, strumnim korakom, usklajenim nastopom in glasnim poveljevanjem. Zato je toliko bolj pomembno, da ima vsaka država vsaj eno namensko opremljeno enoto, ki skrbi za te danes »obrobne« vojaške vrline. V vseh obravnavanih enotah so kot osnova za začetek izvajanja namenskih nalog služili znanje, praksa in pisana pravila nekdanjih skupnih oboroženih sil. Iz analize je razvidno, kako so se v posameznih državah ta pravila spremenila, dopolnila ali popolnoma opustila. Tudi na tem področju je, čeprav gre za tipično vojaška vprašanja, po posameznih državah domovinski zanos ob ustanovitvi lastnih držav ter vpliv politike narekoval izvajanje posameznih oblik protokolarnih nalog. Ugotovitve iz analize potrjujejo tezo, da imajo vse države, obravnavane v vzorcu, namensko oblikovane ter za lastne zmožnosti in protokolarna pravila opremljene in usposobljene enote za izvajanje protokolarnih nalog in izkazovanje vojaških časti.

Ključne besede: protokol, ceremonial, garda, vojaške časti, častna enota.

»COMPARATIVE ANALYSIS OF GUARD UNITS OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLICS OF SLOVENIA, CROATIA, SERBIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA, MONTENEGRO AND MACEDONIA«

In today's changed security conditions, skilful line-up procedures performed by individual soldiers and entire military units are becoming less important. A neatly organized line-up of soldiers, shiny boots and ironed uniforms are considered by 'combatants' as unnecessary bothering and waste of time. In the mind of the public, the military organization is still often seen as a straight line of soldiers, determined march, coordinated performance and loud commands. Because of this it is even more important for each country to develop at least one appropriately equipped unit which would be responsible for these military skills which today are considered to be marginal. In all concerned units the performance of task assignments was based on knowledge, practise and written rules used by the former Yugoslav Armed Forces. The analysis shows how individual countries have changed, updated or completely abandoned these rules. In individual countries the performance of various forms of protocol tasks was, also in this area, although it includes typical military issues, dictated by patriotic enthusiasm aroused by the establishment of independent states, as well as by the policy influence. The analysis confirms that all concerned countries have created task units, developed and equipped in line with their own capabilities and protocol rules, which perform protocol tasks and military honours.

Key words: protocol, ceremony, the Guards, military honours, protocol unit.

KAZALO

1	UVOD	8
2	METODOLOŠKI OKVIR	11
2.1	OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA	11
2.2	CILJI PROUČEVANJA.....	11
2.3	HIPOTETIČNI OKVIR.....	14
2.4	UPORABLJENE METODE.....	14
2.4.1	<i>Zgodovinska analiza</i>	14
2.4.2	<i>Metoda zbiranja, analize in interpretacije virov</i>	15
2.4.3	<i>Metoda študij primerov</i>	15
2.4.4	<i>Primerjalna metoda</i>	15
2.4.5	<i>Metoda usmerjenega intervjuja</i>	15
2.4.6	<i>Deskriptivna metoda</i>	15
2.5	TEMELJNI POJMI	15
2.5.1	<i>Garda – gardna enota</i>	15
2.5.2	<i>Protokol</i>	16
2.5.3	<i>Ritual</i>	17
2.5.4	<i>Ritualizirana pravila</i>	18
2.5.5	<i>Vojaški protokol</i>	18
3	ZGODOVINSKI RAZVOJ GARDNIH ENOT	20
4	REPUBLIKA SLOVENIJA (ENOTA ZA PROTOKOL – GARDA SV)	25
4.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	25
4.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI.....	26
4.3	NALOGE ENOTE	27
4.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG.....	28
4.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG.....	28
4.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	28
4.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	30
4.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	33
5	REPUBLIKA HRVAŠKA (POČASNO ZAŠTITNA BOJNA HV)	36
5.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	36
5.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI.....	38
5.3	NALOGE ENOTE	38
5.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG.....	39
5.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG.....	39
5.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	39
5.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	40
5.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	42
6	REPUBLIKA SRBIJA («GARDA VOJSKE SRBIJE«)	44
6.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	44
6.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI.....	45
6.3	NALOGE ENOTE	46
6.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG.....	47
6.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG.....	47
6.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	47
6.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	48
6.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	50

7	FEDERACIJA BIH (POČASNA JEDINICA ORUŽANIH SNAGA BIH)	52
7.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	52
7.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI	53
7.3	NALOGE ENOTE	54
7.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG	54
7.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG	55
7.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	<i>55</i>
7.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	<i>55</i>
7.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	<i>56</i>
8	REPUBLIKA KOSOVO (GARDA E KOSOVËS - TMK)	58
8.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	58
8.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI	59
8.3	NALOGE ENOTE	59
8.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG	59
8.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG	59
8.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	<i>59</i>
8.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	<i>60</i>
8.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	<i>61</i>
9	REPUBLIKA ČRNA GORA (BATALJON ZA POČASTI VCG)	63
9.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	63
9.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI	64
9.3	NALOGE ENOTE	64
9.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG	65
9.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG	65
9.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	<i>65</i>
9.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	<i>66</i>
9.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	<i>67</i>
10	REPUBLIKA MAKEDONIJA (БАТАЊОН ЗА ПОЧЕСТИ И ОПСУЖУВАЊЕ НА АРМ)	69
10.1	ZGODOVINSKI RAZVOJ NASTANKA ENOTE	69
10.2	ORGANIZACIJSKA STRUKTURA IN POSEBNOSTI	69
10.3	NALOGE ENOTE	70
10.4	NAČIN USPOSABLJANJA ZA IZVAJANJE PROTOKOLARNIH NALOG	70
10.5	IZVEDBA PROTOKOLARNIH NALOG	70
10.5.1	<i>Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje</i>	<i>70</i>
10.5.2	<i>Izvedba osnovnih protokolarnih nalog</i>	<i>71</i>
10.5.3	<i>Izvedba gardnih nalog</i>	<i>73</i>
11	PRIMERJALNA ANALIZA	76
12	UGOTOVITVE IZ ANALIZE	82
12.1	VERIFIKACIJA HIPOTEZ	85
13	ZAKLJUČEK	92
14	LITERATURA	94

SEZNAM SLIK IN TABEL

1. SLIKE

Slika 4.1:	Znak Garde Slovenske vojske.....	27
Slika 4.2:	Garda Slovenske vojske na letališču ob odhodu kraljice Elizabete II.....	37
Slika 5.1:	Znak Počasno zašitne bojne HV.....	38
Slika 5.2:	Počasno zašitna bojna HV sprejema predsednika ZDA v Zagrebu.....	45
Slika 6.1:	Grb Garde Vojske Srbije.....	46
Slika 6.2:	Garda Vojske Srbije med parado.....	53
Slika 7.1:	Grb Oružanih snaga Bosne i Hercegovine.....	54
Slika 7–2:	Jedinica za počasti OS BiH na svojem prvem postroju na sarajevskem letališču 26. 11. 2004.....	59
Slika 8.1:	Dosedanji znak Garda e Kosovës.....	60
Slika 8.2:	Garda e Kosovës med sprejemom predsednika države in Vlade na prištinskem letališču.....	64
Slika 9.1:	Grb Vojske Crne Gore.....	65
Slika 9.2:	Bataljon za počasti Vojske Crne Gore, postrojen na letališču Golubovci pri Podgorici.....	70
Slika 10.1:	Grb Armije na Makedonija.....	71
Slika 10.2:	Bataljon za počesti i opslužuvane ARM med sprejemom z vojaškimi častmi.....	76

2. TABELE

Tabela 11.1:	Podatki o odstotkih vojakov v postrojih.....	75
Tabela 11.2:	Podatki o gardnih enotah Slovenije, Hrvaške, Srbije in BiH.....	77
Tabela 11.3:	Podatki o gardnih enotah Kosova, Črne gore in Makedonije.....	79

SEZNAM KRATIC

AP	avtomatska puška
ARM	Armija na Makedonija Armada Makedonije
BiH	Bosna in Hercegovina
CG	Crna Gora
DZ	Državni zbor
EU	Evropska unija
GŠOS RH	Generalštab oboroženih sil Republike Hrvaške
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske
GŠVCG	Generalštab Vojske Crne Gore
GŠV	Generalštab Vojske Srbije
HGZ	Hrvatski gardijski zbor
HVO	Hrvatsko vječe odbrane (Hrvaški obrambni svet)
IOM	International Organization of Migration (Mednarodna organizacija za begunce)
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KFOR	Kosovo Forces Sile za Kosovo
KOV	kopenska vojska
KPC	Kosovo protection corps Kosovski zaščitni korpus
KZK	Kosovski zaščitni korpus
MC	Military Comity (vojaški odbor)
MKNOUBr	Makedonsko Kosovska narodnoosvobodilna udarna brigada
MORH	Ministarstvo odbrane Republike Hrvatske (Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške)
MORS	Ministarstvo odbrane Republike Srbije (Ministrstvo za obrambo Republike Srbije)
MORH	Ministarstvo odbrane Republike Hrvatske (Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške)
MOTB	motoriziran bataljon
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NGŠ	načelnik generalštaba
NGŠ	namestnik načelnika generalštaba
NOV POJ	Narodno osvobodilna vojska in partizanski odredi Jugoslavije
OKO	operacije kriznega odzivanja
OS	oborožene sile
OS RH	Oborožene sile Republike Hrvaške
OS RCG	Oborožene sile Republike Crne Gore
PAP	polavtomatska puška
PRS	predsednik Republike Slovenije
PRH	predsednik Republike Hrvaške
PŠŠ	poveljniškoštabno šolanje
RH	Republika Hrvaška
RM	Republika Makedonija

RS	Republika Srbija
SAS	samostojno avtomatsko strelišče
SFOR	Stabilization Force (Stabilizacijske sile v Bosni in Hercegovini (jan. 1996–dec. 2005)).
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SPOR	splošni pregled obrambnega resorja
SV	Slovenska vojska
ŠČ	šola za častnike
ŠPČ	šola za podčastnike
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
TACON	taktični operativni nadzor
TMK	Trupat e Mbrojtjes se Kosovës (Kosovske zaščitne sile)
TO	Teritorialna obramba
Ur. L. RS	Uradni list Republike Slovenije
VCG	Vojska Crne Gore
VED	Vojaško evidenčna dolžnost
ViP	vodenje in poveljevanje
VIP	Very important person (zelo pomembna oseba)
VL PZO	vojno letalstvo in protizračna obramba
VM	vojna mornarica
VP	vojaška policija
VRS	Vojska Republike Srpske
VS	Vojska Srbije
VSiCG	Vojska Srbije i Crne Gore
ZDA	Združene države Amerike
ZSSR	Zveza sovjetskih socialističnih republik
ZZZ	Zakon o zunanjih zadevah

1 UVOD

Razpad nekdanje skupne države na več nacionalnih držav je od novonastalih držav zahteval oblikovanje lastnih oboroženih sil. V začetku so bile te novonastale obrambne sile nujno potrebne za vojaško zavarovanje doseženih političnih odločitev in obrambo pridobljene neodvisnosti, protokolarnih aktivnosti pa skoraj ni bilo. Za potrebe izvajanja sprejemov z vojaškimi častmi v okviru diplomatskega in vojaškega protokola in slovesnosti v okviru oboroženih sil so se sprotno izbirale enote, katerih poveljujoči so bili vešči v teh, sicer obveznih vojaških veščinah. Načeloma so bile to enote, ki so izvajale naloge bojnega zavarovanja poveljstev in pomembnih posameznikov, torej naloge, ki so jih v zgodovini opravljale gardne enote.

Zahteve sodobnih mednarodnih protokolarnih pravil predvidevajo več oblik sodelovanja oboroženih sil posamezne države pri izvedbi bilateralnega sodelovanja. Prav ta pravila so narekovala oblikovanje lastnih, namensko usposobljenih in opremljenih enot za izvajanje nalog vojaškega dela protokola za potrebe najvišjega državnega in vojaškega vrha posamezne države. Med najpomembnejše potrebe lahko prištevamo oblikovanje postrojov častne enote ob prihodih/odhodih tujih gostov, kordonske sprejeme in častne straže pred pomembnimi objekti (Watson, 1993, 467). V posameznih državah (Srbija, Hrvaška) so to osnovno nalogo dopolnili z nalogami varovanja in zaščite najvišjih predstavnikov države in oboroženih sil, s čimer so želeli ohraniti osnovno namembnost teh enot, znano že iz zgodovine. Oblika izvedbe in velikost oblikovanih enot sta predpisani ali dogovorjeni v vsaki državi posebej.

Če želimo analizirati posamezne protokolarne enote in ugotavljati njihove specifične posebnosti, moramo v osnovi poznati vzroke za nastanek in oblikovanje takih namensko usposobljenih enot. Zato bom v nalogi poskušal predstaviti zgodovinske razloge za nastanek in oblikovanje gardnih enot, posebnosti v posameznih državnih tvorbah in njihovo postopno transformacijo iz enot za zavarovanje lastnikov, vladarjev in suverenov v enote za izvajanje protokolarnih nalog.

Splošna značilnost sodobnih vojska je, da se postrojivnim postopkom tako v fazi usposabljanja kot kasneje pri rednem delu posveča premalo pozornosti in so v primerjavi s postopki vojakov na bojišču zastopani, njihovo striktno in pravilno

izvajanje pa zanemarjeno. Če na zadevo gledamo z vidika koristnosti in učinkovitosti, je takšno ravnanje še sprejemljivo. Vendar je tu treba poudariti, da so postrojitelvena pravila nastala predvsem zaradi krepitve discipline in unificiranosti. V Sloveniji danes govorimo o Postrojitelvenih pravilih, na Hrvaškem imajo za te aktivnosti novo skovanko Pravilnik o vježbovnim postupcima u Oružanim snagama, v Srbiji in Črni gori pa še vedno uporabljajo izraz Strojjeva obuka. Vsem tem pravilom je skupno to, da predpisujejo strumnost, energičnost in eleganco pri izvajanju postrojitelvenih vaj. Če v javnem mnenju pod vtisom miselnih vzorcev iz preteklosti ob besedi »vojska« še vedno prevladuje sinonim za urejenost, zlošččnost čevljev, strumnost in enotnost postopkov, je praksa v bojnih enotah povsem drugačna. Tam štejejo povsem drugi parametri uspešnosti. Enako je s pravilnim poveljevanjem.

V procesu oblikovanja nacionalnih gardnih enot na področju nekdanjega SFRJ lahko govorimo o vsaj dveh pomembnih obdobjih. V prehodnem obdobju 1992–2000 je bil domovinski zanos na vrhuncu, zato ni bilo problem sestaviti enoto, ki je bila izurjena v postopkih ter lepa in urejena na pogled. Kadrovsko so se te enote dopolnjevale iz vojakov nabornikov, ki so šli skozi postopke stroge selekcije. Zato jim je sprejem v enoto pomenil ogromno. Po umiritvi nacionalnih/nacionalističnih strasti in končanju bojev na Hrvaškem, v Bosni in na Kosovu so na področju Zahodnega Balkana nastale nove varnostne razmere, ki so v končni meri privedle do ukinitve naborniških vojska in oblikovanja poklicnih sestavov. Novi pogledi na stanje v družbi in vse večja »mirovniška« naravnost mladih so resno ogrozili obstoj tudi vojaških protokolarnih enot.

Še pred nekaj leti je pripadnost gardnim enotam pomenila prestiž. V današnjem času, ko so materialni prejemki odločilen faktor za odločanje o zaposlitvi, smo zato soočeni tudi s krizo vrednot. Med današnjimi mladimi težko najdemo posameznike za zaposlitev v vojski. Večini novo zaposlenih več pomeni oditi na OKO, zaslužiti nekaj tisoč evrov in po preteku pogodbe zapustiti oborožene sile kot pa na soncu in v dežju vsak dan uriti ene in iste postopke. Zaradi tega se je baza za izpopolnjevanje tudi protokolarnih enot izrazito zmanjšala. Ta ugotovitev velja za vse vojske, ki so ukinile služenje vojaškega roka.

V gardnih enotah je vedno velja poseben vrednostni sistem, ki je na prvo mesto vedno postavljaj spoštovanje vseh in vsakogar, najbolj pa države, njenih simbolov¹ in njenih institucij. Da to za nekga postane najvišja vrednota, mora preživeti najostrejše oblike urjenj, pri čemer ne sme na prvo mesto postavljati materialnih in ostalih privilegijev. Ti po navadi pridejo sami. Resda mogoče pozno, pa vendar.

Gardne enote oboroženih sil držav, nastalih na področju nekdanje SFR Jugoslavije, so nastajale v različnih okoliščinah. V nekaterih državah (Slovenija, Črna gora) so nastale predvsem zaradi izvajanja protokolarnih nalog za potrebe državnega in vojaškega protokola, drugje (Srbija) so v spremenjeni obliki in strukturi nadaljevale naloge skupne predhodnice iz nekdanjega JLA (Titova garda), na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu pa so nastale iz vsaj delno usposobljenih in motiviranih pripadnikov bojnih enot po koncu vojne.

Na tematiko protokola in protokolarnih pravil je v zadnjem času izšlo nekaj obširnih publikacij, ki pa se vojaškega dela protokola dotikajo le opisno in relativno splošno. Primerjav in analiz med sorodnimi in primerljivimi enotami v EU-ju, NATU ali v regiji ni zaslediti. Razlog je verjetno tudi v tem, da ni zavezujočega mednarodnega pravila o obliki, vsebini in izvedbi vojaških protokolov. Odločitve o vsebini, obliki in obsegu izvedbe protokolarnih nalog in sprejemov z vojaškimi častmi so prepuščene posamezni državi in njeni sposobnosti oblikovati tudi na tem področju razpoznavno lastno podobo. Večina avtorjev, ki je v svojih delih obravnavala med drugim tudi postopke slovenske protokolarne enote, je opisovala postopke izvajanja posameznih protokolarnih nalog v časovnem obdobju, ko je bil 12. gardni bataljon SV izpopolnjen z vojaki naborniki, v zadnjem času (od leta 2005) pa strokovnih člankov in razprav o Gardi SV kot nosilki izvedbe protokolarnih nalog, razen časopisnih člankov in televizijskih poročil iz izvedbe posameznih aktivnosti ni zaslediti. Ta časovni okvir se pokriva z ukinitvijo 12. gardnega bataljona in oblikovanjem občutno manjše Enote za protokol SV in v nadaljevanju Garde SV.

¹ Odličen opis odnosa do bojne zastave je podal A. I. Solženicin v knjigi Avgust štirinajstega, v kateri opisuje odisejado vojakov, ki so nosili telo mrtvega polkovnega poveljnika in okoli njega ovito polkovno zastavo več kot 40 »vrst« v zaledje, da so prispeli na rusko ozemlje, ga tam pokopali in rešili bojni prapor pred Nemci.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja v specialističnem delu je Enota za protokol – Garda SV in njena primerjava z današnjim stanjem v gardnih ali protokolarnih enotah v OS ostalih držav, ki so nastale po razpadu SFRJ. Vse te novonastale enote in poveljujoči častniki, zadolženi za organizacijo protokolarnih sprejemov, so imeli za osnovo pravilnike, uredbe in praktične postopke, sprejete v JLA. Osnovno delo s tega področja je Strojivo pravilo oružanih snaga. Kljub sprejetim nacionalnim postrojivnim pravilom in postopkovnikih se mi kot poznavalcu postopkov v izbranih državah zdi, da omenjeno navodilo še vedno predstavlja osnovno strokovno delo za tolmačenje posameznih detajlov pri izvedbah protokolarnih nalog. Njegova določila in predpisani postopki izvedbe posameznih postrojil in postopkov so bili tista skupna osnova za začetek dela, usposabljanja in urjenja vseh enot, ki se ukvarjajo s protokolarnimi nalogami. Posamezne države so zaradi potrebe po ločitvi od nekdanjega sistema tudi na področju vojaških postrojil uvajale spremembe v obliki novih in preimenovanih povelj, v postopke so se dodali novi detajli, uniforme in oznake so bile spremenjene ali zamenjane z nacionalnimi značilnostmi, posamezni postopki pa so bili preklicani.

2.2 Cilji proučevanja

V specialističnem delu želim analizirati osnovne podatke o posameznih obravnavanih državah in njihovih oboroženih silah, v nadaljevanju pa na vzorcu opisa in analize dejavnosti, postopkov in nalog naše, slovenske Enote za protokol – Garde SV v opisni in tabelarni primerjalni obliki predstaviti vse enote, ki se v državah, nastalih na področju nekdanjega SFRJ, ukvarjajo s protokolarnimi nalogami. Pri enotah, ki jim nacionalna zakonodaja in odločitve nadrejenih nalagajo izvajanje tudi drugih, predvsem varnostnih nalog, bom te naloge opisal le obrobno.

Osnova za izdelavo primerjalne analize je v predstavitvi Garde SV kot ozko specializirane enote Slovenske vojske, ki je v skladu z določili iz SOPR 2007-2012 namenjena za organiziranje in izvajanje vojaškega protokola za potrebe SV, MO, Vlade RS in Urada predsednika RS. Svoje poslanstvo enota izvršuje z

angažiranjem na državnem in ministrskem nivoju, v enotah in poveljstvih SV ter lokalnih skupnostih.

Za dosego svojega poslanstva je Garda SV:

- odgovorna za načrtovanje, organizacijo in izvedbo vseh vrst protokolarnih in gardnih nalog:
 - sprejemi z vojaškimi častmi predsednikov držav, vlad, ministrov, načelnikov GŠ in drugih visokih vojaških gostov ali gostov iz EU-ja in NATA ter žalnih in drugih slovesnosti na državnem nivoju,
 - predaja akreditivnih pisem, sprejemi predstavnikov države in vlade v vojašnicah, izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in drugih žalnih dogodkov, ki se jih udeležijo predstavniki vlade, ministri in načelnik generalštaba ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojska;
- kot nosilec usposabljanja za potrebe izvajanja vojaškega protokola je odgovorna za načrtovanje, organizacijo in izvedbo usposabljanja pripadnikov SV (TACON) za izvajanje vseh oblik protokolarnih nalog;
- odgovorna za izvajanje logistične podpore lastne izvedbe nalog protokola.

Za izdelavo primerjalne analize sem kot vzorec izbral sedem držav, nastalih na področju nekdanjega SFRJ. Vsem nastalim oboroženim silam teh držav je skupno to, da so v začetku nastanka kot izhodišče uporabljale pravilnike in dokumentacijo iz skupne države. Želja po odcepitvi od miselnih vzorcev iz nekdanje skupne države tudi na tem področju je narekovala uvajanje nacionalnih posebnosti v načine delovanja teh enot, izvajanja postrojil in protokolarnih nalog, videz postrojov, uniforme, spremljajoče glasbe in ostalih detajlov. Zato so se zaradi želje po razlikovanju in poudarjanju lastnih nacionalnih posebnosti povsod oblikovala lastna pravila in postopkovniki. Ti so na nekaterih področjih prinesli izrazite spremembe (uniforme, poveljevanje), ponekod pa so povzeli dotedanjo ureditev in prakso (orožje).

Z izdelavo specialističnega dela na to tematiko želim osvetliti nekatere do sedaj neproučene ali manj proučene vidike delovanja teh enot.

V specialističnem delu želim predstaviti osnovne podatke o posameznih državah in njihovih oboroženih silah kot osnovo za oblikovanje namenskih, gardnih ali protokolarnih enot. Z opisom razlogov in zgodovine nastanka enote, umeščenosti v organizacijsko shemo višje enote, rednih nalog enote in nalog v primeru

povišane stopnje bojne pripravljenosti, načina usposabljanja za izvajanje nalog protokola in ostalih nalog, predstavitvijo uniform in protokolarnega orožja želim prikazati posebnosti oziroma primerljivosti med posameznimi enotami. Poudarek v opisu želim dati primerljivim indikatorjem izvajanja protokolarnih in gardnih nalog, kot so sprejemi z vojaškimi častmi, kordonski postroji, častne straže pred objekti državnega pomena, pogrebi z vojaškimi častmi oziroma izvedba ostalih gardnih in protokolarnih nalog.

Na podlagi dobljenih podatkov in spoznanj bom oblikoval zaključke, s katerimi želim prispevati k razumevanju specifičnosti nalog in poslanstva takšnih enot. Za kriterije primerjanja sem izbral tiste, ki so med sabo količinsko ali kvalitativno primerljivi. Z njihovim primerjanjem in vrednotenjem bom poskušal podati osebno oceno o posameznih enotah, njihovih prednostih in slabostih v primerjavi z ostalimi ter za potrebe kvalitetnega razvoja protokolarne enote SV pripraviti predloge za spremembe in dopolnila veljavnih predpisov s tega področja.

Izvedbeni cilji specialistične naloge so naslednji:

- o opredeliti temeljne pojme, ki se pojavljajo pri delovanju gardnih enot,
- o predstaviti zgodovinski razvoj posebnih enot OS, ki jih danes poznamo kot enote za časti, gardne enote, zaščitne enote, protokolarne enote ...,
- o predstaviti umeščenost v sistem in strukturo ViP,
- o predstaviti način kadrovanja, selekcijske postopke in izpopolnjevanje enote,
- o predstaviti nacionalne dokumente in pravila za izvajanje namenskih nalog ter posebnosti,
- o predstaviti opremo, oborožitev in postopke pri izvajanju postrojitvenih in protokolarnih nalog ter poudariti nacionalne posebnosti,
- o po enakem vzorcu predstaviti gardne ali protokolarne enote vojska držav s področja nekdanje Jugoslavije,
- o izdelati tabelarni prikaz primerljivih parametrov.
- o ugotoviti razlike in eventualne primerljive značilnosti med primerjanimi enotami.

2.3 Hipotetični okvir

Hipoteza 1

»Protokolarne enote OS držav na področju nekdanjega SFRJ imajo ne glede na podobna poimenovanja različne naloge, ki izhajajo iz zgodovinsko pogojenih razlogov in notranje politične ureditve posamezne obravnavane države.«

Hipoteza 2

»Skupna nekdanja država, upoštevanje prakse iz JLA, določil iz Strojevog pravila orožanih snaga SFRJ, uporaba istega tipa protokolarnega orožja in postopkov pri delu z njim imajo za posledico takšno izvedbo osnovnih protokolarnih nalog, ki so si po videzu in uporabljenih postopkih precej podobni.«

Hipoteza 3

»Garda SV je po obliki izvajanja protokolarnih nalog primerljiva z ostalimi sorodnimi enotami iz drugih vojska, po številčnem stanju udeležencev pri najvišjih oblikah državnega protokola (sprejemi tujih državnikov) pa spada Garda SV med najštevilčnejše.«

Hipoteza 4

»Častna enota RS bi za razpoznavnost države in svojega dela morala izvajati najvišje postroje ob sprejemih tujih predsednikov z uporabo sistema 'domin' in biti oblikovana tako, da bi bil postroj sestavljen iz 'častnih' vodov kopenskih, letalskih in pomorskih sil. S tem bi tudi na protokolarnem področju poudarili, da smo pomorska država.«

2.4 Uporabljene metode

Pri proučevanju in analiziranju gardnih enot bom uporabil spodaj naštetih metode.

2.4.1 Zgodovinska analiza

Zgodovinsko analizo bom uporabil za prikaz razvojnih faz gardnih in ostalih namenskih enot. S pomočjo te metode bom opisal razvoj gardnih enot v posameznih obdobjih glede na organiziranost in naloge, ki so jih izvajale.

2.4.2 Metoda zbiranja, analize in interpretacije virov

Metoda zbiranja, analize in interpretacije virov bo uporabljena za pridobitev ustreznih informacij iz primarnih in sekundarnih virov. Primarni viri v moji nalogi bodo zakoni in pravilniki z obrambnega področja posameznih obravnavanih držav. Kot sekundarne vire bom uporabil različne monografske publikacije, članke, gradivo s strokovnih posvetov in gradivo, dostopno na uradnih spletnih straneh, kjer se obravnava problematika, povezana z vsebino specialistične naloge.

2.4.3 Metoda študij primerov

Metoda študija primerov bo temeljila na vsebinskih sklopih (indikatorjih) in bo uporabljena z namenom prikaza trenutnega stanja na obravnavanem področju v posameznih državah iz vzorca. Posebnost pri obravnavi tematike s to metodo bo predstavljalo pomanjkanje javno dostopnih virov o stanju v enotah in državah iz vzorca, zato bo ta del vseboval tudi lastna opažanja in ocene avtorja.

2.4.4 Primerjalna metoda

Primerjalna metoda bo temeljila na indikativnih in kvalitativnih primerjavah enot iz držav, izbranih v vzorcu. Kot osnovo za izdelavo relevantne primerjalne analize bom obdelal izbrano enoto (Garda SV) in na tem vzorcu kasneje vseh preostalih šest enot. Tako dobljeni podatki bodo med sabo primerljivi in jih bo mogoče v tekstualnem in tabelarnem prikazu primerjati, ovrednotiti in oceniti.

2.4.5 Metoda usmerjenega intervjuja

Metodo usmerjenega intervjuja bom uporabil v pogovorih z odgovornimi osebami iz OS držav iz vzorca za pridobivanje tistih informacij, ki niso dostopne ali pa se jih iz ostalih virov ne da razbrati.

2.4.6 Deskriptivna metoda

Deskriptivna metoda bo uporabljena za opis proučevanja in predstavitve dobljenih podatkov in rezultatov.

2.5 Temeljni pojmi

2.5.1 Garda – gardna enota

To naj bi bila izbrana, elitna vojaška enota, ki so jo v zgodovini uporabljali predvsem za telesno stražo vladarjev. Garda je prvotna oznaka za knežjo ali dvorno (hišno) stražo (švicarska garda); od 18. stoletja pa so te enote postale tudi bojne enote. Pobudo za razvoj garde kot elitne in vzorčne enote je dal Napoleon I. s svojo Garde Imperial. Po njem so se zgledovali Prusi in Rusi s t. i. gardnimi

korpusi. Tudi v ZSSR so imeli v Rdeči armadi stalne gardne enote. Danes so to posebno izbrane, opremljene in usposobljene enote za osebno zaščito voditelja države in varovanje najvišjih državnih institucij in osebnosti; v nekaterih armadah tudi časten naziv, ki ga podeljujejo enotam za izredne bojne uspehe. V nekdanjem JLA je Titova garda nastala iz Pratečega bataljona vrhovnega štaba NOV in POJ, po vojni pa je nadaljevala tradicijo I. proletarske divizije (Veliki splošni leksikon, 1997, 1211).

2.5.2 Protokol

»Vsaka organizacija in družba morata za svoj uspeh in preprečitev nereda upoštevati določena pravila. Enako velja za odnose med vladami. Potrebno je, da so stiki med narodi odvijajo po splošno sprejetih pravilih in navadah ter neki obliki predvidene organizacije. To je protokol.«²

Beseda protokol je grškega izvora in izhaja iz besede »protokollen« (protos pomeni prvi, kolla pomeni lepilo). Beseda se je uporabljala za list papirja, ki je bil nalepljen na prednjo stran notarskega dokumenta, s čimer je bila dokazana avtentičnost listine (Mikolič, 2002, 2). Danes ima beseda veliko širši pomen. V diplomaciji ima lahko beseda protokol različne pomene, predvsem se uporablja, kadar govorimo o mednarodnem sporazumu ali o rezultatu kakšne mednarodne konference. V tem smislu je protokol pravzaprav potrjen, uradno dogovorjen zapisnik in v določenem smislu predstavlja nižjo ali manj formalno obliko mednarodnega sporazuma (Osolnik 1998, 142). Za začetek izvajanja diplomatske prakse in uporabo protokolarnih pravi se v sodobni diplomatski praksi šteje Westfalski mirovni kongres 1648 (Satow, 1992, 5). Vsaka država v okviru mednarodne prakse povsem samostojno odloča o tem, kako bo uveljavljala protokolarne norme, vendar mora te norme, ko jih sprejme, uveljavljati dosledno in na enak način do vseh svojih tujih gostov enakega ranga. Temeljni pravni vir za določanje oblik in vsebin diplomatskega obnašanja je leta 1961 sprejeta Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih (dostopno na:), ki je prvič uspešno zajela in definirala pojem diplomacije oziroma (vodij in organizacije) diplomatskih misij, istočasno pa je predpisala preseans³ in protokol ob sprejemanju različnih

² McCaffre in Innis 1985, 1.

³ Prednostni vrstni red.

predstavnikov držav. Uredila je tudi vprašanje diplomatskih imunitet in privilegijev (Feltham, 1993, 16–41).

Protokol predstavljajo splošno sprejeta in dolgo uveljavljana načela obnašanja v meddržavnih in mednarodnih odnosih, ki so se izkazala kot potrebna in koristna, pri čemer gre za uveljavljanje načel kurtuazije in spoštovanja dostojanstva, katerih cilj je zaščititi ugled vsake države in njenih najvišjih državnih predstavnikov.⁴

Mnoge države so občutljive za to, ali jim je v mednarodnem komuniciranju in ob mednarodnih obiskih izkazana tista pozornost in spoštljivost, ki pripada vsaki suvereni in neodvisni državi, in na tudi pozorne. Protokolarna pravila so izredno stroga in zahtevajo natančno uporabo in izvajanje, še posebej, kadar je govor o sprejemih za monarhe. Nespoštovanje protokolarnih pravil lahko privede do resnih mednarodnih sporov. Sprejem visokega gosta pod ravnijo mednarodnih standardov se šteje za resen diplomatski spodrslijaj.⁵ Včasih je bil ceremonial sprejema odvisen celo od tega, kakšno novico je prinašal odposlanec. Prinašalec boljših novic je bil deležen več pravic in privilegijev kot prinašalec slabih novic (Zeljmanović, 1990, 252)

2.5.3 Ritual

- Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1999, 516) opredeljuje termin ritual kot obred, dejanje, opravilo. Ritual torej lahko opredelimo kot skupek dejanj oziroma postopkov, ki so opravljani po nekih predpisanih pravilih in vrstnem redu ali pa se že tradicionalno opravljajo na enak način.
- Angleško-slovenski slovar termin ritual prevede kot obred, obreden, ritualen. Poleg tega slovar navaja še angleški termin rite, ki ga spet prevede kot obred ali kot ceremonija. Angleški termin ceremony je tudi preveden kot obred, slovesnost. Termin ceremonial pa svečan, slovesen, obreden. Vsem navedenim angleškim terminom je skupen prevod obred (Angleško-slovenski slovar, 1985, 137, 765).
- Slovar tujk opredeljuje ritual zgolj z izrazom obrednik, termin ritus opredeljuje z izrazom obred, ceremonial pa omenja kot predpise za opravljanje kakšnega obreda ali dejanja. Na primer pravila o vedenju na dvoru (Slovar tujk, 1991, 77, 379).

⁴ Benedetti, 2003, 95.

⁵ Privora, Milada, in Tadić, Držislav. 2008. Protokolarne aktivnosti. Zagreb: Ekološki glasnik, strani 5, 7.

- o Ceremonija je podzvrst rituala oziroma jo enačimo z obredom ali s slovesnostjo po ustaljenih in predpisanih pravilih (Veliki slovar tujk 2002, 156, 1008). Čeprav so ceremonialna pravila po posameznih državah največkrat določena z običaji in zgodovinsko tradicijo, v mednarodni praksi obstajajo določene smernice in navodila za izvajane ceremonialov. Njihovo nespoštovanje lahko privede do resnih diplomatskih sporov. Ceremonial kaže tudi na odnose med državama. Iz programa in ceremoniala, predvidenega ob obisku, je velikokrat mogoče razbrati željo po nadaljevanju in poglobljanju odnosov ali pa le suho izvajanje predpisanih norm in nič več (Trajkovski, 1990, 16). Najbolj so se simbolna in ceremonialna pravila razvila ob koncu 15. stoletja, še posebej ob predaji poverilnih pisem akreditiranih poslanikov in ob podpisovanju pogodb (Benko, 1998, 49). Wood in Serres (1970, 58) sta jih definirala kot vljudnostne pravice.

2.5.4 Ritualizirana pravila

Vojaška organizacija je kot poseben družbeni sistem za svoje funkcioniranje med drugim izoblikovala in predpisala posebne oblike obnašanja in medsebojnih odnosov svojih pripadnikov (dostopno na: <http://www.usachcs.army.mil/TACarchive//ACCOMO/diefend.htm> (26. april 2009)). Pri tem se misli na pravila ob vojaških ceremonijah (pogrebi, obletnice, javne prireditve, parade), pravila komuniciranja z okolico, odnos do državnih in vojaških simbolov. Omenjena pravila so prilagojena posebnostim države in vojska, vendar so v osnovi enaka oziroma imajo enak pomen v veliki večini vojska. Postala so rituali, ki se prenašajo med generacijami (dostopno na: <http://www.militaryfuneralhonors.osd.mil/faqpage.html> (4. maj 2008)).

2.5.5 Vojaški protokol

Med naloge vojaškega protokola načeloma spadajo:

- o sprejemi z vojaškimi častmi predsednikov/suverenov držav, vlad, ministrov, načelnikov GŠ in drugih visokih vojaških gostov ali gostov iz EU-ja in NATA,
- o udeležba pri izvajanju žalnih in drugih slovesnosti na državnem nivoju,
- o predaja akreditivnih pisem,
- o sprejemi predstavnikov države in vlade v vojašnicah,

- o izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in drugih žalnih dogodkov, ki se jih udeležijo predstavniki vlade, ministri in načelnik generalštaba ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojska.

Še posebej se vojaške časti posameznim visokim tujim gostom izkazujejo s postavitvijo rdeče preproge ob postrojeni vojaški enoti določene moči. Na svetu ni države, ki ne bi uporabljala rdeče preproge, ki simbolično predstavlja toplino sprejema. V srednjem veku je moral poraženi kralj pred zmagovalca položiti svoj vijolični plašč. Zmagovalec je stopil nanj in s tem simbolično potrdil svojo premoč. Od tod izhaja splošno sprejet običaj, da se tujemu gostu razprostre rdeča preproga.⁶

⁶ Privora, Milada, in Tadić, Držislav. 2008. Protokolarne aktivnosti. Zagreb: Ekološki glasnik, str. 43.

3 ZGODOVINSKI RAZVOJ GARDNIH ENOT

Zametke gardnih enot lahko zasledimo že v obdobju »stare države Egipta«, in sicer nekje v času od 32. do 22. stoletja pred našim štetjem. Egipt v tem času še ni poznal stalne vojske. Stalna vojska oziroma oborožena sila je bila samo faraonova telesna straža ter posadke po mestih in večjih svetiščih. Te posadke so opravljale predvsem policijske naloge, če uporabimo današnji način poimenovanja (Janez J. Švajncer, 1998, 58). Babilonci so že 3200 let pr. n. š. imeli učinkovito urejeno redno armado suličarjev in lokostrelcev. Grki so 600 let pr. n. š. uvedli prvo pomembno taktično formacijo (falango). Prav urjenje postrojil je omogočilo učinkovito nastopanje in delovanje take formacije. Spopad od takrat naprej ni bil več le preprost spopad dveh množic. Perzijski kralji iz dinastije Ahemedin so imeli osebno stražo, sestavljeno iz 2000 konjenikov in suličarjev, v Šparti pa je bila zaščita kralja zaupana najbolj hrabrim in izbranim mladeničem, iz katerih je bil oblikovan odred Skirita, ki so ga uporabljali na najbolj nevarnih odsekih bojišča.

Kasneje ni moč več zaslediti podobnih enot, ki bi opravljale funkcijo osebne straže večjih vladarjev vse do obdobja velike rimske države. Cesar Oktavijan, ki mu je senat podelil častni naslov Avgust, kar je pomenilo Vzvišeni, se je za svojo varnost obdal s posebno vojaško stražo ali dvorno gardo. Imenovala se je pretorijanska garda, njeni pripadniki pa pretorijanci. Oktavijan je oblikoval 9 kohort s po 1000 ljudmi v vsaki. Enote so bile na dvoru ali v bližini cesarja. Oktavijan jih je vezal nase z ugodnostmi. Dal jim je večjo plačo kot drugim vojakom, poleg tega je bil njihov rok službe krajši. Pretorijanska garda je tudi pod kasnejšimi cesarji ohranila poseben pomen, njen položaj se je še okrepil. Pretorijanci so dosegli tolikšno moč, da so celo odstavljali in postavljali cesarje.

Rimska republika ni imela vladarjev, zato ni moglo biti njihovih osebnih vojsk, gard, straž in podobnega. Toda že Julij Cezar je imel znano 10. legijo, ki je veljala za njegovo osebno legijo. Nanjo se je najbolj zanesel in ji namenjal tudi posebne ugodnosti. Iz nje je naredil elitno enoto rimske vojske. V bitkah ji je namenjal najpomembnejšo vlogo. Avgust, ki je Cezarja v marsičem posnemal, je Cezarjev zgled nekoliko izpopolnil. Pretorijanska garda je postala elitna enota v vseh pogledih, vdana cesarju. Kljub temu je Avgust ostal pri starem zakonu še iz časov republike, po katerem ni smelo biti v Rimu nobene vojske, razen v času triumfa. Zato je bila tudi Avgustova pretorijanska garda nastanjena zunaj Rima. Štela je devet kohort po tisoč mož. V času Avgustovega naslednika Tiberija, ki je vladal od

leta 14 do 37, so za pretorijance postavili velike vojašnice z imenom Castra Praetoria. Prvi cesar, ki je padel kot žrtev pretorijancev, je bil Kaligula. Leta 41 so ga ubili njegovi gardni oficirji in za cesarja postavili Klavdija, Kaligulovega strica. Leta 68 so po cesarski časti segali štirje kandidati za cesarja, dva izmed njih so postavili pretorijanci. Od tedaj in do takrat, ko jih je leta 312 ukinil cesar Konstantin, so bili pretorijanci zelo pomemben del realne moči v državi. Vedno so bili pripravljeni sodelovati pri zrušitvi cesarja, če jim je tako ukazal njihov poveljnik, pretorijanski prefekt. Glavni motiv je bil vedno denar, in cesarski kandidati so si pri pretorijancih cesarsko čast kupovali z denarjem. Znan je primer, ko so leta 193 pretorijanci ubili cesarja in potem največjim rimskim bogatašem razglasili, da bo cesar tisti, ki jim bo ponudil največ denarja. Na tej nenavadni dražbi je zmagal Didius Julianus, ki je vsakemu vojaku obljubil 6250 drahem. A to ni pomenilo, da so ga potem tudi podpirali. Ubili so ga po 66 dneh vladanja. Zato je novi cesar Septimij Sever, ko je z vojsko prišel na oblast, najprej ukazal razorožiti pretorijance in jih porazdeliti po drugih enotah. Septimij Sever je želel lojalnost celotne vojske; z reformami, izboljševanjem plače, dodeljevanjem zemlje in s podobnimi ugodnostmi jo je tudi dosegel. In vendar je kasneje tudi sam ustanovil novo pretorijansko gardo. Ta je štela 50.000 mož in njen poveljnik je bil spet glavna cesarjeva opora. Pretorijance so zamenjale enote paladinov. (Janez. J. Švajncer, 1998, 99).

V srednjem veku so bile posebne enote za zaščito kraljev nekaj običajnega. Karel Veliki je uporabljal nameščene enote z imenom Scara, nemški cesarji, kralji in knezi pa so imeli telesno stražo sestavljeno iz spremljevalcev (Trabanten) in strelcev (Hartschiere). Egiptovski kalif Al Mutasim je oblikoval telesno stražo iz sužnjev in vojnih ujetnikov (mamelonci), osmanski emir Orhan (1326–1362) pa je imel svojo konjeniško zaščitno enoto. Vsak kralj, ki je kaj dal nase, je v tistem času imel svojo telesno stražo ali spremstvo.

Pod imenom garda so se prve enote za zaščito vladarjev pojavile v Franciji v sredini 15. stoletja. Karel VII. je leta 1445 oblikoval Garde écossaise⁷ moči 100 vojakov, Louise XI. (1423–1483) je oblikoval Petite garde du roi⁸ moči treh čet s po 100 vojaki strelci, kopijaši in Švicarji, ki so kasneje skupaj s Garde écossaise tvorili

⁷ Škotska garda.

⁸ Mala kraljeva garda.

Garde du corps⁹. François I. je gardo okrepil na 8000 mož in iz čet oblikoval polke. V približno enakem obdobju je angleški kralj Henrik VII. po prevzemu prestola (1485) ustanovil osebno stražo (Yeomen of Guard), sestavljeno iz 50 plemičev. Henrik VIII. je leta 1509 oblikoval t. i. Korpus oborožene gosposke za zaščito kralja in dvora ter zavarovanje kralja v vojni. V 16. in 17. stoletju so se gardne enote francoskih in angleških kraljev močno številčno okrepile. V času Louisa XIV. se je Garde royale preoblikovala v notranjo (telesno) Garde du corps in zunanji korpus Corps de la garde royale. Prvi, notranji, je bil namenjen za zavarovanje in zaščito kraljevega dvora v Parizu, drugi pa je imel nalogo spremljati kralja na njegovih potovanjih in za zaščito kraljevih posesti in gradov zunaj Pariza. Ob koncu 17. stoletja in v začetkih 18. stoletja so se prve takšne namenske enote pojavile tudi v Rusiji, v Brandenburgu in Avstriji. Ruski car Peter I. Veliki je v času med letoma 1696 in 1700 oblikoval dva gardijska pehotna polka (Semjonovski in Preobraženski polk), v letu 1721 pa še enega konjeniškega. Pruski kralj Friedrich Wilhelm je leta 1710 ustanovil Potsdamsko gardo (Die lange kerls¹⁰), na avstrijskem dvoru pa so ustanovili četi telesne garde (Arcierenleibgarde in Trabantenleibgarde).

Posebno vlogo je odigrala Garda vojske Napoleona Bonaparteja. Ob koncu 18. stoletja je bil Napoleon na vrhuncu slave, saj je po francoski revoluciji kot prvi konzul prevzel državno oblast in se v prvih letih 19. stoletja razglasil za cesarja. Tej samopašnosti primeren je bil tudi hrup, ki si ga je privoščil. Tako je 3. januarja 1799 v listu Journal Militaire izšel njegov odlok o ustanovitvi Garde consulaire, ki je štela 360 ljudi. Zgled zanjo so mu bili rimski pretorijanci, strelci Ivana Groznega in pruski grenadirji Friedricha II. Že leta 1802 je gardo povečal na 6844 ljudi (3344 pehotnikov, 2154 konjenikov, 682 artilercev in 764 mornarjev). 1804 so bile te enote osnova za Garde Imperiale,¹¹ ki so jo sestavljali štirje polki, bataljon žandarmerije, dve bateriji topničarjev in bataljon mornarjev. Pripadniki Napoleonove garde so bili udeleženi v vseh njegovih znanih bitkah; tako rekoč uničeni pa so bili v bitki pri Waterlooju. Biti pripadnik Napoleonove garde je bil velik privilegij. Sprejem vanjo je bil vse prej kot lahek. Kandidati za sprejem so morali biti visoki najmanj 178 cm, stari najmanj 25 let, izkušnje so si morali nabrati v

⁹ Gardna enota.

¹⁰ »Dolgi korenjaki«.

¹¹ Kraljeva garda.

najmanj treh bitkah in, kot posebnost, morali so biti pismeni. To je bila takrat še redkost. Garda je bila v vseh bitkah glavna rezerva. Zadnjič so se kot enota v celoti postrojili leta 1840, ko so v Pariz pripeljali krsto z Napoleonovim posmrtnimi ostanki.¹² Leta 1871 so bili ukinjeni zadnji ostanki gardnih polkov francoske vojske

V Srbiji in Črni gori so se prvi zametki gardnih enot pojavili že leta 1829, ko je knez Miloš za svoje osebno zavarovanje izbral 73 fantov iz najbogatejših podeželskih hiš, leto kasneje pa je v Požarevcu že ustanovil Gardijsku šolo¹³ s 149 slušatelji pehotniki. Do leta 1883 je bila garda oblikovana v eskadron,¹⁴ od takrat pa se je enota imenovala Kraljeva garda. Leta 1893 je bila Kraljeva garda preoblikovana v Gardni polk z dvema eskadronoma.

V Kraljevini Jugoslaviji je imela Kraljeva garda rang brigade že leta 1919 in je bila sestavljena iz dveh polkov, pehotnega s štirimi bataljoni in konjeniškega s štirimi eskadroni. Leta 1935 je Kraljeva garda dobila rang divizije, saj so jo sestavljali pehotni polk, konjeniška brigada, artilerijski polk ter inženirska in avtomobilska četa.

Čeprav so bile pozneje vse do konca druge svetovne vojne znane posebne enote vojska, pa se za njih v strokovni terminologiji ne uporablja več termin garda. Posebnost predstavljajo enote sovjetske Rdeče armade, kjer so najbolj zanesljive in v boju preverjene enote kot nagrado dobile naziv gardna. Prve tako odlikovane divizije Rdeče armade so bile njene 100., 127., 153. in 161. pehotna divizija, ki so dobile naziv gardna v septembru 1941, predvsem zaradi odločnega in hrabrega bojevanja z nemškimi napadalci.¹⁵

Te enote niso imele z gardnimi nalogami, ki jih poznamo danes, nič skupnega. Enote za posebne svečane ali žalne slovesnosti so bile sestavljene bodisi iz pripadnikov rednih enot, bodisi iz najbolj odlikovanih podčastnikov in vojakov. Šele po drugi svetovni vojni so se predvsem po vzoru sovjetske armade v nekdanjih socialističnih državah in njihovih armadah oblikovale posebne enote. Zaradi razvoja močnih diplomatskih odnosov, predvsem pa zaradi kulta osebnosti sta se ponovno porodili ideja in potreba po posebnih enotah, ki bi bile poleg osnovne bojne naloge sposobne izvajati tudi tako imenovane častne oziroma protokolarne naloge. Bojne naloge teh enot so bile zreducirane na naloge

¹² Vojna enciklopedija, Knjiga III, 1975, 162.

¹³ Gardna šola.

¹⁴ Enota moči bataljona.

¹⁵ Vojna enciklopedija, Knjiga III, 1975, 163.

varovanja državnega in partijskega vrha in so temu tudi odgovarjale. Častne in protokolarne naloge so bile in so še v večini primerov izvajanje sprejemov z vojaškimi častmi ter varovanje protokolarnih objektov in oseb.

Po koncu hladne vojne so tudi te enote doživele drastične spremembe. Od nekdanjih nalog so v glavnem ostale naloge izvajanja protokolarnih sprejemov z vojaškimi častmi, ki so del predpisanega mednarodnega protokola. Vse ostale specialne naloge, kot so spremstva, varovanje protokolarnih objektov in oseb, osebne straže, so prevzele enote vojaške ali civilne policije.

Med najstarejšo še danes delujočo gardno enoto štejemo papežovo švicarsko gardo. Pisano najemniško vojsko je leta 1506 ustanovil papež Julij II. Prvi gardisti, ki jih je za osebno varstvo najel papež Julij II., so v Rim vkorakali 22. januarja 1506 po več kot 700 kilometrov dolgem pohodu čez Alpe do Apeninskega polotoka. Prvi in zadnji spopad švicarskih gardistov je bil 6. maja 1527, ko so branili papeža Klementa VII. pred vojsko nemškega cesarja Karla V. V njem je padlo 147 gardistov, med njimi tudi njihov poveljnik polkovnik Gaspar Rouat. Spopad je preživelo le 42 gardistov. Papeška švicarska garda nikoli ni štela več kot 250 gardistov, danes pa so v njej štirje častniki, šestnajst podčastnikov in devetdeset kopljenikov.¹⁶

¹⁶ Vojak stražar, oborožen s sulico ali helebardo.

4 REPUBLIKA SLOVENIJA (ENOTA ZA PROTOKOL – GARDA SV)

Slika 4.1: Znak Garde Slovenske vojske

V Slovenski vojski je za izvajanje protokolarnih nalog in vojaških časti oblikovana, izpopolnjena in opremljena Enota za protokol – Garda SV, skrajšano Garda SV. Enota je nastanjena v vojašnici Franca Rozmana Staneta v Ljubljani.

4.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Prvi častni postroj pripadnikov Slovenske vojske oziroma takratne Teritorialne obrambe je bil 26. junija 1991 na slovesnosti ob razglasitvi samostojne in neodvisne republike Slovenije. Enoti je poveljeval poveljnik specialne brigade MORiS podpolkovnik Anton Krkovič, enota pa je bila sestavljena iz nabornikov obeh prvih učnih centrov, Ig in Pekre. Dan postroja prve častne formacije TO v SV praznujejo kot dan Garde SV

Protokolarne naloge je od junija 1992 opravljala 1. četa 1. bataljona 52. brigade v Šentvidu, ki je bila formirana kot Častna enota in je kot takšna delovala vse do 7. oktobra 1992, ko je bila potrjena formacija Častne čete. V 106. častno četo se je enota preimenovala januarja 1993 in je bila neposredno podrejena Generalštabu Slovenske Vojske (GŠSV). Četa je imela svoje poveljstvo, ki je bilo sestavljeno iz poveljnika, častnika za operativne učne zadeve in usposabljanje, ki je bil istočasno namestnik poveljnika, podčastnika za kadrovske in organizacijsko mobilizacijske zadeve, podčastnika za logistiko, in iz štirih vodov po 30 vojakov s svojimi nadrejenimi. Po vojni formaciji se je četa preimenovala v 106. zaščitno četo, ki je imela izpopolnjen samosklicni sistem mobiliziranja po smereh pripadnikov čete. Ker je bila četa samostojna in podrejena neposredno GŠSV, je imela status bataljona. Mirnodobna lokacija čete je bila najprej v vojašnici v Šentvidu, od 8. marca 1993 pa je v vojašnici Franca Rozmana Staneta v Mostah v Ljubljani.

Častna četa je pri opravljanju protokolarnih nalog sodelovala z Orkestrom Slovenske Policije, 7. maja 1996 pa je bil oblikovan Vojaški orkester Slovenske Vojske, ki je še danes neposredno podrejen GŠSV. Stošesta častna četa je delovala do 17. 10. 1997, ko je bila z odredbo ministra za obrambo ukinjena, istočasno pa se je z odredbo ustanovil in oblikoval 12. gardni bataljon, sestavljen iz pripadnikov nekdanje 106. častne čete in pripadnikov ukinjenega 1. bataljona 52. brigade. Poveljstvo bataljona je novembra istega leta prevzelo poveljevanje nad Vojaškim orkestrom SV.

Zaradi ukinitve obveznega služenja vojaškega roka se je 24. 5. 2006 z Odredbo št. 011-02-1/2004-155-12714 ministra za obrambo ukinilo delovanje 12. gardnega bataljona in oblikovala se je najprej delovna skupina, kasneje pa Enota za protokol – Garda SV, ki se je takrat dopolnila s pripadniki stalne sestave 12. gardnega bataljona in novosprejetimi poklicnimi vojaki.

4.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Organizacijska struktura enote je klasična za bataljone SV. V poveljstvu bataljona so oblikovani vsi štabni sektorji značilno pa je, da ima poveljstvo dodano eno pomočniško dolžnost – pomočnik za protokol. Enota ima oblikovano eno gardno četo s tremi gardnimi vodi in ognjenim topniškim vodom. Prvi gardni vod predstavljajo vojaki gardisti, redno zaposleni v enoti, 2., 3. in Ognjeni vod pa se izpopolnjuje z vojaki iz ostalih enot SV (10. MOTB) v poveljniškem razmerju TACON. Konjeniški vod Garde SV je v celoti dopolnjen s pripadniki prostovoljne pogodbene rezerve in je nameščen v Kobilarni Lipica, kjer poteka tudi večina njegovih aktivnosti. Enota za protokol – Garda SV je enota ranga bataljona⁽⁻⁾ in je podrejena neposredno osebnemu štabu načelnika Generalštaba. Naloge enota dobiva od načelnika kabineta načelnika Generalštaba, logistično je enota samostojna in se le pri zagotavljanju osnovnih sredstev opira na Enoto za podporo delovanja GŠ SV.

Enota za protokol – Garda SV ima po veljavni formaciji opredeljenih 83 delovnih mest, od tega je 7 častnikov, 17 podčastnikov in 42 vojakov in 17 vojaških uslužbencev. Za dopolnjevanje do števila vojakov v postroju za izvedbo sprejema PRS in ostalih nalog protokola, ki so predvidene s Sklepom o določitvi protokolarnih pravil (Uradni List RS, št. 56/2007 z dne 26. 6 2007) in Pravili službe v Slovenski vojski, se enota dopolni največ z do 90 vojaki.

4.3 Naloge enote

Enota za protokol – Garda SV je namenjena organiziranju in izvajanju vojaškega protokola za potrebe SV, MO, Vlade RS in Urada predsednika RS. Svoje poslanstvo enota izvršuje z angažiranjem na državnem in ministrskem nivoju, v enotah in poveljstvih SV ter lokalnih skupnostih. Za doseg svojega poslanstva je Enota za protokol:

- odgovorna za načrtovanje, organizacijo in izvedbo vseh vrst protokolarnih in gardnih nalog:
 - sprejeme z vojaškimi častmi predsednikov držav, vlad, ministrov, načelnikov GŠ in drugih visokih vojaških gostov ali gostov iz EU-ja in NATA ter žalne in druge slovesnosti na državnem nivoju,
 - predajo akreditivnih pisem, sprejeme predstavnikov države in vlade v vojašnicah, izvajanje pogrebov z vojaškimi častmi in drugih žalnih dogodkov, ki se jih udeležijo predstavniki vlade, ministri in načelnik generalštaba ter tuji predstavniki in načelniki tujih vojska;
- kot nosilec usposabljanja za potrebe izvajanja vojaškega protokola je odgovorna za načrtovanje, organizacijo in izvedbo usposabljanje pripadnikov SV (TACON) za izvajanje vseh oblik protokolarnih nalog;
- odgovorna za izvajanje logistične podpore lastne izvedbe nalog protokola;

V Poslovnem načrtu za leto 2009 so bile pred Enoto za protokol postavljene naslednje težiščne naloge:

- izvedba vseh ukazanih nalog vojaškega protokola v RS in tujini na najvišjem strokovnem nivoju;
- kadrovska popolnitev enote z vojaki, podčastniki in častniki;
- uvajanje novosti v delo s poudarkom na uvedbi strumnega koraka in posodobitvi predstavitvenega programa Garde SV;
- napotitev primernih kandidatov na vse oblike vojaškostrokovnega izobraževanja (ŠPČ, ŠČ, PŠŠ);
- sodelovanje z enotami SV in sorodnimi enotami iz tujine na strokovnih področjih dela.

Garda SV s svojim delovanjem spada med sile za podporo delovanja, pri čemer se njeno podporno delovanje izkazuje kot pomoč ostalim državnim organom pri zagotavljanju njihovega delovanja. Ena izmed glavnih nalog Garde SV je izvajanje

in sodelovanje pri organizaciji promocijskih aktivnosti Slovenske vojske (Furlan, et. al., 2006, 27, 83–87).

4.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Usposabljanje vojakov v Enoti za protokol poteka v okviru rednega delovnega procesa. Za izvedbo vseh oblik usposabljanja je bil ob sprejemu novega kontingenta vojakov v letu 2005 izdelan Program usposabljanja vojakov v Gardi SV, ki je predvideval dvoletni cikel usposabljanja v skupnem fondu 3636 ur.

Realizacija načrtovanih vsebin v praksi je drastično odstopala od načrtov. Osnovni razlog so nenapovedane protokolarne naloge, z izvedbo katerih je enota po navadi seznanjena le nekaj dni vnaprej, potem ko so bili načrti že izdelani. Zato so v enoti v letu 2007 izdelali nov program, ki so ga podrejene enote začele izvajati v letu 2008. Načrt opredeljuje osnovne naloge, vaje usposabljanja, število ur in ponavljanj posameznih vsebin in ni časovno fiksno opredeljen. Zato zaradi drugih nalog nerealizirano usposabljanje ne odpade, ampak se njegova izvedba le prenese na naslednji prosti termin.

Glavni poudarek pri vsebinah usposabljanja je namenjen ohranjanju kondicijske vzdržljivosti, urjenju različnih variant izvedbe postrojil, urjenju predstavitvenega show programa in borilnim veščinam. Urjenje splošnih vojaških nalog se izvaja v obliki enotedenskih taborjenj in rednih mesečnih streljanj z vsemi orožji, s katerimi se v enoti razpolaga, ne glede na zadolženost.

Urjenje vojakov v poveljniškem razmerju TACON poteka le enkrat tedensko in neposredno pred posameznimi oblikami izvedbe protokolarnih nalog. Zaradi takšnega tempa usposabljanja so vojaki, ki dopolnjujejo enoto, usposobljeni le za osnovne protokolarne naloge.

4.5 Izvedba protokolarnih nalog

4.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Pripadniki Enote za protokol izvajajo protokolarne naloge v dveh tipih uniform. Pri izvedbi sprejemov in nalog zunaj objektov SV so pripadniki oblečeni v svečano uniformo, ki je temnozeleno barve in je zelo podobna službeni uniformi ostalih pripadnikov Slovenske vojske. Prvič je bila uniforma predstavljena 14. maja 2005, ko so bili vanjo na proslavi Slovenske vojske oblečeni pripadniki KONJE iz Lipice in nosilec prapora s spremljevalcema. Suknjič in jahalne hlače uniforme so v

povsem enaki barvi. Kot dodatek k t. i. zimski uniformi je namensko izdelana zimska bunda in svečani plašč. Vojak v tej enoti se loči od podčastnika in častnika le po čapki, ki ima manj zlatih obrob, in okrasni vrvici, ki je za vojaka manj bogato izvezena, in ima na koncu kovinski konici. K uniformi spadajo visoki jahalni škornji, ki segajo do kolen. Častniki in podčastniki imajo uniformo in škornje izdelane po meri. Pri izvajanju protokolarnih nalog v svečani uniformi nosijo gardisti bele usnjene rokavice.

Pri izvajanju protokolarnih nalog znotraj objektov SV nosijo gardisti klasično vojaško uniformo, kot dodatek pa gardni pas in rdečo baretko kot statusni simbol gardistov.

Enota je za izvajanje protokolarnih nalog je opremljena s prirejeno in olupšano polavtomatsko puško model 59/66, proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca. Od standardne izvedenke te puške se slovenska protokolarna puška razlikuje po tem, da so določeni kovinski deli svetlo nikljani (nož, dno shrambe, zaklep), drugi deli pa so bili ponovno matirani, kar zagotavlja potreben kontrast. Izmed velikega števila pušk tega tipa, ki so po osamosvojitvi ostale v skladiščih TO, so bile izbrane puške z enako lesno strukturo kopita. Ta so bila obdelana in ponovno lužena in lakirana. Na dno kopita je nameščen gumijast podstavek namesto kovinskega. Ta del orožja je zelo pomemben, saj se pri izvajanju postrojil od vojakov zahteva, da s puško zaradi poudarka enotnosti močno udarijo ob tla, pri klasični izvedbi puške pa se je zaradi močnejšega udarca ob tla večkrat zgodilo, da se je odpel pokrov zaklepa, sam zaklep pa je padel na tla. Na orožje je nameščen usnjen pas v tonu barve uniforme. Na enak način so bile predelane tudi avtomatske puške M-70, ki jih garda uporablja kot oborožitev spremljevalcev bojnega prapora SV ali državne zastave.

Protokolarna sablja je statusni simbol častnika gardne enote. Z njo pri izvajanju protokolarnih nalog pozdravlja. Poveljujoči častnik s pozdravom s sabljo pozdravi gosta in mu preda naslednje poročilo: »Gospod predsednik (vaše veličanstvo, vaša ekscelenca), častna enota RS je postrojena v vašo čast in pripravljena za pregled. Poroča (čin, ime in priimek)!« Sablja Garde SV je ravna in ima na okrovu grb SV. Spravljena je v tok, ki je enotočkovno vpet na pas. Enako sabljo prejme vsak novoimenovan brigadir SV.

Poleg pehotnega protokolarnega orožja je gardna enota v začetku leta 1999 dobila tudi topove B1 M48 (76 mm), ki so namenjeni za izstreljevanje častnih

salv ob največjih državnih praznikih, ob slovesnostih v SV in ob vplutju tujih ladij v ozemeljske vode RS. Topovi so bili podobno olepšani kot polavtomatske puške, to je v kombinaciji matiranih in kromiranih delov. V enoti sta dve bateriji topov, posadke pa so sestavljene za vsako nalogo posebej. Za urjenje so bili izdelani posebni tulci, ki omogočajo streljanje z vadbenim strelivom 7,62 mm, za izvedbo protokolarnih streljanj pa je bil v KIK Kamnik izdelan poseben smodnik, ki daje več dima in poveča pok.

4.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

V RS se protokolarni sprejemi izvajajo v skladu s Sklepom Vlade RS o določitvi protokolarnih pravil, števil. 08000-2/2007/10, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 56/2007 z dne 26. 6. 2007. Ta v X. točki (Vojaške časti, 53.–56. člen) opredeljuje število vojakov v posameznem postroju za sprejeme predsednikov držav, vlad in ministrov ter diplomatskih predstavnikov. Tako je za sprejem predsednika/suverena tuje države treba postrojiti častno enoto moči treh vodov z 90 vojaki, dvema podčastnikoma in petimi častniki. Za predsednike vlad se postroji častni vod s 30 vojaki, dvema podčastnikoma in tremi častniki, ob predaji akreditivnih pisem pa se postroji kordon 12 vojakov, 2 podčastnikov in častnika kot poveljujočega.¹⁷

V Slovenski vojski so protokolarna pravila opredeljena v Pravilu službe v SV, kjer se v 1. točki VII. poglavja (členi 394–399) opredeljujejo postopki in število potrebnih vojakov v postroju za sprejeme. PRS se sprejeme na vhodu v vojaški objekt s postrojeno enoto 60 vojakov, predsednike Vlade RS, DZ in Ustavnega sodišča z enoto 46 vojakov, ministre za obrambo in načelnike OS z enoto 36 vojakov in varuha človekovih pravic z enoto moči častnega oddelka (12 vojakov). V omenjenih pravilih se pojavljata dva naziva za vojaško enoto, ki izvaja vojaške časti častna četa in častna enota. Gre za napako v dokumentu, katere odprava je predvidena z novim osnutkom Sklepa Vlade RS o določitvi protokolarnih pravil. Omenjeni dokument je v vladni proceduri (maj 2009) in bo opredelil, da je »Častna enota RS sestavljena iz Garde SV in Orkestra Policije«. V internih dokumentih MORS pa je »Častna enota SV RS« sestavljena iz Garde SV in Orkestra SV. Tej

¹⁷ Benedetti, Ksenija. 2008. Protokol, simfonija forme. Ljubljana: GZ, str. 80–81, 131–135.

posebnosti v izrazoslovju se posveča velika pozornost tudi v pripravi in predaji poročila visokim tujim gostom.

Predstavitveni program garde izraža poslanstvo SV, izurjenost, motiviranost in sposobnost opravljanja vojaških nalog. Sam program je sestavljen iz postrojil in ravnanja z orožjem, ki presega običajna postrojila. Gre za postopke vrtenja, metanja, medsebojnega izmenjavanja orožja, metanja orožja čez poveljujočega častnika, prav tako pa gre za prikaz strumnosti pri izvedbi prihoda na prireditveni prostor in odhoda z njega.

V takšnem programu sodeluje do 15 vojakov gardistov, njihova uniforma in orožje pa sta običajno gardna. Program traja med osem do petnajst minut, odvisno od prostora in publike. Program, ki ga trenutno izvaja Garda SV, spada v razred najbolj zahtevnih.

Vojaški orkester SV je samostojna organizacijska enota in je enako kot Enota za protokol podrejen neposredno Kabinetu NGŠ SV. Orkester SV v sodelovanju z Gardo SV izvaja sprejeme z vojaškimi častmi za potrebe MORS in SV, samostojno pa nastopa po Sloveniji in v tujini. Za potrebe Protokola RS je kot uradni orkester določen in opredeljen Orkester Policije RS.¹⁸ Ta oblika organiziranosti izvedbe sprejemov je v tujini neobičajna, saj sta v izvedbo vojaških časti vedno vključena vojaška enota in vojaški orkester. Slovenska posebnost je opravičena z dejstvom, da sta se za neodvisnost in samostojnost RS skupaj borili TO/Slovenska vojska in Policija in je tudi na ta način Policiji priznana vloga v procesu osamosvajanja RS.

Častna enota SV ne glede na kraj izvedbe naloge v vojaških objektih in pri sprejemih gostov z obrambnega področja nosi prapor SV, ki se hrani pri Gardi SV kot najvišja svetinja Slovenske vojske. Za vsak iznos in vračanje bojnega prapora SV se Garda SV postroji pred zgradbo, kjer se prapor hrani, in ga z vsemi častmi sprejme v postroj oziroma ga vrne na mesto hranjenja.

Pri sprejemih tujih civilnih gostov in na slovesnostih državnega značaja Častna enota RS nosi državno zastavo. Odnosu do državnih simbolov se v Gardi SV posveča izredno velik pomen. Za največji prekršek se šteje neprimeren odnos do bojnega prapora SV ali državne zastave.

¹⁸ Vlada Republike Slovenije, 2007. Sklep o določitvi protokolarnih pravil. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200756&stevilka=2988> (23. april 2009).

Tudi po tem segmentu obnašanja se Garda SV razlikuje od ostalih enot in posameznikov v SV, ki imajo velikokrat neprimeren odnos do teh relikvij vojaške organizacije.

S točko 2.2.3 Postrojitvenih pravil Slovenske vojske je v enotah SV predpisana uporaba strumnega koraka, vendar se ga v praksi v enotah ne uporablja nikjer, razen v Gardi SV. Prav zato tega koraka v praksi skoraj ne uporabljamo, razen pri urjenju in internih slovesnostih v Gardi SV.

V Gardi SV velja načelo, da se na vsako nalogo pride vsaj 30 minut pred začetkom. V tem času se pregleda prostor, ugotovijo se posebnosti, namesti se preproga, enoti se priključi orkester, ki se v času izvedbe naloge prepodredi poveljujočemu častne enote. Sledijo skupni prihod na prizorišče v taktu bobna, postavljanje postroja, njegovo ravnanje, ureditev uniform in priprava orožja. V ta namen se na protokolarnih puškah dvignejo noži. Pred prihodom tujega gosta gostitelju (PRS, MORS, NGŠ SV) poveljujoči poroča o pripravljenosti za izvedbo naloge.

Ob prihodu gosta orkester začne igrati koračnico, ki traja toliko časa, da se spremljajoča delegacija postavi na svoje mesto, gosta pa se pospremi iz vozila do razprostrte preproge. Poveljujoči častnik poveljuje častni pozdrav z orožjem, kar je znak orkestru za intoniranje himen, najprej gostove in nato himne RS. Po koncu himen poveljujoči častnik odkoraka do gosta, ga z roko (bojna uniforma) ali s sabljo (častna uniforma) pozdravi in poroča, da je častna enota SV RS postrojena v njegovo čast in pripravljena za pregled, ter se s preproge začasno umakne. Gast se pred bojnim praporom ali državno zastavo ustavi, se prikloni in nadaljuje pregled enote do konca. Poveljujoči mu na primerni razdalji dveh metrov v njegovem koraku sledi, se pred koncem postroja ustavi obvezno prvi, gost se obrne, poveljujoči ga pozdravi, in ko se gost obrne, se poveljujoči vrne na sredino postroja in počaka na konec rokovanja gosta z delegacijo in ostalimi udeleženci protokola. Od končnega pozdrava do konca rokovanja orkester igra koračnico tišje, po koncu rokovanje gosta z delegacijo do njegovega vstopa v prostore pa zopet normalno glasno.

Če gosta spremlja spremljevalka, ta z gostiteljico počaka na začetku postroja in šele po končnem pozdravu stopi na preprogo in gre mimo enote, ki je prej obrnila puške iz pozdrava. Njej/njemu časti niso namenjene.

Ko gost odide iz vidnega polja poveljujočega, ta poveljuje spust orožja, umik nožev in odhod enote z orkestrom z mesta prizorišča. V RS so standardna mesta za sprejeme letališče Jožeta Pučnika Ljubljana, Grad Brdo pri Kranju, Erjavčeva ulica v Ljubljani in notranje parkirišče pred objektom MORS.

4.5.3 Izvedba gardnih nalog

Kot bojna enota je imela 106. zaščitna četa nalogo varovanja Generalštaba SV, ministra za obrambo in najvišjih predstavnikov slovenske politike, vendar pa so bile naloge varovanja navedenih organov tudi v pristojnosti vojske in policije, Urada za varovanje in civilne Policije. Velikost enote, kot je bila 106. zaščitna četa, ni omogočala samostojne izvedbe varovanja teh organov.

Naloga 12. gardnega bataljona pri varovanju navedenih organov naj bi bila zgolj širše varovanje območja, medtem ko bi neposredno varovanje prav tako opravljali pripadniki enot Vojaške policije, ki imajo tudi ustrezna pooblastila. Pripadniki enot 12. gardnega bataljona so v okviru rednega usposabljanja izvajali tudi naloge klasičnega varovanja objektov SV.

Pripadniki Garde SV trenutno ne izvajajo nalog in postopkov častne straže pred pomembnimi objekti MORS in Uradom PRS, so pa v preteklosti pripadniki 12. gardnega bataljona že izvajali nalogo častne straže pred objektom Ministrstva za obrambo. V lanskem letu so se v javnosti ponovno pojavila razmišljanja po uvedbi te oblike protokolarne naloge, tokrat pred Uradom PRS. Kakršno koli obliko naloge bo, če jo sploh še bo, Garda SV dobila v zvezi z izvajanjem častne straže pred Uradom PRS, je že sedaj jasno, da bo to le protokolarna naloga, ki z neposrednim varovanjem PRS ne bo imela nobene zveze. Vojaki na straži bodo le »okras« samega Urada, orožje na straži bo protokolarno brez streliva, vojaki ne bodo imeli nikakršnih pooblastil za ukrepanje ob morebitnih incidentih, celo za njihovo osebno varnost bodo skrbeli drugi. Za to bodo skrbeli pripadniki uniformirane Policije, ki varujejo zunanost in parkirišče pred objektom na Erjavčevi ulici v Ljubljani. Takšna ureditev izvajanja častne straže je že vpeljana v Washingtonu pred spomenikom neznanemu junaku na Arlingtonskem pokopališču (dostopno na: <http://www.arlingtoncemetery.org/ceremonies/index.html> (3. maj 2009)).

Za izvajanje praktičnih postopkov so v enoti izdelani potrebni dokumenti, s katerimi so opredeljeni postopki, menjave, oprema, oborožitev in ostali potrebni detajli. V času morebitnega izvajanja bosta na straži stala po dva vojaka 30 minut

z vmesno menjavo strani po 15 minutah. Tako izpostavljeno in zahtevno nalogo so sposobni izvajati le skrbno selekcionirani, vrhunsko usposobljeni in primerno motivirani posamezniki. Stati na častni straži pred Urdom PRS mora biti vojak v čast in ponos, istočasno pa se mora to pokazati tudi pri posameznikovih finančnih prejemkih.

V RS ni v navadi, da bi tuji gost položil venec pred spomenik. Glavni razlog je, da v RS ni osrednjega spomenika neznanemu junaku, kamor načeloma v tujini visoki gosti polagajo vence. Zato v RS vence polagajo PRS in delegacije le ob dnevu državnosti in dnevu spomina na mrtve na Žalah v Ljubljani. Kot glavni spomenik zato v RS štejemo Pomnik padlim v vojni za Slovenijo 1991. Protokol polaganja venca na ta spomenik je naslednji: ob poti do spomenika se postavi obojestranski kordon 28 vojakov. Venec je pripravljen na stojalu. Poveljujoči, prapor in spremstvo so na koncu kordona, bočno obrnjeni k spomeniku tako, da gostu in delegaciji ne kažejo hrbta. Nosilca venca počakata polagalca pred kordonom, na njegov signal venec dvigneta, se obrneta in ob zvokih žalne koračnice z žalnim korakom korakata skozi kordon. Delegacija jima sledi. Ob spomeniku je postavljena častna straža. Polagalca venec položita, odstopita v stran, polagalec pristopi, poravna trakove in se zravnava. Poveljujoči poveljuje častni pozdrav, trobilni kvintet odigra Tišino, polagalec se prikloni, obrne in skozi kordon zapusti prizorišče. Delegacija mu sledi. Ko delegacija odide iz vidnega polja poveljujočega, je protokol končan (Vrečer in drugi, 2000).

Slika 4.2: Garda Slovenske vojske na letališču ob odhodu britanske kraljice Elizabete II.

5 REPUBLIKA HRVAŠKA (POČASNO ZAŠTITNA BOJNA HV)

Slika 5.1: Znak Počasno zaštitne bojne HV

V oboroženih silah RH je za izvajanje protokolarnih nalog in vojaških časti oblikovana, izpopolnjena in opremljena Počasno zaštitna bojna. Enota je nastanjena v vojašnici Tuškanac v Zagrebu. Enoti trenutno poveljuje brigadir Dragan Basić.

5.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Od razglasitve samostojnosti in neodvisnosti RH v juniju 1991 so naloge protokolarne enote opravljale različne neformalno oblikovane enote. Dokončno je bilo vprašanje protokolarne enote RH urejeno z Ukazom predsednika RH, ko je bil 25. februarja 1994 oblikovan 1. hrvatski gardijski zbor (HGZ). Prvi poveljnik te enote je bil generalpolkovnik Mile Čuk. Poveljnik enote je odgovarjal neposredno in samo predsedniku RH dr. Franji Tuđmanu in le po pridobljenem pooblastilu za vprašanja varnosti PRH predstojniku Urada za nacionalno varnost. Za vprašanja ceremonialnih nalog se je poveljnik lahko usklajeval s predstojnikom Urada PRH.

1. hrvatski gardijski zbor je skupaj štel 2500 pripadnikov, najelitnejši del pa je predstavljal 1. hrvatski gardijski združ kot popolnoma zasebna elitna bojna enota PRH. Ta Zdrug je imel štiri samostojne bojne in sicer:

- o gardijska oklepno mehanizirana bojna,
- o gardijska mehanizirana bojna,
- o gardijska padalska bojna,
- o rezervna bojna za posebne namene.

Poleg teh enot moči bojne (bataljon) so bile v 1. HGZ še naslednje enote:

- o 1. gardijska počasna bojna za protokolarne naloge v zgodovinskih hrvaških vojaških uniformah,

- 2. gardijska posadna bojna, ki je bila po funkciji zaščitna enota za varovanje t. i. drugega obroča, oblečena v klasične bojne uniforme,
- 3. gardijsko-mornaričko posadna bojna, ki je bila po funkciji protokolarno zaščitna enota s sedežem na Brijonih,
- 4. gardijska bojna posebne namjene, ki ni nosila uniform, ampak civilne obleke in je predstavljala varovanje t. i. prvega obroča okoli PRH,
- Počasni vod motociklista za spremljanje kolone vozil s PRH.

1. hrvatski gardijski združ je bil nameščen v vojašnici Rakitje, ostali štirje bataljoni pa so bili nameščeni v vojašnici Tuškanac v Zagrebu. Znotraj sestave Zbora je bil za potrebe Sinjske alke oblikovan 4. konjički vod s sedežem v Sinju, za potrebe lastnega zavarovanja pa še enota Vojaške policije moči čete. Pripadniki Gardijskega zbora so nosili zelene vojaške uniforme in rdeče baretke. 1. HGZ je upravljal z vojaškima poligonoma v Gackovu in Kukavici, kamor običajni vojaki in enote niso imeli vstopa.

Po smrti dr. Franje Tuđmana in izvolitvi novega PRH so v javnost prišli nekateri osupljivi podatki o tej enoti. Dejansko je šlo za popolnoma privatizirano enoto v popolnem nadzoru PRH, ki z ostalimi enotami redne HV ni imela stikov. Kader v te enote se je rekrutiral iz pripadnikov enot HV po izredno strogih merilih, za častniški kader pa je bila pomembna le lojalnost osebi v vlogi PRH. Financiranje enote je potekalo mimo vseh ustaljenih kanalov zagotavljanja sredstev za delovanje redne vojske. Samo za leto 1999 je znašala finančna poraba v enotah 1. HGZ neverjetnih 27,26 milijona € (dostopno na: <http://www.president.hr/default.asp?ru=276&gl=200603290000004&sid=&jezik=1> (13. april 2009)). Pripadniki te enote so dobivali tudi do dvakrat višje prejemke od ostalih po činu in položaju primerljivih pripadnikov HV.¹⁹ Enota v vojni za samostojnost Hrvaške ni sodelovala, ampak je skrbela le za potrebe in varnost PRH.

Predvsem zaradi želje po simbolni prekinitvi dobe prejšnjega PRH je bil 1. HGZ s 1. septembrom 2000 ukinjen, njegove enote razformirane in razpuščene, namesto njih pa je bila po vzoru na podobne enote oblikovana Počasno zaščitna bojna.

¹⁹ Vedrana, Bobinac. 2000. Što ostaje od ceremonialnih zadača Prvog hrvatskog gardijskog zbora? Vjesnik, 14. februar. Dostopno na: <http://www.vjesnik.hr/pdf/2000%5C02%5C14%5C07A7.PDF> (22. april 2009).

5.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Počasno zaštitna bojna²⁰ ima danes v svoji sestavi naslednje organizacijske enote in sestave (dostopno na: <http://www.morh.hr> (13. april 2009)):

- Zapovjednikova skupina - poveljstvo bataljona,
- Počasna satnija,²¹ katere naloge so protokolarnoceremonialni postopki za potrebe PRH, Vlade in MORH,
- Zaštitna satnija, ki izvaja zunanje varovanje varovanih objektov (Predsedniški dvor, Vila Prekrižje), izvaja varovanje vojašnice Tuškanac in izvaja prijavnisko službo na varovanih objektih,
- Satnija za osiguranje, ki izvaja notranje varovanje v predsedniških prostorih, protidiverzantsko in sanitetno-toksikološko zavarovanje objekta namestitve Urada PRH in izvaja prevoz varovanih oseb,
- Opslužna satnija zagotavlja nemoteno delovanje in oskrbo delovanja enotam,
- Mornaričko počasno zaštitna satnija izvaja naloge varovanja in zaščite varovanih oseb v času bivanja na otokih in je po potrebi namenjena tudi za izvajanje protokolarnoceremonialnih nalog.

Počasno zaštitna bojna ima status prištabne enote pri Glavnem stožeru orožanih snaga RH in je oblikovana v enoto ranga bataljona.⁽⁺⁾ Poveljnika enote na predlog načelnika GS OSRH imenuje PRH. Poveljnik je za svoje delo odgovoren tako NGS OSRH, MORH in PRH, vsakomur za področje, ki ga enota za potrebe posameznega uporabnika izvaja.

Enota je v celoti izpopolnjena z do 300 profesionalnimi pripadniki, izpopolnjevanje z rezervno sestavo pa je predvideno le v Opslužnoj satniji (Logistični četi) (dostopno na: http://www.morh.hr/katalog/documents/dpr_final.pdf (14. april 2009)).

5.3 Naloge enote

Enota je namenjena za izvajanje protokolarnih (ceremonialih) nalog za potrebe državnega in vojaškega vrha RH in za izvajanje nalog neposrednega in fizičnega varovanja PRH in objektov, v katerih se PRH in njegov Urad nahajata (dostopno na: http://www.morh.hr/katalog/documents/dpr_final.pdf (13. april 2009)).

²⁰ »Častni zaščitni bataljon«.

²¹ »Častna četa«.

Naloge enote se v primeru povišane stopnje bojne pripravljenosti ne spreminjajo, se pa izvajanje dosedanjih rednih nalog varovanja okrepi in intenzivira z dodatnimi varnostnimi ukrepi.

5.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Usposabljanje enot Počasno zaštitne bojne se razlikuje od enot redne HV po intenzivnosti in vsebini. Pri četah, namenjenih za izvajanje varovanja in zaščite, prevladujejo vsebine, kot so borilne veščine, streljanje s pehotnim orožjem, kondicijsko urjenje, vožnja vozil v kolonah in reakcije ob napadih in ostale vsebine, kisedijo poslanstvu enote.

V Počasni satniji poleg osnovnih vojaških vsebin prevladujejo vsebine iz postrojil in izvajanja ceremonialov, kot so straže, kordoni, polaganje vencev, sprejemi in urjenje strumnega koraka.

5.5 Izvedba protokolarnih nalog

5.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

V času delovanja 1. HGZ je bila enota znana po izrazito kičastih in pisanih uniformah, ki naj bi bile kopije zgodovinskih uniform hrvaških vojska. Častniki so nosili črne, vojaki pa rdeče uniforme z ogrinjali. Sama uniforma je bila za klasično vojaško delo popolnoma neprimerna, je pa bil vojak v tej uniformi lep okras pred vhodom v prostore Urada PRH pred vilo Zagorka na Tuškancu. Po spremembi statusa in vsebine dela enote so bile te uniforme zamenjane. Nadomestila jih je klasično krojena rjava uniforma (temnomodra za letalce in bela/modra za mornarje). Pokrivalo je klasična čapka z znakom HV, pas in klasični vojaški pehotni škornji so črni, na rokah nosijo bele bombažne rokavice. Na suknjiču ne nosijo odlikovanj ali nadomestnih trakov, čez desno ramo pa visi okrasna vrvica s kovinskimi konicami, ki ob hoji in delu z orožjem lepo žvenketajo. Hlače so klasično krojene, zaradi česar pri hoji oziroma korakanju hlačnic uhajajo iz škornjev. Ta problem rešujejo s klasično elastiko okrog nog.

Protokolarno orožje so standardne jugoslovanske polavtomatske puške M59/66 proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki so modificirane le v toliko, da imajo na sicer standardnem kopitu nameščen grb OS RH. Svetleči deli niso pocinkani ali nikljani, zato orožje ni videti preveč atraktivno.

Orožje se pri izvajanju protokolarnih nalog uporablja brez jermenov in se na naloge in z njih prenaša v desni roki.

Sablje so le rahlo zakrivljene in brez značilnega okrova. Tok sablje je črn, sama sablja pa je nameščena na nosilni trak, ki ga nosijo obešenega čez desno ramo. Za streljanje častnih salv ob največjih državnih praznikih enota v svoji sestavi nima organske artilerijske enote, ampak bi se po potrebi pred vsakim praznikom za ta del protokola določila ustrezno usposobljena in izurjena enota. V OSRH trenutno častnih salv s topovi ne streljajo.

5.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Postrojila in postopki ob sprejemih in ostalih protokolarnih nalogah se v Počasni satniji izvajajo na osnovi Pravilnika o vježbovnim postopcima u Oružanim snagama in Pravilnika o obredima u Oružanim snagama (dostopno na: <http://www.morh.hr/dokumenti5.asp> (17. april 2009)).

Za prihod in sprejem tujih voditeljev držav se oblikuje postroj vseh treh rodov HV v enakem razmerju. V ta namen se Počasna satnija postroji s tremi vodi s po 12 vojaki in častnikom na čelu voda. Skupaj s poveljnikom, prisotnimi častniki, zastavonošema stoji v postroju skupaj 43 pripadnikov enote. Na čelu celotnega postroja je postavljen Orkester HV, sledita mu dve zastavonoši z zastavama RH in OSRH, nato pa si sledijo trije vodi. Najprej stoji vod v pehotnih, nato vod v letalskih in na koncu vod v mornariških uniformah. Poveljujoči častnik stoji na čelu postroja in pozdravlja s sabljo, ostali častniki pa z roko. Drža orožja in sablje je pri postopkih Počasne satnije specifična. Orožje konkretno držijo le z desno roko, s prsti leve roke pa orožje le pridržijo na koncu lesenega dela na prehodu v kovinski del cevi. Komolec leve roke je izrazito dvignjen, tako da nadlaket s telesom tvori pravi kot. Puško držijo precej bolj odmaknjeno od telesa, kot je to bilo predpisano s pravili v JLA. Ta drža je težja in zahteva izrazito in specifično moč v rokah. Sablje poveljujoči med hojo ne nasloni na ramo, ampak jo nosi tako, da roka v komolcu opiše pravi kot.

Kadar v RH pride predsednik tuje države, sprejem z vojaškimi častmi poteka pred Uradom PRH na Tuškajncu v Zagrebu. Ceremonial je za te vrste sprejemov tak, da se tuji predsednik v spremstvu PRH brez poročanja poveljujočega sprehodi po vzporedni preprogi mimo celotnega postroja in se postavi na pripravljeni prostor, kjer počaka na intoniranje himne. Po koncu se obema predsednikoma

približa poveljnik enote, pozdravi s sabljo in poroča: »Gospodine ministre, počasna satnija pripravljena je za pregled u Vašu čast. Molim izvršite pregled. Prijavak podnosi (čin, ime in priimek).«²² Poveljnik se nato umakne, gost pa na sredini postroja v hrvaščini pozdravi vojake v postroju. Nato se zopet sprehodi mimo enote, počaka na pozdrav poveljujočega in se rokuje z delegacijo ter zapusti prizorišče, ko vstopi v prostore Urada PRH. Opisani protokol sprejema je bil izveden tudi ob sprejemu ameriškega predsednika 5. 3. 2008, ki je bil, navajen na klasični sprejem, kar nekoliko zmeden, zato je bilo na posnetkih lepo videti reakcijo PRH, ki je gosta večkrat prijel pod roko in ga usmerjal (dostopno na: <http://www.youtube.com/watch?v=a-fnGVPI41M&feature=related> (17. april 2009)). Ob tem obisku so očitno na zahtevo ameriških varnostnih organov morali z orožja odstraniti nože (dostopno na: [http://www.vlada.hr/hr/aktualne teme i projekti/aktualne teme/posjet/_predsjednika_busha/\(class\)/gallery](http://www.vlada.hr/hr/aktualne teme i projekti/aktualne teme/posjet/_predsjednika_busha/(class)/gallery) (22. april 2009)) (glej sliko 5.2)).

Pri sprejemih ministrov za obrambo in načelnikov GŠ je postopek ceremoniala običajen ter po vsebini in izvedbi primerljiv s postopki v RS s to razliko, da je v postroju 36 vojakov. Himni se intonirata po pregledu enote, ko gost in gostitelj stopita na pripravljen oder pred vhodom v MORH. Posebnost predstavlja tudi pozdravljanje postroja, saj gost pozdravi: »Pozdrav domovini!«, postroj pa odzdravi: »Pozdrav!« Pri sprejemih civilnih visokih gostov je pozdrav: »Pozdrav vojnici!« in odzdrav: »Pozdrav!«

Pripadniki enote posebnega predstavitvenega programa zaenkrat ne izvajajo, so pa v preteklosti s sami ceremonialom menjave straže pred Uradom PRH delno že začeli.

Neposredno v sestavi Počasno-zaščitne bojne ni vojaškega orkestra, ki pa deluje samostojno kot prištabna enota v okviru GS OSRH. V RH je Vojni orkestar HV uradni orkester za potrebe protokola RH, MORH in OS RH.

V OSRH je predpisana uporaba strumnega koraka, ki ga izvajajo le ob paradah, ki pa so na Hrvaškem pogosta oblika predstavljanja OS v javnosti. Tehnično se sam korak od znanega JLA strojevog koraka razlikuje le po višini dviga noge. Ta element ni tako izrazit, v nekdanji skupni armadi se je tak korak

²² »Gospod minister, častna četa je pripravljena za pregled v vašo čast. Prosim, izvedite pregled. Poročam ...«

imenoval akademik, ker so ga korakali gojenci vojaških šol in akademij na promociji ob koncu šolanja.

Pri polaganjih vencev je postopek na Hrvaškem izrazito drugačen kot v drugih državah. Posebnost je v tem, da pred nosilci venca stopa poveljujoči s sabljo, ki se ob prihodu na mesto polaganja umakne in stopi v desno ter pozdravi s sabljo. Gost, ki polaga venec, stopi do venca, popravi trakove in prižge svečo. Ko stopi nazaj v delegacijo trobentač odigra Mirozov.²³

Hrvati so po osamosvojitvi na področju vojaškega izrazoslovja in postopkov korenito presekali s tradicijo iz skupne države. Vojaško izrazoslovje, imena rangov enot, oznake in imena činov in ostali razpoznavni znaki vsake vojske so bili spremenjeni do neprepoznavnosti.

5.5.3 Izvedba gardnih nalog

Pripadniki Počasne satnije izvajajo postopke častne straže vsakodnevno na vhodu v delovne prostore PRH, po potrebi pa pred spomeniki in ob grobovih. Postopek je sestavljen iz prihoda na mesto izvajanja, obračanja, ravnanja in dela z orožjem. Položaj puške je ob nogi, med premikanjem pa čez ramo. Nož na orožje pred Uradom PRH ni nataknen, na izvedbi žalnih slovesnostih (polaganje vencev, pogrebi) pa je.

²³ Hrvaški izraz za zvočni signal za počitek. V Sloveniji je udomačen izraz »Tišina«.

Slika 5.2: Počasno zaštitna bojna HV sprejema predsednika ZDA v Zagrebu.

6 REPUBLIKA SRBIJA (»GARDA VOJSKE SRBIJE«)

Slika 6.1: Grb Garde Vojske Srbije

Vojska Srbije ima za potrebe izvajanja vojaškega protokola od 30. 11. 2006 oblikovano enoto z nazivom Garda Vojske Srbije, skrajšano garda, ki je nastanjena v vojašnici na Dedinju v Beogradu. Gardi VS trenutno poveljuje polkovnik mag. Goran Radovanović.

6.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Garda Vojske Srbije nadaljuje tradicije podobnih enot, ki so se pojavile na področju današnje Srbije v začetku 19. stoletja. Kot datum začetka obstoja Garde Vojske Srbije se šteje 6. maj 1829 (Đurđevdan²⁴), ko je bila v Požarevcu prvič postrojena prva četa Knjaževe garde, v letu 1831 pa se je enoti priključila še Knjaževsko-serbska banda kot predhodnica današnjega Orkestra Garde Vojske Srbije. Knez Miloš Obrenović je v tem času od svojih starešin zahteval, da mu izberejo najboljše vojake iz svojih nahij,²⁵ ki so morali biti v vseh pogledih primerni, niso smeli piti in biti vetrogonje,²⁶ in če je bilo le mogoče, so morali biti pismeni. Tako izbranih prvih 149 pripadnikov je bilo poslanih v Požarevac na usposabljanje in po prisegi so bili promovirani v osebno stražo in zaščito kneza Miloša Obrenovića. Prvi bojni prapor je garda prejela 1838, ko je bil oblikovan tudi prvi Konjeniški vod (dostopno na: <http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2006/12/01/srpski/T06113003.shtml> (20. april 2009)). Od leta 1883 se je enota imenovala Kraljeva garda (dostopno na: <http://www.novosti.rs/code/navigate.php?id=4&status=jedna&vest=136932> (21. 4. 2009)).

²⁴ God svetega Jurija, po koledarju 24. april.

²⁵ Območje pod njihovo pristojnostjo.

²⁶ »Strahopetci«.

Po koncu prve svetovne vojne so se od kandidatov za sprejem v to elitno enoto zahtevali dobro zdravje, določeno socialno poreklo, primerno obnašanje, pismenost, poleg tega pa še pravilna razvitost in »lepe ter uglajene zunanje poteze«.

V času in ob koncu druge svetovne vojne je jedro bodoče gardne enote predstavljal Prateči bataljon Vrhovnega štaba NOV in POJ. Prvega novembra 1944 je bila ustanovljena Gardna brigada JA in je bila v skupni državi (1945–1991) znana tudi kot Titova garda. Zadnji poveljnik počasnega« bataljona Titove garde je bil polkovnik Silvester Turk, ki še danes živi v Ljubljani in je pri ustanavljanju slovenske protokolarne enote s strokovnimi nasveti ogromno prispeval k njenemu oblikovanju in razvoju. Med vojno na Hrvaškem so bile posamezne, predvsem pehotne in oklepne enote iz sestave Gardne divizije JLA, vključene v bojne aktivnosti. Še posebej so se posamezne enote in njeni poveljniki »izkazali« v bojih za Vukovar. Z razpadom skupne države Srbije in Črne gore se je enota 30. novembra 2006 dokončno preimenovala v Gardo Vojske Srbije.²⁷ V zgodovini je imela enota status eskadrona, polka, brigade, divizije, korpusa in celo armadnega območja.

6.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Današnja Garda Vojske Srbije je sestavljena iz: (dostopno na: <http://www.vojska.mod.gov.yu/cir/jedinice/garda.htm> (20. april 2009)).

- poveljstva,
- prištabne enote (poveljniški vod, vod za specialno tehniko in zveze, vod za zveze),
- častnega (počasnega) bataljona,
- 25. bataljona Vojaške policije,
- bataljona Vojaške policije za zavarovanje in posebne namene Kobre,
- logističnega bataljona,

Poleg rednih nalog enota skrbi za delovanje objektov posebnega pomena za obrambo in rezidenčne objekte Republike Srbije in ima pristojnosti nad njimi. Enote garde se dopolnjujejo z vojaki naborniki, medtem ko so enote iz sestave bataljona VP Kobre, namenjene za neposredno telesno zaščito najvišjih domačih in tujih predstavnikov, v celoti dopolnjene s poklicnimi pripadniki.

²⁷ Žalac, Ivan. 2008. Vrhunac vojnog poziva. Kalibar 145. 40–41.

Garda Vojske Srbije je enota brigadne moči in spada med enote, ki so neposredno podrejene načelniku Generalštaba VS. Enota je logistično samozadostna in ima znotraj Vojske Srbije enak status kot poveljstvo KOV, poveljstvo VL in PZO in poveljstva za usposabljanje. Glede na brigadno strukturo ta umeščenost kaže na poseben status, ki se izkazuje predvsem v možnosti predhodnega izbora kadra za svoje enote.

Celotna Garda VS šteje po formaciji 758 vojakov, častnikov in podčastnikov, od tega je v enoti 254 poklicnih pripadnikov (dostopno na: <http://www./vojska.mod.gov.yu/cir/jedinice/garda.htm> (22. april 2009)), ostali so naborniki, ki od leta 2006 služijo vojaški rok le šest mesecev. Do takrat je bilo trajanje vojaškega roka 9 mesecev (za primerjavo civilno služenje je trajalo 13 mesecev). Zaradi različnih razlogov (nesposobnost, poškodbe, uveljavljanje civilnega služenja med služenjem vojaškega roka) številčno stanje variira – tudi do 50 vojakov. Primanjkljaj nadomeščajo s prerazporeditvami primernih vojakov iz centrov za usposabljanje Požarevac in Zaječar. Sam častni bataljon po številu ljudi ne dosega bataljonskega nivoja, saj šteje »le« 375 pripadnikov. Posameznim vojakom je omogočeno, da po odsluženem vojaškem roku sklenejo profesionalno pogodbo in postanejo poklicni vojaki v Gardi VS.²⁸

6.3 Naloge enote

Enote Garde VS imajo na podlagi svojih osnovnih nalog različne namene. Častni bataljon je namenjen izključno za izvajanje protokolarnih nalog in nalog klasičnega varovanja objektov posebnega pomena za obrambo RS. Bataljona VP izvajata naloge v okviru policijskih pooblastil in izvajata varovanje najpomembnejših predstavnikov države, logistični bataljon in prištabne enote pa skrbijo za nemoteno delovanje brigade. Gardna brigada upravlja z reprezentančnimi objekti VS in Domom Garde VS v Beogradu.

Naloge enot se v primeru povišane stopnje bojne pripravljenosti načeloma ne spreminjajo, le častni bataljon se prerazporedi na neposredno in okrepljeno izvajanja nalog varovanja najpomembnejših objektov in posameznikov.

²⁸ Žalac, Ivan. 2008. Vrhunac vojnog poziva. Kalibar 145. 40–41.

6.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Način usposabljanja se od ostalih, običajnih enot Vojske Srbije razlikuje po intenzivnosti in raznolikosti. V vseh enotah sta prva dva meseca namenjena splošnemu vojaškostrokovnemu usposabljanju, po tej fazi pa sledi prerazporeditev nabornikov v bataljone v skladu z napotitvenim VED, ki pa ga lahko nadrejeni v enoti med usposabljanjem spremenijo in neprimernega nabornika napotijo v druge enote VS. Ob prihodu v Častni bataljon se vojaki večino časa urijo v izvajanju protokolarnih nalog, med katere spada tudi strumni korak. Tej prvini je namenjeno kar 17 odstotkov vsega razpoložljivega časa za IU. Enote bataljona se med sabo izmenjujejo na namenskih nalogah (protokol, straža, častna straža), v primeru večjih protokolarnih nalog pa se sile združijo, po potrebi pa dopolnijo z vojaki iz logističnega bataljona ali prištabnih enot. Ti so usposobljeni za izvajanje osnovnih gardnih postrojl.

6.5 Izvedba protokolarnih nalog

6.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Razpoznavni znak vojakov Garde VS so rdeče baretke, ki so splošno uveljavljeno pokrivalo v večini gardnih ali primerljivih enot v sodobnih vojskah. Svečana gardna uniforma je enaka kot v enotah Gardne brigade JLA. Moder suknjič z rdečo okrasno vrvico za vojake in zlato za častnike s kovinskima konicama, črni pas za vojake in zlat za častnike, čapka v barvi suknjiča, črne hlače z rdečo črto ter črni škornji do pod kolen so še vedno svečana uniforma častnega bataljona. Razlika med nekdanjo Gardo JLA je edino v kokardi na čapkah. Pripadniki enot VP nosijo črne uniforme oziroma delovne kombinezone, obraz pa imajo vedno zakrit z masko. Ostale enote nosijo klasične bojne uniforme VS in se od ostalih pripadnikov VS razlikujejo po našitku garde na rokavu srajc.

Protokolarno orožje Garde VS so standardne polavtomatske puške M59/66, proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki so modificirane v toliko, da so leseni deli lakirani, posamezni kovinski deli (zaklep, nož) pa bronirani. Kopito je standardno in zato ne omogoča izrazitega udarjanja ob tla, ki je značilno za izvedbe show programov. Pri izvedbi protokolarnih nalog ne uporabljajo jermena za nošenje puške, ampak orožje na naloge in z nje prenašajo z držo na prsi, prav tako tudi med korakanjem.

Sablja, s katero poveljujoči častnik predaja poročilo, ima poreklo še iz Kraljevine Jugoslavije. S sabljo je oborožen le poveljujoči častnik. Sablja je rahlo zakrivljena, na okrovu je nameščen stiliziran dvoglavi orel iz srbskega grba. Na rezilu sablje, ki jo nosi le poveljujoči posameznim postrojem, je napisano naslednje geslo: »Ne vadi me bez povoda, ne vračaj me bez časti!²⁹« Ta napis daje sablji poseben statusni simbol in poudarja čast tistega, ki jo nosi in uporablja (dostopno na: <http://www.mycity-military.com/Vojno-tehnicka-dostignuca/Nove-Oznake-VS.html> (21. april 2009)).

Za izvajanje streljanja častnih salv ob največjih državnih praznikih ima Garda VS v svoji sestavi artilerijska orožja. V Srbiji se je ohranila navada iz časov SFRJ, da pred posameznimi prazniki predsednik države z javno objavljenim sklepom ukaže izstrelitev določenega števila častnih topovskih salv. Za izvedbo se določijo posadke izmed vojakov gardistov, ki s topovi ZIS 76 mm izvedejo streljanje z običajnega mesta na Kalemegdanu v Beogradu (dostopno na: <http://www.panoramio.com/photos/original/7717117.jpg> (16. april 2009)). To orožje je izbrano predvsem zaradi izredno močnega poka.

6.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Osnovna določila za izvedbo protokolarnih nalog v Vojski Srbije so zbrana v dokumentu Ministrstva za obrambo Republike Srbije z naslovom Direktiva za protokol u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije.³⁰ Postopek izvedbe protokolarnih nalog se od postopkov v JLA ni spremenil, tudi povelja so ostala enaka. Tudi velikokrat kritizirano povelje »Napred MARŠ« ostaja, saj predstavlja ukaz za izvedbo načina premikanja in ni povezano s psovko. Posebnost je pozdravljanje častnikov v postroju, ki nimajo sabelj, ampak pozdravljajo z roko in obračanjem glave v smeri gosta, pri čemer velikokrat prihaja do gledanja lastne dlani, kar predstavlja svojevrstno napako.

Poročilo poveljujočega častnika je po vsebini in obliki podobno kot nekdanj, le da se namesto oslavljanja gosta z družo uporablja za novi čas primernejši izraz gospodine. Posebnost predstavlja uporaba strumnega koraka poveljujočega častnika, ko se približuje gostu.

²⁹ »Ne izvleci me brez razloga in ne vračaj me brez časti.«

³⁰ Đokić, Snežana. 2008. Obhodenje u rukavicama. Odbrana 64. 15. maj. 56–57. Dostopno na: <http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana064/56-57.pdf> (12. april 2009).

Leta 2008 so ponovno uvedli dodatek, s katerim se na koncu gostu pove, kdo mu poroča. Poročilo poveljnika se glasi: »Gospodine predsedniče, počasna četa garde postrojena je u vašu čast. Raportira (čin, ime in priimek)!«³¹

Postrojitelvena pravila, ki jih izvaja Garda VS, so identična postopkom garde skupne države. Postopki in izvajanje postrojil so tako na ravni posameznika kot enote opisani in opredeljeni v Strojevom pravilu oružanih snaga nekdanjega JLA, ki je le malenkostno spremenjeno. Delo in postopki z orožjem so enaki, drža orožja se ni spremenila. Položaji delov telesa v različnih položajih (roke, noge, pogledi) so ostali enaki.

Za sprejem najvišjih predstavnikov tujih držav (predsednik in predsednik vlade) se oblikuje počasni bataljon, v katerega postroj je vključeno 150 vojakov, dva podčastnika in pet častnikov. Zastavonoša je vedno častnik v činu kapetana (stotnik), spremstvo pa tvorita dva podčastnika.³² Poveljnik počasnog bataljona je vedno poveljnik dejanskega častnega bataljona, ki je po činu major. Za visoke vojaške goste se oblikuje postroj častne čete, v katerem je 54 vojakov, dva podčastnika in štiri častniki (dostopno na: <http://www.novosti.rs/code/navigate.php/?Id=4&status=jedna&vest=136932> (21. april 2009)). Garda VS trenutno ne izvaja posebnih postrojil v obliki show programa.

Prvi vojaški orkester se je v sestavi gardne enote v Srbiji pojavil že v letu 1831, ko je bila Knjaževsko-serbska banda kot predhodnica današnjega Reprezentativnega orkestra Garde Vojske Srbije priključena v sestavo enote. Danes orkester sodeluje pri izvedbi vseh protokolarnih nalog in trenutno samostojno nastopa le v domovini.

Enote Garde VS so znane po izjemno lepem in izurjenem korakanju strumnega (strojevog) koraka. Vse prihode na prizorišča izvedbe protokolarnih nalog in odhode z njih enote izvajajo pod strumnim korakom in ob spremljavi vojaškega orkestra. Dolžina takega koraka je pribl. 75 cm, noga je dvignjena tako, da upognjena v kolenu tvori pravi kot, spust noge na tla je na celo stopalo. Noge se izmenično polagajo na tla v ravno črto pred sebe (navznoter), dlani so stisnjene v pest in gredo do višine pasu. Pogled je usmerjen naravnost z rahlo privzdignjeno brado.

³¹ »Gospod predsednik, častna četa Garde je postrojena v vašo čast. Poroča!«

³² »Strojevo pravilo oružanih snaga« (1977): ZSLO-GŠ, Beograd.

Orožje med korakanjem nosijo brez jermenov v drži na prsi, če pa se ob korakanju nosi orožje na desni rami, komolec desne roke pritiska puško nazaj, istočasno pa jo zapestje za pas vleče naprej. S tem se doseže, da cev in dvignjen nož na orožju ne plešeta. Spremljevalci bojnega prapora nosijo avtomatsko puško, ki jo držijo z obema rokama. Praporščak nosi državno zastavo ali prapor VS, pripeta na lesenem drogu, naslonjena med korakanjem na ramo nazaj z obema rokama na drogu.

6.5.3 Izvedba gardnih nalog³³

Pripadniki Gardne brigade JLA so bili predvsem poznani po izvajanju častne straže ob grobu nekdanjega predsednika Tita. To nalogo so prenehali izvajati po razpadu SFRJ maja 1992. Od takrat se t. i. Hiša cvetja čuva s klasično stražarsko službo in prijavnicami. Od leta 1992 se častna straža v izvedbi Garde VS pojavlja v okviru Belega dvora v času prihodov tujih državljanov in v nekdanji Palači federacije (dostopno na: <http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2006/12/01//srpski/T06113003.shtml> (23. april 2009)), kjer predsednik Republike Srbije sprejema najvišje tuje predstavnike z vojaškimi častmi (postrojen častni bataljon), akreditivna pisma novoakreditiranih diplomatov v Srbiji in predsednike vlad. V Srbiji še vedno izvajajo t. i. pozdrav nacije, ki je izražen v 21 topovskih salvah v čast tujemu gostu. Ostali postopek sprejema je »klasičen«. Ostalih postopkov izvajanja častne straže Garda VS ne izvaja, se pa v zadnjem času pojavlja želja po vzpostavitvi takšne naloge pred Domom narodne skupščine.

Postopek polaganja vencev poteka načeloma pred spomenikom neznanega junaka na Avali pri Beogradu.³⁴ Za polaganje se v VS oblikuje kordon ob stopnišču, ki vodi k spomeniku. Vojaški orkester igra vojaški marš, ko pa delegacija prispe na plato pred spomenikom, zaigrajo posmrtni marš. Po položitvi se po minuti molka intonira državna himna, gost se vpiše v spominsko knjigo in na drugi strani stopnic zapusti spomenik. Pred zastavo se ustavi, jo s priklonom ali roko pozdravi in se napoti do vozil. Tako oblikovani ceremonial traja pribl. 15 minut.

³³ Veljič, Zoran. 2005. Diplomatski protokol. Beograd: Službeni list SCG, strani 73–75, 88–89, 95.

³⁴ Veljič, Zoran. 2005. Diplomatski protokol. Beograd: Službeni list SCG, strani 101–102.

Slika 6.2: Garda Vojske Srbije med parado

7 FEDERACIJA BiH (POČASNA JEDINICA ORUŽANIH SNAGA BiH)

Slika 7.1: Grb Oružanih snaga Bosne i Hercegovine

7.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Bosna in Hercegovina je nastala po koncu krvave morije na podlagi Daytonskega sporazuma. Ena izmed posebnosti te države so tudi njene oborožene sile, katerih ustroj in delovanje še vedno otežujeta hiperorganizacija (Bijela knjiga odbrane Bosne i Hercegovine, stran 26. Dostopno na: http://merln.ndu.edu/whitepapers/Bosnia_SC_v1-2005.pdf (22. april 2009)) in tripartitna sestava.

Počasna jedinica OS BiH³⁵ je nastala zaradi potreb mlade države v letu 2004. Enota je bila oblikovana kot prva skupna enota Oboroženih sil BiH. Enota je bila oblikovana po doseganju političnega kompromisa o vsebini, postopkih, oborožitvi, opremi, namestitvi in ostalih vprašanjih. Odločitev za začetek oblikovanja skupnih oboroženih sil ravno z enoto takšnega tipa ni slučajna. Kot osnova vsega je bilo treba pri sprtih straneh doseči občutek potrebe po sodelovanju, vzpostaviti medsebojno zaupanje, istočasno pa ne zanemariti doseženih privilegijev vojska, vmešanih v vojno. Zato je bila odločitev za začetek oblikovanja skupnega OS s takšno enoto strokovno zanemarljiva, politično pa zelo modra. Prvič je bil OS javno prikazan na sarajevskem letališču 26. 11. 2004, ko je bil postroj oblikovan po entitetnih vodih z različnimi kamuflažnimi uniformami in pokrivali³⁶ ter grbom BiH na desnem rokavu, ki je bil poleg zastave BiH edini skupni simbol postroja.

³⁵ »Častna enota Oboroženih sil Bosne in Hercegovine«.

³⁶ Prvi vod (VRS) zelene baretke, drugi vod (HVO) rdeče baretke, tretji vod in Orkester (ABiH) pa kape.

Pomemben detalj prvega postroja enote je v tem, da je prvič od začetka vojne v Bosni častnik VRS (brigadni general VRS Mirko Tepšić) javno izpolnil neposredni ukaz bosenskega funkcionarja (član predsedstva BiH Sulejman Tihić). Prvi uradni protokolarni sprejem je enota izvedla ob primopredaji dolžnosti med SFOR in EU ALTHEA 2. decembra 2004 (Predstavljena prva zajednička jedinica Oružanih snaga BiH (dostopno na: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr/_Latn/features/_setimes/features/2004/11/29/feature-03 (27. 4. 2009)).

7.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Pod poveljstvom Operativne komande OS BiH se poleg ostalih dveh nahaja tudi Brigada taktičke podrške.³⁷ Sestavni del te brigade je Bataljon vojaške policije, znotraj njega pa je umeščena Počasna jedinica OS BiH. Počasni jedinici OS BiH poveljuje major VRS Milorad Krajšumović. Formacijska dolžnost poveljnika je polkovnik, kar nakazuje na možnost bodočega širjenja in dopolnjevanja enote.

Počasna jedinica OS BiH je enota moči čete in ima v svoji sestavi naslednje elemente:³⁸

- Komanda – poveljstvo enote (4 častniki in 3 podčastniki),
- Zastavna grupa – praporščak s spremstvom (1 častnik in 2 podčastnika),
- tri počasne vode – (v vsakem 1 častnik, 4 podčastniki in 18 vojakov),

Skupaj je v to enoto trenutno razporejenih 79 pripadnikov OS BiH. Oboroženi so z 90 polavtomatskimi puškami 7,62 mm in 6 pištolami TT 7,62 mm. Enota nima predvidene rezervne sestave, kar je za tak tip enote ob nespremenjenih nalogah popolnoma razumljivo. Posameznik mora za sprejem v enoto meriti med 185 in 190 cm, biti mora mlajši (22–28 let) in psihofizično zdrav.

Vojaški orkester ni sestavni del častne enote, ampak je samostojna enota v okviru Bataljona Vojaške policije. Orkester šteje 41 pripadnikov (11 častnikov in 30 podčastnikov). Problem orkestra so zastareli in delno tudi privatni instrumenti. Kar 16 pripadnikov nima nikakršne glasbene izobrazbe. Temu primerna je tudi raven strokovne izvedbe glasbene spremljave protokolarnih nalog.

³⁷ Brigada taktične podpore.

³⁸ Tunja, Anton. 2009. Intervju z avtorjem. Sarajevo, 15. marec.

7.3 Naloge enote

Ustanovitvi enote so poleg političnih razlogov botrovale tudi potrebe državnega protokola in potrebe OS BiH po oblikovanju enote, ki bo izvajala protokolarne naloge za potrebe celotne vojske.

Osnovne naloge enote so naslednje:

- izvajanje sprejemov najvišjih domačih³⁹ in tujih⁴⁰ civilnih ter vojaških predstavnikov in gostov,
- izvajanje protokolarnih nalog, med katere prištevajo komemorativne slovesnosti s polaganji vencev, obeleževanje obletnic vojaških enot, primopredaje dolžnosti, oblikovanje častnih kordonov in ostale protokolarne naloge za potrebe Protokola in OS BiH.

Z načrti uporabe enote ni predvideno njeno angažiranje v primeru povišanih stopenj bojne pripravljenosti.

7.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Prisotnost tujih OS na področju BiH je imela močan vpliv na začetni izbor pripadnikov enote in usposabljanje za izvajanje namenskih nalog. Zaradi prisotnosti angleških inštruktorjev se je splošno usposabljanje v enoti izvajalo po kriterijih in navodilih za izvedbo, ki veljajo v Kraljevi gardi Velike Britanije. Ta način usposabljanja je enota prevzela in ga izvaja tudi danes. Samo strokovno usposabljanje za izvedbo sprejemov se izvaja na podlagi izkušenj iz skupne države in po predpisih iz tistega časa. V enoti izvajajo usposabljanja na podlagi tedenskih in mesečnih načrtov, pri čemer jim tako kot vsem ostalim sorodnim enotam težave povzročajo nenapovedane in nenadne naloge (sprejemi in predvsem pogrebi z vojaškimi častmi), ki jih ni mogoče načrtovati.

³⁹ Člani Predsedstva BiH, predsedujoči Svetu ministrov BiH, minister za obrambo BiH in načelnik združenega štaba OS BiH.

⁴⁰ Predsedniki suverenih držav, predsedniki Vlad, ministri za obrambo, državni sekretarji MO, NGŠ tujih vojska, generalni sekretar NATA, predsedujoči MC NATA, visoki poveljniki zavezniških sil in generali.

7.5 Izvedba protokolarnih nalog

7.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Pripadniki Počasne jedinice OS BiH pri izvedbi protokolarnih nalog še vedno uporabljajo maskirne oziroma bojne uniforme. Vsi v postroju nosijo klasične črne vojaške škornje, pokrivalo pa je poenoteno na kape.

V času pisanja te naloge (april–maj 2009) je v postopku izdelave nova, službena uniforma tudi za pripadnike častne enote in orkestra. Pri izvajanju postrojil ne uporabljajo rokavic, kar je redkost.

Protokolarno orožje Počasne jedinice OS BiH so standardne polavtomatske puške M59/66, proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki niso v ničemer modificirane. Pri izvedbi protokolarnih nalog je na orožje nameščen jermen za nošenje puške, zato orožje na nalogo in z nje prenašajo na desni rami.

Sabelj, ki so v večini držav simbol pomembnosti poveljnika, v enoti ne uporabljajo. Poveljnik, praporščak in spremstvo so oboroženi s pištolo.

Za izvajanje streljanja častnih topovskih salv Počasna jedinica OS BiH nima sredstev, prav tako takšna oblika izvajanja protokolarnih nalog z državnimi ali internimi vojaškimi pravili ni predvidena.

7.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Postopek izvedbe protokolarnih nalog se od postopkov v JLA ni spremenil, povelja pa so bila v začetku različna, odvisno od častnika in enote, iz katere je prihajal. To anomalijo so odpravili z uvedbo enotnega pravila za izvajanje postrojil 1. 9. 2005.⁴¹ Postrojivna pravila, ki jih izvaja enota, so identična postopkom, predpisanim s pravili iz nekdanje skupne države. Delo in postopki z orožjem so enaki, drža orožja se je spremenila le v toliko, da puško leva roka objema in drži v višini konca lesene obloge. Položaj desne roke se ni spremenil. Položaji delov telesa v različnih položajih (roke, noge, pogledi) so ostali enaki. Častniki v postroju nimajo sabelj. Zato pozdravljajo z roko in obračanjem glave v smeri gosta, pri čemer včasih prihaja do gledanja lastne dlani, kar je svojevrstna strokovna napaka. Spremstvo prapora ni oboroženo z avtomatskimi puškami, temveč le s pištolami. Poročilo poveljujočega častnika je po vsebini in obliki podobno kot nekdanje in se glasi: »Gospodine predsedniče, Počasna jedinica Oružanih snaga Bosne i

⁴¹»Vojnici iz FBiH i RS pod zastavom BiH.« Dostopno na: http://www.superbosna.com/vijesti//politika/vojnici_iz_fbih_i_rs_pod_zastavom_bih/ (27. 4. 2009).

Hercegovine postrojena u vašu čast!⁴² Posebnost predstavlja dejstvo, da se na koncu gostu ne pove, kdo mu poroča. Po poročilu gresta gost in gostitelj na oder, kjer poslušata himni, poveljujoči pa ju, postavljen pred postroj, pozdravi.

Za sprejem najvišjih predstavnikov BiH (člani predsedstva BiH, predsedujoči Svetu ministrov BiH) in tujih držav (predsednik ali suveren države in predsednik vlade) se postroji celotna enota s tremi vodi (3 x 12 vojakov, 2 podčastnika in 5 častnikov). Za sprejeme visokih vojaških gostov (MO, državni sekretarji MO, NGŠ tujih vojska, generalni sekretar NATA, predsedujoči MC NATA, visoki poveljniki zavezniških sil in generali) se oblikuje postroj častnega voda, v katerem je 12 vojakov, 2 podčastnika in 2 častnika (dostopno na: <http://www.novosti.rs/code/navigate.php?id=4&status=jedna&vest=136932> (21. april 2009)). Enota ali njeni posamezni pripadniki trenutno ne izvajajo posebnih postrojil v obliki show programa, je pa njegovo uvajanje predvideno v prihodnosti. Orkester sodeluje pri izvedbi vseh protokolarnih nalog in samostojno nastopa trenutno le v domovini. Vse prihode na prizorišča in odhode z njih protokolarna enota izvaja s strumnim korakom in ob spremljavi vojaškega orkestra. Orožje med korakanjem nosijo na desnem ramenu. Praporščak nosi vedno le državno zastavo (prapor OS BiH trenutno ne obstaja), ki je pripeta na lesenem drogu, naslonjena med korakanjem na ramo nazaj z obema rokama na drogu.

7.5.3 Izvedba gardnih nalog

Pripadniki Počasne jedinice OS BiH izvajajo po posebnem ukazu postopke častne straže pred objekti, kjer so v času bivanja v državi nameščene tuje delegacije. Pred pomembnejšimi objekti (Urad predsedstva BiH, sedež MO, sedež Operativnega poveljstva OS BiH) teh postopkov ne izvajajo. Po potrebi izvajajo postopke častnih straž ali polaganja vencev pred spomeniki in ob grobovih. Ob pomembnejših državnih obiskih tuji predsedniki položijo venec v Spominskem centru Potočari pri Srebrenici. Sam ceremonial polaganja je enostaven. Pred spomenikom polagalca čakata gosta z vencem v rokah, ga pred njim neseta do spomenika in ga tam naslonita nanj. Oba stopita levo in desno od spomenika in pozdravita z roko. Gost pristopi, poravna trakove, odstopi in pozdravi z roko ali prikonom. Zastavna enota pri polaganjih ni prisotna.

⁴² »Gospod predsednik, Častna enota oboroženih sil Bosne in Hercegovine je postrojena v vašo čast.«

Slika 7.2: Jedinica za počasti OS BiH na svojem prvem postroju na sarajevskom letalištu 26. 11. 2004

8 REPUBLIKA KOSOVO (GARDA E KOSOVËS - TMK⁴³)

Slika 8.1: Dosedanji znak Garda e Kosovës

8.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Na podlagi resolucije VS OZN 1244 je 20. septembra 1999 posebni odposlanec OZN Bernard Kouchner sprejel Pravilnik števil. 1999/8, na podlagi katerega je bil ustanovljen Kosovski zaščitni korpus. Naloge KZK so opredeljene v prvem členu Deklaracije o načelih Kosovskega korpusa, kjer je kot zadnji izmed petih ciljev ustanovitve KZK navedeno, da bo KZK opravljal ceremonialne naloge. Isti cilj je zapisan tudi v dokumentu Standard VIII (dostopno na: <http://www.tmk-ks.org/new/serbian/legjislacioni/legjislacioni.php?id=4> (23. april 2009)), kjer je v drugi točki priloge osmega člena zapisano, da bo ceremonialna enota nosila orožje ali polavtomatsko orožje.

Na podlagi odločitve vodstev UNMIK in KFOR je bila 14. januarja 2005 odobreno, da se lahko za sprejeme tujih državljanov in vojaških predstavnikov postroji Garda Kosovskega zaščitnega korpusa (dostopno na: http://www.kosovo.net/news/archive/ticker/2005/January_15/5.html (23. april 2009)). Na ta način je takratni kosovski predsednik Ibrahim Rugova dosegel, da se je s to enoto KZK začel promovirati kot obrambna sila novo nastajajoče države. Dejansko je ta enota že več let pred uradno razglasitvijo neodvisnosti Kosova opravljala omejene protokolarne naloge. Najbolj se je enota v javnosti izpostavila ob pogrebu preminulega predsednika Rugove, takrat še v črnih kombinezonih (dostopno na: <http://www.trepca.net/2006/presidenti/arkivoli1.jpg> (22. april 2009)).

Od aprila 2009 enota ne deluje več, ker je bila razformirana, ostala je le manjša delovna skupina 20 pripadnikov, ki bo iz na novo izbranih kandidatov oblikovala novo enoto, katere prvi javni nastop je predviden ob dnevu ustave Kosova 15. junija.⁴⁴ Zato bom v predstavitvi enoto opisal takšno, kot je delovala do sedaj.

⁴³ Garda Kosova – Kosovske zaščitne sile.

⁴⁴ Žnidar, Ivan. 2009. Intervju z avtorjem. Maribor, 5. maj.

8.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Garda Kosova je bila enota moči čete, saj je po veljavni formaciji štela skupaj z orkestrom 62 pripadnikov. Garda je spadala v Guard and rapid reaction group,⁴⁵ ki je bil neposredno podrejen Generalštabu KPC. Nasploh je za strukturo KPC veljalo, da ni piramidalno zgrajena, ampak so bile vse enote podrejene neposredno Generalštabu KPC. Poveljnik Garde Kosova je bil po činu polkovnik/brigadir. Enota je bila notranje razdeljena na poveljstvo, tri vode in orkester.

8.3 Naloge enote

Enota je bila namenjena za izvajanje protokolarnih (ceremonialnih) nalog za potrebe državnega in vojaškega vrha Kosova. Na podlagi tretje točke 6. člena Standarda VIII so morali biti vsi pripadniki KZK usposobljeni za izvajanje nalog zaščite, reševanja in druge pomoči. Zato so vsi pripadniki Garde Kosova zaključili osnovno usposabljanje za izvajanje tudi teh nalog.

8.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Poudarek pri izvedbi usposabljanja je bil predvsem na fizični in kondicijski pripravljenosti pripadnikov enote. Za vse pripadnike je bila značilna visoka stopnja motiviranosti za delo, saj je bila konkurenca za sprejem v enoto zelo velika. Pri začetkih delovanja in usposabljanja so jim z nasveti pomagali inštruktorji iz KFOR in IOM. Izvajanje usposabljanja za potrebe protokolarnih nalog so vodili nekdanji častniki in podčastniki JLA albanske narodnosti, ki so bili vsaj delno usposobljeni v teh postopkih. Enota je imela izdelan poseben program za sprejem novih kandidatov za vojake. Ta program je vključeval predvsem preverjanje psihičnih in fizičnih sposobnosti kandidatov in je bil v primerjavi na norme za sprejem v ostale enote izrazito strožji.⁴⁶

8.5 Izvedba protokolarnih nalog

8.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Pripadniki Garda e Kosovës so pri izvajanju protokolarnih nalog uporabljali paradno ali gardno vojaško uniformo, ki je bila izdelana v albanskih nacionalnih

⁴⁵ Enota za zaščito in hitro posredovanje.

⁴⁶ Žnidar, Ivan. 2009. Intervju z avtorjem. Maribor, 5. maj.

barvah. Rdeč suknjič, izdelan v stilu ruskih, je okrašen z dvema vrstama zlatih gumbov in z zlato rumeno okrasno vrvico, ki je pripeta na zlat gumb na sredini suknjiča. Ovratnik in epolette so obrobljeni z zlatimi trakovi, na rokavih so prišiti po trije manjši zlati gumbi. Na levem rokavu je nameščen znak TMK, na desnem pa znak Garde e Kosovës. Pokrivala so črne čapke z zlatim vencem in znakom TMK. Hlače so klasične črne z všitim zlatim trakom, čevlji so nizki. Pas je zlato rumen s sponko, na katerem je znak TMK. Uniforma častnika se od vojaških razlikuje le v zlatem traku, ki ga ima častnik pripetega na levo epoleta in poteka po levi strani telesa do pasu. Razlika je tudi v činih na epoletah. Rokavice so bele bombažne.

Za izvajanje protokolarnih nalog v okviru KZK so uporabljali bojno uniformo olivno zelene barve, bordo rdečo baretko, črn pleten pas in črne klasične vojaške škornje. Pri ravnanju z orožjem so uporabljali črne volnene rokavice. Protokolarno orožje so standardne jugoslovanske polavtomatske puške M59/66 proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki ga pri izvajanju protokolarnih nalog uporabljajo brez jermenov. Poudariti je treba, da je bila Garda e Kosovës edina oborožena enota v KPC, pa še ta le s protokolarnim orožjem.

Sablja poveljujočega častnika je ravna s klasičnim okrovom. Tok sablje je temen, delno okrašen z ornamentami in je nameščen na nosilni trak, ki ga ima častnik obešenega na pasu. Za izvajanje streljanja častnih salv enota v svoji sestavi ni imela organske artilerijske enote, ob državnih praznikih ni izstreljevala častnih topovskih salv.

Pripadniki enote se za izvajanje posebnega predstavitvenega programa niso urili. Orkester je nosil častne modre uniforme, ki so podobne uniformam Garde Kosova, le da imajo na levem rokavu našit znak Kosovskih varnostnih sil. Ženska pokrivala so prirejena.

Orkester je tudi sicer edini protokolarni orkester na Kosovu in sodeluje pri izvedbi vseh protokolarnih nalog in trenutno samostojno nastopa le v domovini.

8.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Najvišja oblika postroja po številu angažiranih ljudi je bil sprejem predsednika Kosova in tujih državnikov, načeloma na letališču v Prištini.

Za sprejeme najvišjih tujih predstavnikov je bil postroj sestavljen iz orkestra na čelu postroja, sledili so dva ali trije praporščaki z državno in nacionalno zastavo ter

zastavo KZK brez spremstva in pripadajoča enota. Sama častna enota je bila sestavljena iz dveh oddelkov s po 10 vojakov in častnikoma pri enotah. Tako oblikovan postroj je imel 20 vojakov v postroju in dva nepokrita častnika. Za sprejeme predsednikov vlad, MO in NGŠ je bila postrojena enota s po osmimi vojakov v oddelku in dvema častnikoma pri enotah. Poveljujoči častnik je pozdravil s sabljo, prav tako poveljniki vodov. Poveljnik nosi sabljo ob nogi, častnika v postroju pa jo držita z desno roko tako, da je zapestje v višini pasu. Vojaki v postroju dvignejo puške v pozdrav tako, da puško držijo z iztegnjenimi rokami pred telesom in z iztegnjenim palcem leve roke. Puško držijo z levo roko v višini shrambe, z desno pa pod pokrovom zaklepišča. Nož na orožje ni dvignjen. Pri drži orožja k nogi je to izrazito pomaknjeno naprej do iztegnjene roke, samo kopito pa je pomaknjeno nazaj od vrhov prstov, ki v večini sorodnih enot velja za standard. Enota za prihode na prizorišče izvedbe državnih protokolarnih nalog in odhode z njega uporablja pohodni korak, za potrebe promocije KZK pa uporablja neusklajen in slabo izurjen strumni korak.

Orkester, kadar je uporabljen za intoniranje himen, stoji za prvo vrsto postroja častne enote tako, da je le dirigent poravnan s prvo vrsto postroja. Poveljujoči častnik po predaji poročila ne hodi po preprogi, ampak na njegovi desni strani in vzporedno z gostom hodi do konca preproge.

8.5.3 Izvedba gardnih nalog

Pripadniki Garda e Kosovës niso izvajali postopkov častne straže pred vhodi pomembnejših državnih ali vojaških objektov. Po potrebi so izvajali postopke častnih straž ali polaganja vencev pred spomeniki in ob grobovih. Na Kosovu visoki tuji predstavniki zaenkrat ne polagajo vencev.

Domači visoki predstavniki si venec nosijo sami, pripadniki gardne enote stojijo ob spomeniku ali grobu brez orožja in ne pozdravljajo. Sam ceremonial je polaganja je bil enostaven, za naše razmere in pojmovanje teh običajev celo žaljiv. Po krajevnih običajih venci nimajo trakov in so načeloma iz plastike. Delegacija venec sama položi na spomenik ali gomilo, se umakne in s položitvijo desne roke na prsi in prikonom izkaže čast (dostopno na: <http://www.president-ksgov.net/?id=6,80,80,80,s> (25. april 2009)).

Slika 8.2: Garda e Kosovë« med sprejemom predsednika države in Vlade na prištinskem letališču

9 REPUBLIKA ČRNA GORA (BATALJON ZA POČASTI VCG)

Slika 9.1: Grb Vojske Crne Gore

V Vojski Crne Gore je za izvajanje protokolarnih nalog in vojaških časti oblikovan, popolnjen in opremljen Bataljon za počasti. Enota je nastanjena v vojašnici na letališču Golubovci pri Podgorici. Enoti trenutno poveljuje major Željko Branka Radulovič.

9.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Enota je bila ustanovljena po razglasitvi samostojnosti Črne gore v maju 2006, zato se v enotah VCG zgodovinski spomin šele obnavlja. Vojska Črne gore praznuje svoj dan 7. oktobra v spomin na veliko zmago vojske Dukije nad Bizantinci. Legenda o Vladimiru in Kosari je bila ohranjena v letopisih popa Dukljanina iz 12. stoletja. Po teh zapisih naj bi v času Vladimirjev sina kneza Vojislava vojska Dukije 7. oktobra 1042 na Tuđemiljskem polju pri Baru izbojevala veliko zmago nad Bizantinci. Ta zmaga je prisilila bizantinskega carja, da je z Mihajlom, sinom kneza Vojislava, podpisal sporazum o zavezništvu in prijateljstvu. S tem sta bili Dukiji, ki se je po tem preimenovala v Zeto, kot prvi državi na Balkanu priznana državna suverenost in neodvisnost (dostopno na: <http://www.vojska.net/eng/armed-forces/montenegro/> (25. april 2009)). V Črni gori je bila prva enota za varovanje vladarjev oblikovana že v času vladanja vladike Petra II. Petrovića Njegoša (1830–1851). Njegoš je imel izbrano hišno stražo 30 najbolj vdanih pripadnikov t. i. perjanikov iz najboljših hiš takratne Črne gore. V času vladanja kneza Danila I. Petrovića (1851–1860) je število perjanikov narasla na 100, kasneje, v času kneza Danila leta 1883 pa celo na 300. Takrat so bili

razdeljeni v dve četi, ki sta izmenično opravljali stražarsko službo dvora in vladike. Leta 1894 se jim je pridružilo še 40 konjenikov.⁴⁷

9.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Bataljon za počasti VCG je v celoti izpopolnjen s profesionalnimi vojaki, podoficirji in oficirji. Enota je moči bataljona in je sestavljena iz naslednjih organizacijskih enot (dostopno na: <http://www.vcg.cg.yu/> (25. april 2009)):

- Poveljstvo bataljona, ki z enoto poveljuje,
- Počasna četa, ki je namensko izpopolnjena in usposobljena za izvajanje protokolarnih nalog,
- Vojni orkestar, ki sodeluje pri izvedbi protokolarnih nalog, nastopa pa tudi samostojno za potrebe promocije VCG,
- Komanda stana, ki zagotavlja lastno logistično samozadostnost,
- SAS – Samostojno avtomatsko strelišče »Zlatica«⁴⁸

Bataljon je samostojna enota, ki je podrejena neposredno načelniku GŠ VCG. V organizacijski strukturi OS VCG ima enak status kot obe samostojni brigadi, letalska in mornariška baza ter center za usposabljanje. Organizacijska struktura VCG nima poveljstva na operativni ravni, zato se vse navedene enote podrejene načelniku GŠ.

Enota je sestavljena izključno iz poklicnih pripadnikov. Formacijsko ima enota opredeljenih 190 delovnih mest, od tega v počasni četi 90, v orkestru 42, v Komandi stana 48 in v SAS 10. Trenutno sta do 100-odstotno izpopolnjena le orkester in SAS, za dopolnjevanje ostalih dveh enot pa je bil v mesecu APR09 objavljen javni razpis za sprejem v vojaško službo (dostopno na: <http://www.vojska.net/eng/armed-forces/montenegro/> (24. april 2009)).

9.3 Naloge enote

Enota je namenjena za izvajanje protokolarnih (ceremonialnih) nalog za potrebe državnega in vojaškega vrha RCG⁴⁹ in za izvajanje nalog neposrednega in fizičnega varovanja. Drugih (bojnih) nalog enota nima opredeljenih in se zanje ne usposablja.

⁴⁷ Vojna enciklopedija, Knjiga III, 1975, 162.

⁴⁸ Lakčević, Jovan. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 6. marec.

⁴⁹ Zakon o Vojski Crne gore, dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/frames/zakon_regulativa/Zakon%20o%20vojsci.pdf (23. april 2009).

9.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Ker je enota stara šele dve leti, se usposabljanje še vedno izvaja po načrtih iz nekdanjega skupnega VSiCG. Poudarek je na fizični in kondicijski pripravljenosti ter izvajanju protokolarnih nalog. Poseben program ima enota izdelan le za sprejem novih kandidatov za vojake.

Ta program vključuje predvsem preverjanje psihičnih in fizičnih sposobnosti kandidatov in je v odnosu na norme za sprejem v ostale enote izrazito strožji.

9.5 Izvedba protokolarnih nalog

9.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Počasni bataljon VCG pri izvajanju protokolarnih nalog uporablja klasično vojaško uniformo, znano iz časov skupne države. Na levem rokavu imajo našit državni grb, na čapkah pa kokardo z znakom VCG. Le poveljujoči častnik ima čez levo ramo obešeno okrasno vrvico, vsi pa nosijo rumeno zlate pasove z okroglo dvodelno sponko (kopija pasov generalskih uniform JLA). Čevlji so nizki v črni (pehotni in letalski del) in beli (mornariški del) barvi.

Protokolarno orožje so standardne jugoslovanske polavtomatske puške M59/66 proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki ga pri izvajanju protokolarnih nalog uporabljajo brez jermenov. Ob obisku nekdanjega ameriškega obrambnega sekretarja D. Rumsfelda so očitno na zahtevo ameriških varnostnih organov z orožja odstranili nože (dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/images/jedinice/b_/pocasti/poc_ceta/pc_7.jpg (26. april 2009)).

Sablja poveljujočega častnika je ravna in s klasičnim okrovom in obešenim zlatim dodatkom v obliki cofa. Tok sablje je svetel, sablja pa je nameščena na nosilni trak, ki ga ima častnik obešenega na pasu.

Za izvajanje streljanja častnih salv enota v svoji sestavi nima organske artilerijske enote, imajo pa v enoti tri havbice D30 122 mm, s katerimi ob največjih državnih praznikih izstrelijo častne salve.

Pripadniki enote posebnega predstavitvenega programa ne urijo in ga javno ne izvajajo.

Vojni orkester Bataljona za počasti VCG je organski sestavni del enote in je nastal po razfomiranju VSiCG iz orkestra nekdanjega Podgoriškega vojaškega območja. Orkester nosi častne modre letalske uniforme, ki so tako kot poveljnikova

opremljene z grbom na levem rokavu in okrasno vrvico. Orkester je edini protokolarni orkester v Črni gori in sodeluje pri izvedbi vseh protokolarnih nalog in samostojno nastopa trenutno le v domovini. Ob sprejemih na letališču orkester še vedno igra pozdravno vojaško koračnico iz časov skupne države.

9.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Najvišja oblika postroja po številu angažiranih ljudi je sprejem tujih državljanov, načeloma na letališču Golubovci (matična lokacija enote). Za sprejeme najvišjih tujih predstavnikov je postroj sestavljen iz orkestra na čelu postroja, sledi praporščak (KOV) z državno zastavo ali praporom VCG in neoboroženim spremstvom (letalec desno od prapora, mornar v drugi vrsti). Taka razporeditev ne velja vedno in jo očitno prilagajajo, včasih celo improvizirajo. Ob obisku PRS Danila Türka so bili zastavonoša in spremstvo poravnani s prvo vrsto častne enote (dostopno na: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiwab/B1784476/91A1107FC12574B/8006C4446?OpenDocument> (26. april 2009)). Sama častna enota je sestavljena iz treh rodovskih vodov (KOV, RV in RM) s po 20 vojakov v postroju in nepokritim častnikom. Za sprejeme predsednikov vlad, MO in NGŠ je postrojena enota s po 14 vojakov v vsakem rodovskemvodu. Poveljujoči častnik pozdravlja s sabljo, poveljniki vodov z roko, vojakov pa z dvigom pušk v standardni pozdrav s PAP, predpisanim s pravili iz JLA. Na koncu postroja sta postavljeni delegaciji gostitelja in gosta.

Posebnost postroja je v tem, da vojakov puške nosijo v rokah, ker nanje nimajo pripetega jermena za nošenje. Tega na orožje namestijo pri korakanju za zastavo. Sam postroj je izrazito raztegnjen. Zato je med orkestrom in zastavo 5 metrov, med posameznimi vodi pa po 3 metre razmika.

Enota za prihode na prizorišče izvedbe državnih protokolarnih nalog in odhoda z njega uporablja pohodni korak, kadar pa je enota angažirana za potrebe protokola VCG (zastavna enota) uporablja klasični strumni korak tipa JLA.

Poveljujoči častnik je med intoniranjem obeh himen postavljen na sredino pripravljene preproge s sabljo in tokom za sabljo obrnjeno navzdol in proti gostu (dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/images/jedinice/b_pocasti/poc_/ceta/pc_3.jpg (25. april 2009)). S tega mesta gre poveljujoči častnik proti gostu.

Posebnost črnogorskega protokola je v tem, da gre poveljujoči častnik mimo državne zastave ali prapora VCG in tam pozdravi gosta (dostopno na: <http://www.vcg.cg.yu/images/saopstenja/ngsa.jpg> (25.4.2009)). Gosta pozdravi s sabljo tako, da jo dvigne v višino oči, obrne v desno in spusti. Nato mu poroča, da je enota postrojena njemu v čast in pripravljena za pregled. Na koncu še doda, kdo gostu poroča, odstopi s preproge in sprosti prehod. Gost se pred praporom ali zastavo ustavi, se prikloni in nadaljuje pregled enote.

Na sredini postroja se ustavi, obrne proti postroju in pozdravi z besedami: »Gospodo oficiri, podoficiri, vojnici zdravo!«⁵⁰ Vojaki in poveljniki vodov odzdravijo z »Zdravo!« in ga spremljajo s premikanjem glave do kota 45°. Na koncu postroja se poveljnik, ki hodi v koraku gosta ustavi obvezno prvi, in počaka gosta in gostitelja, da se obrneta. Sledi pozdrav s sabljo in šele, ko se gost obrne k delegacijama, se poveljujoči obrne polkrog na levo, gre s sabljo v pohodni drži na sredino postroja in nadaljuje poveljevanje.

9.5.3 Izvedba gardnih nalog

Pripadniki Počasnog bataljona VCG ne izvajajo postopkov častne straže pred vhodi pomembnejših državnih ali vojaških objektov. Po potrebi izvajajo postopke častnih straž ali polaganja vencev pred spomeniki in ob grobovih. Ob pomembnejših obiskih in državnih praznikih najvišji civilni in vojaški predstavniki države položijo venec na spomenik Partizanu borcu na Gorici v Podgorici (dostopno na: <http://www.vcg.cg.yu/images/saopstenja/vijenac2.jpg> (25. april 2009)). Sam ceremonial polaganja je enostaven. Pred spomenikom podčastnika polagalca čakata gosta z vencem v rokah, ga pred njim neseta do spomenika in ga tam položita na spominsko ploščo ali naslonita nanj. Oba stopita levo in desno od spomenika in pozdravita z roko. Gost pristopi, poravna trakove, odstopi in pozdravi z roko ali priklonom. Zastavna enota počaka pred spomenikom, v času pozdrava je zastava nagnjena naprej, orkester načeloma sodeluje z igranjem žalne koračnice in Tišine.

⁵⁰ Protokol Republike Slovenije. Program Uradnega obiska predsednika Republike Slovenije v Republiki Črni gori.

Slika 9.2: Bataljon za počasti Vojske Crne Gore, postrojen na letalištu Golubovci pri Podgorici

10 REPUBLIKA MAKEDONIJA (БАТАЊОН ЗА ПОЧЕСТИ И ОПСУЖУВАЊЕ НА АРМ)⁵¹

Slika 10.1: Grb Armije na Makedonija

10.1 Zgodovinski razvoj nastanka enote

Današnja Gardna enota makedonskih oboroženih sil je naslednica Prve makedonsko-kosovske narodnoosvobodilne brigade (1. MKNOUBr), ki je bila formirana med NOB 11. novembra 1943. Zato je ta datum tudi dan enote. Po odhodu enot JLA iz Makedonije je bila iz pripadnikov stalne sestave TO SR Makedonije in rezervistov s potrebnimi izkušnjami in znanjem kot zametek nove vojske samostojne Makedonije oblikovana tudi enota s protokolarnimi nalogami, ki je v teh letih prerasla v enoto moči bataljona.

10.2 Organizacijska struktura in posebnosti

Bataljon za počesti i opsluževane ARM je sestavljen iz dveh gardnih čet, vojaškega orkestra, oddelka za častno stražo pri Uradu predsednika Makedonije in podpornih elementov (štab in štabni oddelek). Bataljon v celoti deluje kot samostojna pehotna enota, kar vključuje tudi izvajanje rednega pehotnega usposabljanja. Enota je v celoti izpopolnjena s profesionalnimi vojaki, saj je Makedonija ukinila služenje vojaškega roka že v oktobru 2006 (dostopno na: http://www.setimescom/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2006/04/21/feature-02 (6. maj 2009)). Bataljon je podrejen neposredno načelniku GŠ ARM, vse (protokolarne in redne) naloge pa sprejema od njegovega namestnika (dostopno na: http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM//struktura_na_gs_arm/dokumenti.html, 5. maj 2009). Poveljnik kot nosilec izvedbe vseh nalog vojaškega dela časti neposredno sodeluje s šefom državnega protokola ter vodi protokolov v uradih predsednika republike, vlade in sobranja.

⁵¹ Bataljon za časti in oskrbo Armije Makedonije.

Poveljnik Bataljona za počesti i opslužuvane ARM je podpolkovnik Kenan Rahić.

10.3 Naloge enote

Iz sestave enote so jasno razvidne njene naloge. Enota je namenjena in usposobljena za izvajanje vseh oblik protokolarnih (ceremonialnih) nalog za potrebe Republike Makedonije, MORM in ARM, njen oddelek za častno stražo pri Uradu predsednika države pa za izvajanje postopkov časti znotraj urada ter za izvajanje nalog neposrednega in fizičnega varovanja predsednika in objektov, v katerih se predsednik in njegov urad nahajata. Štabni oddelek skrbi za prevoze na prizorišča protokolarnih nalog in z njih, na samem mestu izvajanja pa skrbi za postavitve in ureditev preprog, odra, potrebnega ozvočenja in, kot posebnost, za pravilno namestitve vseh zastav na prizorišču. Naloge enote v primeru povišane stopnje pripravljenosti so klasične gardne, kar pomeni, da je enota namenjena za okrepitev rednega varovanja najvitalnejših objektov razmestitve vodilnih predstavnikov države in ARM (dostopno na: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/KLP.html>, 6. maj 2009)).

10.4 Način usposabljanja za izvajanje protokolarnih nalog

Usposabljanje za izvedbo protokolarnih nalog se v enoti izvaja dnevno na podlagi tedenskih in mesečnih načrtov dela. Ker je enota sestavljena iz dveh čet, je usposabljanje deljeno. Medtem ko se ena četa usposablja za izvajanje protokolarnih nalog, druga četa uri splošne pehotne postopke in izvaja bojne naloge v miru (fizično zavarovanje). Po potrebi se za izvedbo le najvišjih protokolarnih nalog (sprejem predsednikov držav) enoti združita. Tak način organizacije dela omogoča permanentno usposobljenost po vseh predpisanih vsebinah vseh pripadnikov enote.

10.5 Izvedba protokolarnih nalog

10.5.1 Uniforme, protokolarno orožje, topovi in sablje

Pripadniki makedonske častne enote pri izvajanju protokolarnih nalog uporabljajo posebno gardno vojaško uniformo, ki je kopija uniform, ki so jih nosili ilindenski vstajniki ob koncu 19. stoletja. Temno siv suknjič, zaprt do vrha, je okrašen z bordo rdečo okrasno vrvico, ki je pripeta na notranji gumb na sredini suknjiča, okrasni zaključki pa so zatakneni pod pasom. Ovratnik, epolete in rokavi so

obrobljeni z zlatimi in bordo rdečimi trakovi, na rokavih so prišiti po štirje manjši zlati gumbi. Na levem rokavu je nameščen našitek z makedonsko zastavo, na desnem pa znak enote. Pokrivala so bordo rdeče kape z značko z makedonskim grbom na desni strani. Hlače so svetlo sive z všitim širokim rdečim trakom, škornji so polvisoki do sredine meč in z vzorcem na sprednji strani.

Pas je kombiniran z bordo rdečimi in zlatimi trakovi z okroglo sponko. Uniforma častnika se od vojaških razlikuje le v činih na epoletah. Rokavice so bele bombažne.

Pripadniki pod suknjičem nosijo rdečo ovratno ruto. Pozimi pri izvedbi protokolarnih nalog nosijo bordo rdeče ogrinjalo, katerega robovi so rdeče obrobljeni, v višini prsi pa je speto z dvema zlatima sponkama, ki sta med sabo povezani z verižico in okrašeni s cofi bordo barve.

Protokolarno orožje so standardne jugoslovanske polavtomatske puške M59/66 proizvajalca Crvena zastava iz Kragujevca, ki ga pri izvajanju protokolarnih nalog uporabljajo brez jermenov.

Sablja poveljujočega častnika je rahlo zakrivljena s klasičnim okrovom. Tok sablje je svetel, sablja pa je nameščena na nosilni trak, ki ga ima častnik obešenega na pasu.

Za izvajanje streljanja častnih salv enota v svoji sestavi nima organske artilerijske enote, se pa z ukazom predsednika republike določi artilerijska enota, ki ob največjem državnem prazniku (8. september, dan neodvisnosti Republike Makedonije) izstrelji 10 častnih plotunov iz 12 artilerijskih orožij (dostopno na: http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/pr/news/pocesna_strelba.html# (30. april 2009)). Pripadniki enote posebnega predstavitvenega programa javno ne izvajajo. Vojni orkester ARM je sestavni del Bataljona za počesti i opslužuvane ARM in je uradni protokolarni orkester Republike Makedonije. Sestavlja ga 54 glasbenikov, ki so častniki, podčastniki in profesionalni vojaki glasbeniki. Pri izvajanju protokolarnih nalog nosijo klasične modre letalske uniforme.

10.5.2 Izvedba osnovnih protokolarnih nalog

Najvišja oblika postroja po številu angažiranih ljudi je sprejem tujih državljanov, načeloma pred Urdom predsednika republike v Skopju. Za sprejeme najvišjih tujih predstavnikov je postroj sestavljen iz Orkestra ARM na čelu postroja, sledi častnik praporščak z državno zastavo in dva, podčastnika za spremstvo prapora

ali državne zastave, oborožena z AP. Sama častna enota je sestavljena iz treh vodov s po 24 vojaki v postroju in nepokritim častnikom, poveljnikom voda. Tako oblikovani postroj šteje 72 vojakov, dva podčastnika in pet častnikov. Za sprejeme predsednikov vlad je postroj sestavljen iz Orkestra ARM na čelu postroja, sledijo častnik praporščak z državno zastavo in dva, podčastnika oborožena z AP, za spremstvo prapora ali državne zastave. Sama častna enota je sestavljena iz dveh vodov s po 24 vojaki v postroju in nepokritim častnikom, poveljnikom voda.

Tako oblikovani postroj šteje 48 vojakov, dva podčastnika in štiri častnike, za sprejeme MO in NGŠ pa je postrojena enota moči enega voda (orkester, 24 vojakov, dva podčastnika in trije častniki).

Poveljujoči častnik pozdravlja s sabljo, poveljniki vodov z roko, vojaki pa z dvigom pušk v standardni pozdrav s PAP, predpisanim s pravili iz JLA. Na koncu postroja sta postavljeni delegaciji gostitelja in gosta. Orkester se postroji v osem kolon po šest glasbenikov, zastavna skupina v eno vrsto, častni vodi pa v klasičen dvovrstni postroj s predpisanim razmikom.

Posebnost postroja je v tem, da vojaki puške nosijo v rokah, ker nanje nimajo pripetega jermena za nošenje. Drža orožja je spremenjena v toliko, da leva pest objema leseno oblogo na njenem koncu pred nožem. Na ta način so lahko roke lepše poravnane, saj je vrh lesene obloge lepo vidna točka za višino prijema orožja. Položaj desne roke je standarden. Praporščak in spremstvo glave ne obračata v smeri gosta. Postopek izvedbe sprejema je za vse oblike enak. Poveljnik poveljuje častni pozdrav v smer prihoda gosta, Orkester igra koračnico, gostitelj povabi gosta na oder, nato sledita himni gosta in Republike Makedonije. Po koncu intoniranja himen Orkester ponovno igra koračnico, poveljnik častne enote se obrne in se s strumnim korakom približa odru z gostom, ga pozdravi s sabljo in mu poroča. Nato se umakne, gost pozdravi državno zastavo, pregleda enoto do polovice, se ustavi in obrne k postroju in pozdravi vojake. Ti odzdravijo, gost pregleda enoto do konca, se obrne, poveljnik ga pozdravi s sabljo in počaka, da se gost obrne k delegaciji.

Enota za prihode na prizorišče izvedbe državnih protokolarnih nalog in odhode z njega uporablja pohodni korak, kadar pa je enota angažirana za potrebe protokola ARM (zastavna enota), uporablja klasični strumni korak tipa JLA.

10.5.3 Izvedba gardnih nalog

Za izvajanje ostalih, klasičnih gardnih nalog, kot so kordoni, spremstva zastave, pogrebi z vojaškimi častmi, polaganje vencev in častne straže, se uporabljajo manjše enote ali skupine.

Častno enoto pri sprejemu ali ob odhodu za izvedbo kordonskega postroja uporabljajo, kadar visoki gost v Republiko Makedonijo pripotuje z letalom ali ob predaji akreditivnih pisem novoimenovanih veleposlanikov. Kordon sestavljajo 19 vojakov in poveljujoči častnik ali podčastnik, skupaj 20 pripadnikov, ki so postavljeni ob preprogi, z razmikom med sabo do dveh metrov.

Poveljujoči je v sestavi desne kordonske vrste in je postavljen tako, da gre gost mimo njega ali najprej ali pozneje.

Častno stražo gardisti ARM postavljajo na vhode pred objekte Sobraja, Vlade RM, MORM in GŠ ARM ter pred vhod v Urad predsednika republike ob sprejemih visokih gostov. Častna straža je postavljena pred vhodi ves čas zadrževanja gostov v objektih. Odvisno od velikosti objekta in predvidenega trajanja se oblikuje enota moči med 6 in 12 gardistov in poveljujoči podčastnik.

Zastavna enota ARM moči gardnega voda (24 vojakov, dva podčastnika za spremstvo in častnika kot zastavonoša in poveljnik) se uporablja le ob dnevu Armade, le izjemoma pa po posebnem ukazu nadrejenega. Vojaki in spremstvo so oboroženi z avtomatskimi puškami CZ 7.62 mm M70AB2, ki jih nosijo v drži na prsi.

Pri polaganjih vencev za potrebe državnega ali vojaškega vrha sodeluje enota moči gardnega oddelka. Posebnost ceremonialov je v tem, da se v zaporedju polagajo venci, ki jih nosijo vojaki gardisti. Venci se sprotno polagajo na stojalo pred krsto, pred drugim polaganjem pa se umaknejo. Vojaka, ki nosita venec, se pred krsto zaustavita, obrneta navznoter in se s tremi daljšimi postopnimi koraki obrneta in pritrdita venec na stojalo. Nato odstopita nazaj, polagalec pristopi, poravna trakove, vojaka pa po vojaško z roko pozdravita. Častnih straž z orožjem pri krstah ni predvidenih. V Makedoniji tuje državne delegacije ne polagajo vencev na spomenik državnega pomena. Protokol ob pogrebih z vojaškimi častmi je odvisen od funkcije in statusa pokojnika. Z vojaškimi častmi se v RM lahko pokopavajo izvoljeni državniki (v nesreči umrli predsednik RM Boris Trajkovski), aktivni in upokojeni častniki, podčastniki in vojaki ter borci NOB nosilci spomenice 1941.

Izjemo so naredili ob smrti popularnega pevca Tošeta Proeskega leta 2007, ki je bil pokopan z vsemi državnimi častmi (dostopno na: <http://www.youtube.com/watch?v=Xc-B2jvW7co> (6. maj 2009))

Enoto sestavlja šest vojakov za častno stražo ob krsti ali žari, 8–12 vojakov za nošenje odlikovanj, slike, križa ali piramide ter spremstvo in častni vod z do največ 24 vojakov za izstrelitev častnih salv. Zanimivo je, da krsto s posmrtnimi ostanki ali žaro v grob polagajo civilni izvajalci pogrebnih uslug in ne garda.

Vse protokolarne naloge pripadniki Bataljona za počesti i opsluževane ARM izvajajo v gardnih uniformah. Izjeme so pogrebi z vojaškimi častmi vojaških oseb in borcev NOB, pri izvedbi katerih je predpisana uporaba bojne uniforme s čelado.

Slika 10.2: Bataljon za počesti i opsluživane ARM med sprejemom z vojaškimi častmi

11 PRIMERJALNA ANALIZA

Enote, izbrane v primerjalnem vzorcu, so bile opisane in obravnavane po enakih kriterijih in vprašanjih. Večina podatkov je bila pridobljenih z mojim osebnim stikom z odgovornimi osebami iz obravnavanih enot ali predstavniki SV v obravnavanih državah. Nekaj podatkov je bilo zbranih s pomočjo medmrežja. Iz opisov postopkov, nalog in izvedbe protokolarnih aktivnosti bom izdelal preglednico, v kateri bom opredelil kriterije primerjanja in vnesel ustrezne podatke.

Osnovna ugotovitev pri vseh obravnavanih enotah je ta, da so bile vse enote ustanovljene predvsem zaradi potreb lastne države. Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih iz leta 1961 vsaki državi podpisnici nalaga, da tuje predstavnike pričaka tudi z vojaškimi častmi, ki pripadajo njihovi umestitvi v prednostni red. Osnovna oblika sprejemov je obvezujoča za vse države, vendar so določanje števila vojakov v postroju in ostali ceremonialni detajli odvisni predvsem od tradicije in želje po izkazovanju časti. Na področju nekdanje Jugoslavije so imeli z izvajanjem protokolarnih nalog izkušnje le v Srbiji in Črni gori, ki sta bili neodvisni državi že v 19. stoletju. Vse ostale novoustanovljene države in njihove oborožene sile so ob razglasitvi samostojnosti morale začeti izvajati naloge diplomatskega in protokolarnega ceremoniala. V postopkih izvedbe nalog vojaškega protokola je predvsem zaradi predhodnega znanja poveljujočih častnikov, pomanjkanja tradicije na tem področju in istega tipa protokolarnega orožja veliko podobnosti. Razlike so v detajlih, predvsem v drži orožja. Posebnost so uniforme, katerih kroj je v posameznih državah kopija starih uniform (Makedonija, Hrvaška pred letom 2000), v ostalih pa gre za klasične vojaške uniforme z izrazitejšim okrasjem in namensko izdelanimi škornji (Makedonija, Slovenija, Srbija). V veliko pomoč in oporo pri oblikovanju ceremonialnih pravil so bili starejši, izkušeni diplomati in poznavalci obravnavanega področja. Pri oblikovanju postopkov sprejemov z vojaškimi častmi je s 106. častno četo SV na primer sodeloval upokojeni polkovnik JLA Silvester Turk, ki je bil sam poveljnik bataljona Titove garde.

Kljub dokaj strogim določilom o vsebini in oblikah izkazovanja vojaških časti je možno, včasih pa celo potrebno, da se pravila prilagajajo. Na standardnih prizoriščih (postrojivni platoji na letališčih ali pred uradi predsednikov) to ni potrebno, se pa velikokrat zgodi, da je treba izvesti protokolarno nalogo na

popolnoma neprimernem mestu. Takrat pride do izraza iznajdljivost in strokovnost organizatorjev in protokolarnih delavcev.

Ker mednarodni dokumenti ne določajo, koliko vojakov je treba postavljati v posamezne postroje, je pa treba upoštevati prednosti red, so z lastnimi pravili v posameznih državah to vprašanje različno uredili. Zaradi primerjave in ugotovitve, kje na tem področju je Garda SV, bom primerjal število vseh pripadnikov v posameznih oboroženih silah s številom pripadnikov v najvišji obliki (sprejem tujih predsednikov/suverenov) izkazovanja vojaških časti.

Tabela 11.1: Podatki o odstotkih vojakov v postrojih

Država	Skupno število vojakov v OS ⁵²	Število vojakov v postroju	Odstotek	Indeks
Slovenija	7200	97	1,34	163
Hrvaška	18.600	43	0,23	28
Srbija	24.257	157	0,65	78
Bosna in Hercegovina	8543	43	0,51	61
Kosovo	3052	25	0,82	100
Črna gora	4500	67	1,48	180
Makedonija	10.890	79	0,72	88
Povprečje	77 042	526	0,82	100

Iz podatkov je razvidno, da Garda SV in Bataljon za počasti VCG v primerjavi s celotnim številčnim stanjem v svojih OS v svečane postroje za izkazovanje vojaških časti postavljata največ svojih pripadnikov. Prav tako podatki pokažejo na tisto številko, ki bi bila v razmerju s celotnim številčnim stanjem OS »opravičljiva« za oblikovanje postroja. Ta številka je v našem, slovenskem primeru le 60 vojakov, podčastnikov in častnikov. S tem številom bi lahko oblikovali postroj častne čete v naslednji sestavi: poveljnik, praporščak s spremstvom in trije vodi (obvezno trije, ker govorimo o četi) s po 16 vojakov v postroju in tremi poveljniki vodov. To skupaj zneso 61 pripadnikov SV. Glede na določen *preseans* bi bilo zato treba oblikovati postroje za sprejem »nižjih« visokih gostov, kot so predsedniki vlad, ministri za obrambo in NGŠ OS z znatno nižjim številom vojakov. V praksi bi to pomenilo, da bi se za sprejem tujega ministra za obrambo oblikoval postroj z 22 pripadniki, kar že meji na omalovaževanje. Tudi strokovna javnost spremembam v številčnem stanju ni naklonjena. Tako tudi na tem področju RS »plačuje« davek zaradi svoje majhnosti.

⁵² The Military Balance 2009, 149–184.

Tabela 11.2: Podatki o gardnih enotah Slovenije, Hrvaške, Srbije in BiH

Indikator primerjanja	Naziv države in enote			
	Republika Slovenija Enota za protokol – Garda SV	Republika Hrvaška Počasno-zaštitna bojna	Republika Srbija Garda	Republika BiH Počasna jedinica OS BiH
Dan enote	26. junij	25. februar	6. maj	26. november
Letnica ustanovitve enote	1992	1994	1830	2004
Osnovna naloga	Izvajanje protokolarnih nalog za PRS, Vlado RS, MORS in SV	<ul style="list-style-type: none"> ○ Izvajanje protokolarnih nalog za PRH, vlado RH, MORH in OS RH, ○ Izvajanje nalog neposrednega in fizičnega varovanja PRH in objektov Urada 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Izvajanje protokolarnih nalog za državni in vojaški vrh RS, ○ Izvajanje nalog neposrednega in fizičnega varovanja protokolarnih objektov in najvišjih predstavnikov RS in VS 	Izvajanje protokolarnih nalog za potrebe državnega in vojaškega protokola, Predsedstva BiH, Vlade BiH, MO BiH in OS BiH
Naloge varovanja VIP	Ne	Da	Da	Ne
Naloge v primeru povišane stopnje b/p	Okrepitev običajnega varovanja širšega rajona razmestitve GŠSV	Izvajanje okrepljenega varovanja in obramba rajonov razmestitve državnega in vojaškega vrha RH	Izvajanje okrepljenega varovanja objektov in oseb v dodeljeni pristojnosti	Izvajanje okrepljenega varovanja objektov in oseb v dodeljeni pristojnosti
Številčno stanje celotne enote	83 + do 90 v TACON	300	758	79
Izpopolnjevanje z rezervo	Da, v KONJE	Da, v zaledni enoti	Da, v zalednih enotah	Ne
Umeščenost v organizacijsko strukturo OS	Neposredno podrejena NGŠSV, naloge dobiva od NKAB	Neposredno podrejena NGŠ OSRH, naloge dobiva tudi od KAB PRH	Neposredno podrejena NGŠSV	V sestavi Bataljona vojaške policije v okviru Brigade taktične podpore
Rang (status) enote	Bataljon ⁽⁻⁾	Bataljon ⁽⁺⁾	Brigada	Četa
Čin poveljnika enote	Major	Brigadir	Polkovnik	Polkovnik
Logistična samozadostnost	Ne	Ne	Da	Ne
Tip protokolarnega orožja	Predelana polavtomatska puška CZ 7,62 mm z jermenom	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm, manjši popravki brez jermena	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm, manjši popravki brez jermena	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm z jermenom

Oboroženo spremstvo prapora	Da, predelana AP CZ 7.62 mm z jermenom	Ne	Da, standardna AP CZ 7,62 mm z jermenom	Da, pištola TT 7,62 mm
Uporaba sabelj	Da, vsi častniki v postroju	Da, samo poveljujoči in poveljnik voda KOV	Da, samo poveljujoči	Ne
Protokolarni topovi	Da, protokolarno urejen top M48-B1 76 mm	Po potrebi	Da, top 76 mm ZIS	Ne
Konjenica	Da, 15 konj lipicancev	Ne	Ne	Ne
Vojaški orkester	Ne, orkester je samostojna enota SV	Ne, orkester je samostojna enota OS RH	Da	Ne, orkester je organizacijska enota Bataljona vojaške policije
Število pripadnikov v postroju za najvišji sprejem	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav z dodatnim kordonom 6 častnikov, 4 podčastniki in 102 vojaka = 112 pripadnikov enote	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 2 podčastnika, 36 vojakov = 43 pripadnikov enote	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 2 podčastnika, 150 vojakov = 157 pripadnikov enote	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 2 podčastnika, 36 vojakov = 43 pripadnikov enote
Nadomestni trakovi ali medalje na uniformah	Vsi, ki jih imajo pravico nositi	Samo poveljujoči	Ne	Ne
Izvajanje nalog zastavne enote	Da	Da	Da	Da
Oborožitev zastavne enote	Ista, častniki in zastavonoša pištola	Ista, častniki in zastavonoša pištola	Ista, častniki in zastavonoša pištola	Ista, častniki in zastavonoša pištola
Nošenje zastave	Častni postroj in zastavna enota v rokah častnika naprej	Častni postroj in zastavna enota v rokah častnika naprej	Častni postroj naprej, zastavna enota na rami častnika nazaj	Častni postroj naprej, zastavna enota na rami častnika nazaj
Redno izvajanje nalog častne straže	Ne	Da	Da	Ne
Štrumni korak pri izvajanju protokolarnih nalog	Ne	Ne	Da	Da
Zastopanost rodov OS v častnem postroju	Ne	Da (KOV, VL in VM)	Ne	Ne
Okrasna vrvica na uniformi	Da, častniki in podčastniki dvojno pletenje, vsi na levi	Da, častniki in podčastniki zlata, vojaki v svetlejši barvi od uniforme, vsi na desni	Da, častniki in podčastniki zlata, vojaki rdeča, vsi na levi	Ne
Predstavitveni (show) program	Da	Ne	Ne	Ne

Tabela 11.3: Podatki o gardnih enotah Kosova, Črne gore in Makedonije

Indikator primerjanja	Naziv države in enote		
	Republika Kosovo Garda e Kosovës	Republika Crna Gora Bataljon za počasti	Republika Makedonija Bataljon za počesti i opsluževanje
Dan enote	14. januar	10. oktober	11. november
Letnica ustanovitve enote	2005	2006	1994
Osnovna naloga	Izvajanje protokolarnih nalog za potrebe državnega in vojaškega protokola, Urada predsednika države, Vlade Kosova, MO in KZK	Izvajanje protokolarnih nalog za PRCG, Vlado RCG, MO in VCG	Izvajanje protokolarnih nalog za potrebe državnega in vojaškega protokola, Urada predsednika države, Vlade Makedonije, MORM in GŠ ARM
Naloge varovanja VIP	Ne	Ne	Delno, po potrebi
Naloge v primeru povišane stopnje b/p	Okrepitev rednega varovanja širšega rajona razmestitve GŠ KZK	Okrepitev rednega varovanja širšega rajona razmestitve GŠSV	Okrepitev rednega varovanja širšega rajona razmestitve MORM in GŠ ARM
Številčno stanje celotne enote	62	190	128
Popolnjevanje z rezervo	Da, 19	Da, v zaledni enoti	Ne
Umeščenost v organizacijsko strukturo OS	Neposredno podrejena NGŠ KZK	Neposredno podrejena NGŠ VCG	Neposredno podrejena NNGŠ ARM
Rang (status) enote	Četa	Bataljon	Bataljon
Čin poveljnika enote	Polkovnik	Major	Podpolkovnik
Logistična samozadostnost	Ne	Ne	Ne
Tip protokolarnega orožja	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm brez jermena	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm brez jermena	Standardna polavtomatska puška CZ 7,62 mm brez jermena

Indikator primerjanja	Republika Kosovo Garda e Kosovës	Republika Crna Gora Bataljon za počasti	Republika Makedonija Bataljon za počesti i opslužvanje
Oboroženo spremstvo prapora	Ne	Ne	Da, standardna AP M70AB2 CZ 7,62 mm z jermenom
Uporaba sabelj	Da, vsi častniki v postroju	Da, samo poveljujoči	Da, samo poveljujoči
Protokolarni topovi	Ne	Po potrebi	Po potrebi
Konjenica	Ne	Ne	Ne
Vojaški orkester	Da	Da	Da
Število pripadnikov v postroju za najvišji sprejem	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 20 vojakov = 25 pripadnikov enote	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 2 podčastnika, 60 vojakov = 67 pripadnikov enote	Sprejem predsednikov/suverenov tujih držav 5 častnikov, 2 podčastnika, 72 vojakov = 79 pripadnikov enote
Nadomestni trakovi ali medalje na uniformah	Ne	Ne	Ne
Izvajanje nalog zastavne enote	Da	Da	Da
Oborožitev zastavne enote	Ista	Ista, častniki in zastavonoša pištola	Standardna AP M70AB2 CZ 7.62 mm z jermenom, drža na prsi, častnik in zastavonoša pištola
Nošenje zastave	Častni postroj in zastavna enota v rokah častnika naprej	Častni postroj naprej, zastavna enota na rami častnika nazaj	Častni postroj naprej, zastavna enota na rami častnika nazaj
Redno izvajanje nalog častne straže	Ne	Ne	Ne
Štrumni korak pri izvajanju protokolarnih nalog	Da	Da	Da
Zastopanost rodov OS v častnem postroju	Ne	Da (KOV, VL in VM)	Ne
Okrasna vrvica na uniformi	Da, vsi na levi	Da, samo poveljujoči častnik postroja na levi	Da, vsi na levi
Predstavitveni (show) program	Ne	Ne	Ne

12 UGOTOVITVE IZ ANALIZE

Osnova za izdelavo tabelarnega dela primerjalne analize so bili iz več virov pridobljeni podatki o obravnavanih enotah in tekstualni opis nalog, aktivnosti in postopkov enot pri izvajanju osnovnih in dodatnih nalog. Vse enote so bile obdelane po enakem vzorcu, kar analizi daje realnost in omogoča primerljivost ter dajanje vrednostnih sodb. Obravnavani kriteriji bi se v nadaljevanju izdelave in obdelave podatkov lahko ovrednotili z dodeljenimi utežmi (ponderji), ki bi na koncu ob seštevku dajali uvrstitev oziroma rangiranje. Temu sem se namenoma izognil, ker sta pri nalogah, ki jih izvajajo obravnavane enote, najbolj pomembna zunanji videz in izurjenost. Ocena posamezne izurjenosti v teh postopkih pa je vedno lahko le subjektivna in zato brez realne splošne vrednosti.

Ugotovitve iz primerjalne analize so razvidne iz teksta in tabele. Kot povzetek navajam nekaj osnovnih ugotovitev:

- vseh sedem obravnavanih enot se ukvarja z zagotavljanjem vojaškega dela protokolarnih aktivnostih v svojih državah;
- pet enot (Slovenija, Hrvaška, Srbija, Kosovo in Črna gora) ima status prištabnih enot in so podrejene neposredno NGŠ svojih oboroženih sil. Ostali dve enoti sta organizacijski enoti vojaških enot moči bataljona (BiH) oziroma brigade (Makedonija);
- štiri enote imajo rang bataljona, dve rang čete, posebnost pa je Garda VS, ki ima status brigade. Rangu primerni so tudi čini poveljnikov teh enot, razen v Počasno-zaštitni bojni OS RH (brigadir), Garda e Kosovës (polkovnik) in Počasni jedinici OS BiH (polkovnik), kjer čini poveljnikov izrazito odstopajo navzgor;
- vsem enotam je bila kot osnova pri izdelavi lastnih postrojitenih in protokolarnih pravil uporabljena dokumentacija o izvajanju podobnih nalog v nekdanji skupni državi in njenih oboroženih silah. Predvsem pri enotah, nastalih po koncu vojne (BiH, Kosovo), je viden vpliv tujih inštruktorjev ali zahtev mednarodne skupnosti po nadzoru nad orožjem in oboroženih sil;
- specifičnost izvajanja nalog in zahteve po videzu posameznikov in postroja je v šestih državah že narekoval prehod na izpopolnjevanje enot s poklicnimi pripadniki. Vojsko Srbije to zagotovo čaka v prihodnosti;

- vse enote uporabljajo enak tip osnovnega protokolarnega orožja, pri čemer je le v Gardi SV orožje modificirano in prirejeno za izvajanje show programa;
- postopki izvajanja pozdravljanja z orožjem so si precej podobni, posebnost se kaže v drži orožja ob telesu ali stran od njega. Razen na Kosovu se v vseh državah izvajajo vojaške časti z orožjem, na katerega je nameščen nož. Ta se ob častnih pozdravih dvigne in predstavlja potencialno nevarnost za visokega gosta. Kot posebnost navajam postopek izvedbe sprejema ameriškega obrambnega ministra v Črni gori v septembra 2008 in predsednika Busha v Zagrebu maja 2008. Za izvedbo teh sprejemov so v obeh enotah s svojega protokolarnega orožja odstranili nože in na podlagi izkušenj iz obiska istega gosta v RS najverjetneje tudi zaklep iz orožja. Tak poseg v orožje so zahtevali ameriški varnostni organi. Protokol države gostiteljice jim je očitno ugodil. Tak poseg v orožje je lepo razviden iz slike 5.2;
- številčno stanje enot je različno in varira od 62 do 758. Po tem parametru se enot ne da primerjati, saj je v teh številkah zajeta celotna sestava. Enote se da primerjati po številki udeležениh pripadnikov v postroju za sprejem najvišjih predstavnikov tujih držav. Število udeležencev je v posameznih državah različno, od 43 do 157. Tudi tu prednjači Garda VS, kjer se za te oblike sprejemov postroji častni bataljon, medtem ko se drugod postrojijo enote do moči častne čete. Če upoštevamo številčno stanje celotnih oboroženih sil po posameznih državah, v tem pogledu prednjačita Slovenija in Črna gora, ki za več kot dvakrat presegata povprečje;
- v vseh enotah, razen v BiH, poveljujoči častniki pozdravljajo s sabljo, sam postopek in drža sablje pa sta različna;
- v gardnih enotah držav EU-ja imajo oblikovan predstavitveni program le v nekaterih državah (Norveška, Poljska, Češka, Bolgarija, Romunija in Avstrija). Med obravnavanimi enotami ima le Garda SV izdelan show program;
- izmed obravnavanih držav »stara« pravila in ceremonialne postopke iz nekdanje skupne države najbolj negujejo v BiH, najmanj na Kosovu in na Hrvaškem;

- v niti eni gardni enoti pripadniki ne nosijo odlikovanj na častnih uniformah. Pripadniki Garde SV nosijo vsaj nadomestne trakove;
- načrtovanje izobraževanja in rednega usposabljanja je možno le v Gardi Srbije, ki razpolaga z dovolj velikim številom vojakov. V ostalih enotah je to načrtovanje onemogočeno do te mere, da je večkrat treba načrtovano izvedbo aktivnosti preklicati ali vsaj prestaviti zaradi nenapovedanih protokolarnih aktivnosti (pogrebi z vojaškimi častmi, spremembe časovnic prihodov ali odhodov visokih gostov ...);
- uporaba konjeniških enot za izvajanje protokolarnih nalog je prisotna le v Gardi SV. Drugod je ta posebnost še neizkoriščena;
- pripadniki gardnih enot v vseh državah so prostovoljci, ki ustrezajo določenim telesnim parametrom (višina 178–190, brez trebuha, telesno zdravi), v Gardi SV pa še posebej gledajo na širino stopala (številka obutve 42–45). Razlog za tako omejitev je v tem, da se enota po prihodu na prizorišče protokola poravna na razpeto vrv in bi posameznik z večjim ali manjšim stopalom štrlel iz postroja. Prav tako se posebej gleda na to, da pripadniki niso tetovirani po vidnih delih telesa;
- v niti eni enoti v postroju častne enote ni pripadnic ženskega spola. Posameznice so sicer zaposlene v gardnih enotah (v Sloveniji dve, prav tako v Srbiji), v postroju, razen v orkestrih, pa jih ni. Tako so gardne enote še vedno »moška« trdnjava;
- le praporščaki v Gardi SV nosijo prapor na kovinskih drogovih, ki so zapeti za poseben nosilec, ki ga ima praporščak obešenega čez ramo. Vsi ostali uporabljajo lesene drogove, ki so bolj ali manj okrašeni;
- vse enote uporabljajo isti način dajanja državne zastave v častni pozdrav, pri čemer praporščak zastavo ali prapor spusti naprej proti preprogi z gostom;
- častne salve ob proslavah in praznikih ne izstreljujejo povsod. Le Garda SV ima namensko za protokolarne potrebe prirejene topove, Srbija ima klasične topove v svoji sestavi, ostale enote pa za izstrelitev častnih topovskih salv uporabljajo redne artilerijske enote;
- postopki in ceremonial pri pogrebi z vojaškimi častmi so v večini primerov podobni in se razen v enem elementu ne razlikujejo od postopkov, predpisanih s Strojnim pravilom. Ta posebnost je udeležba in aktivno

sodelovanje duhovnikov tudi pri pogrebu z vojaškimi častmi, kar včasih ni bilo dovoljeno;

- o strumni korak kot eden izmed glavnih kazalnikov izurjenosti in strumnosti posamezne gardne enote se uporablja le še v štirih državah. Drugod ga je nadomestil neatraktiven običajni pohodni korak. Strumni korak danes v Evropi poleg Srbije, Makedonije, BiH in Črne gore uporabljajo le še Poljska, Bolgarija, Avstrija, Grčija in Slovaška.

12.1 Verifikacija hipotez

Hipoteza 1

»Protokolarne enote OS držav na področju nekdanje SFRJ imajo ne glede na podobna poimenovanja različne naloge, ki izhajajo iz zgodovinsko pogojenih razlogov in notranje politične ureditve posamezne obravnavane države.«

Trditev iz postavljene hipoteze lahko potrdim delno. Tezo bi lahko potrdili z gotovostjo, če pod drobnogled vzamemo samo tiste dele gardnih enot, ki se namensko usposablja in izvajajo le protokolarne naloge. Vse enote ali pa vsaj njihovi deli načrtujejo, se usposablja in izvajajo vse oblike vojaškega protokola, ki v posamezni državi velja. Če pa primerjamo celotno organizacijsko formacijsko strukturo enot ugotovimo, da je od države do države različna. V Srbiji in na Hrvaškem so v sestavi gardnih enot tudi organizacijski deli, ki so po svojih nalogah, predvsem pa dodeljenih pristojnostih, vojaškopolijske in protiteroristične enote. Zato so njihove naloge izvajanje oboroženega spremstva, neposrednega fizičnega zavarovanja kraja namestitve ali bivanja predvsem najvišjih državnih voditeljev. Vojaške poveljnike varujejo v predpisanem obsegu enote Vojaške policije. Posebnost med obravnavanimi državami je Kosovo, kjer je bila enota ustanovljena v okviru KZK in v začetku usposobljena le za izvajanje nalog zaščite in reševanja, vendar je z razvojem političnih razmer prerasla v oboroženo enoto z povsem drugimi nalogami. Podrobne primerjave med državami kažejo na le delno logistično samostojnost enot, kar jasno kaže na njihovo umeščenost v strukturo višje enote. V večini primerov je ta višja enota neposredno Generalštab posameznih OS. drugih državah le po potrebi ob protokolarnih obiskih, ko te

častne straže nimajo funkcije varovanja, ampak predstavljajo okras objekta namestitve visokega gosta.

Hipoteza 2

»Skupna naekdanja država, upoštevanje prakse iz JLA, določil iz Strojevog pravila orožanih snaga SFRJ, uporaba istega tipa protokolarnega orožja in postopkov pri delu z njim imajo za posledico takšno izvedbo osnovnih protokolarnih nalog, ki so si po videzu in uporabljenih postopkih med sabo precej podobni.«

Postavljena hipoteza na podlagi podatkov iz analize, razen v primeru Hrvaške, drži. OS RH in postopki njihove častne enote na tem področju predstavljajo posebnost, saj so v želji po prekinitvi s prakso iz skupne države poskušali uvesti svoje postopke, ki pa so zaradi uporabe enakega tipa orožja le delno mogoči. Med drugim so uvedli drugačno držo orožja, drugačen pregled enote, še posebej pa so korenito presekali s prakso iz skupne države na področju poveljevanja.

Z uvedbo novega vojaškega in poveljevalnega izrazoslovja so dosegli, da ima izvedba protokolarnih nalog na Hrvaškem drugačen vizualni, zvočni in ceremonialni vrstni red.

Vse ostale obravnavane gardne enote izvajajo osnovno protokolarno nalogo, sprejeme najvišjih tujih gostov z vojaškimi častmi, na zelo podoben način. Vse enote iz vzorca gosta najprej sprejmejo z manjšim kordonskim postrojem na letališču. Glavni sprejem izvedeta postrojena častna enota in orkester, načeloma pred rezidenco ali sedežem urada, kjer gosta počaka gostitelj. V vseh državah se za sprejem častna enota postroji na predvideno mesto vsaj pol ure pred prihodom gosta, vse uporabljajo rdeče preproge, vrvico za ravnanje in povsod je postroj postavljen tako, da je na čelu orkester, sledi zastavni del in na koncu častna enota različne moči. Razen na Kosovu je v vseh državah postroj sestavljen iz treh vodov enake moči. Hrvaška in Črna gora imata postroj sestavljen tripartitno, kar pomeni, da ima vsak izmed rodov OS svoj častni vod, poveljnik in praporščak pa sta vedno pripadnika kopenskih sil. V Sloveniji in na Hrvaškem se zaradi prostorskih omejitev postroja častnih enot pred rezidencama na Brdu in na Tuškanjcu v Zagrebu postavljata tako, da enota izvede častni pozdrav na levo. V tem primeru pribočniki predsednikov/suverenov pozdravljajo z roko strokovno sporno, ker med pozdravljanjem gledajo v svojo dlan. Zato v Sloveniji pribočniki pozdravijo samo na

začetku, ob zastavi in na koncu postroja. Med pregledom enote ne pozdravljajo z roko.

Sama izvedba sprejema v vseh državah poteka po enakem vrstnem redu. Ob prihodu orkester igra pozdravno koračnico, v Srbiji najvišje goste ob prvem koraku pozdravijo z 21 topovskimi salvami (pozdrav nacije). Razen na Hrvaškem (najprej pregled enote, nato himne) povsod gostitelj gosta povabi na začetek preproge, orkester zaigra najprej himno države gosta, nato domačo, poveljnik poroča gostu, sledijo priklon zastavi, pregled postroja, pozdrav poveljujočega in rokovanje z delegacijo. V Srbiji, na Hrvaškem in v Črni gori gost na predpisan način pozdravlja postroj vojakov, vojaki pa mu odzdravijo z močnim enkratnim odzdravom. Razlike v izvedbi te osnovne protokolarne naloge so v detajlih. Najbolj so razlike opazne predvsem pri drži orožja z levo roko, le v Sloveniji vojaki nosijo orožje na desni rami, kar daje izvedbi dodatno težo. Le v Sloveniji častniki v postroju pozdravljajo s sabljo in se na ta način izognejo pozdravljanju z roko ter gledanju v dlan.

Po sprejemu se pred vhod v urad postavi častna straža, ki nima naloge varovanja objekta in gosta, ampak je le okras kraja zadrževanja visokega gosta.

Tudi ostale gardne naloge izvajajo vse obravnavane enote na primerljiv način ob upoštevanju krajevnih značilnosti. Povelja so si v vseh državah, razen na Hrvaškem, precej podobna. Razlika je zagotovo v jeziku poveljevanja, načeloma pa si povsod povelja sledijo v enakem zaporedju. To zaporedje narekuje tudi uporaba istega tipa protokolarnega orožja, saj se drugače orožja niti ne da pripraviti za delo.

Področje normativnih aktov in internih pravil s protokolarnega področja je najbolj urejeno na Hrvaškem, v Srbiji so v letu 2008 sprejeli nov predpis s tega področja, medtem ko je v Sloveniji vojaško navodilo iz leta 2000 že potrebno dopolnil in sprememb.

Skupna ugotovitev v vseh državah iz vzorca je, da ima aktualna vodilna politična garnitura velik vpliv tudi na protokolarnem področju. Gre za ukinjanje (Hrvaška⁵³),

⁵³ Ukinitvev enot 1. HGZ in njihova vključitev v sestavo rednih sil OS RH v letu 2000.

uvajanje novih oblik (Slovenija⁵⁴) ali kršenje obstoječih pravil zaradi želje po vsečnosti (Makedonija⁵⁵).

Hipoteza 3

»Garda SV je po obliki izvajanja protokolarnih nalog primerljiva z ostalimi sorodnimi enotami iz drugih vojska, po številčnem stanju udeležencev pri najvišjih oblikah državnega protokola (sprejemi tujih državnikov) pa spada Garda SV med najštevilčnejše.«

Rezultati primerjalne analize potrjujejo postavljeno hipotezo. Slovensko izvajanje protokolarnih postopkov je primerljivo po vsebini, strumnost izvedbe pa je stvar vsakokratne izvedbe posebej. Podatki, obdelani v tabeli 11.1 na strani 78, prikazujejo število vojakov v posameznih OS in število vojakov v najvišji obliki častnega postroja ter razmerje v odstotkih. Na podlagi podatkov ugotavljam, da je povprečni odstotek v obravnavanem vzorcu med vsemi vojaki in vojaki v postroju častne enote manj kot 1 odstotek (natančno 0,82 odstotka).⁵⁶ Podatki kažejo na dejstvo, da so majhne države in njihovi OS v primerih zagotavljanja namenskih enot za izvajanje protokolarnih nalog v nezavidljivem položaju, saj imajo zelo omejeno možnost izbiranja primernih kandidatov za te naloge. V Sloveniji je treba za zagotovitev števila vojakov, določenih z normativnimi akti, izbrati vsakega 80. vojaka, na Hrvaškem vsakega 432., v Srbiji vsakega 161., v BiH vsakega 200., na Kosovu vsakega 122., v Črni gori vsakega 67. in v Makedoniji vsakega 137. vojaka. Ob upoštevanju dejstva, da se za te naloge izbirajo vojaki ustreznih telesnih dimenzij in fizičnih sposobnosti je številka možnih kandidatov drastično nižja. Med državami iz obravnavanega vzorca so častne enote, postrojene za sprejem najvišjih tujih gostov zelo različnih moči (najmanj Kosovo 25, največ Srbija 157). Gledano samo v številkah, le v Republiki Srbiji ob sprejemih najvišjih tujih predstavnikov postrojijo večjo enoto kot v RS.

⁵⁴ Uvedba »kordonskega« postroja v Uradu PRS v času podelitev najvišjih odlikovanj, razprave o uvedbi »častne straže« in rezidenci PRS, predlog sprememb Sklepa Vlade RS o določitvi protokolarnih pravil (uvedba državniškega obiska).

⁵⁵ Pogreb pevca Tošeta Proeskega, ki mu po veljavnih predpisih v RM pogreb z vojaškimi častmi ni »pripadal«. Šele po smrti ga je predsednik RM odlikoval z najvišjim makedonskim odlikovanjem in na ta način »legaliziral« izvedbo pogreba.

⁵⁶ Za primerjavo realnosti številke in odstotkov sem vzel podatke o skupnem številu pripadnikov OS Ruske federacije (850.000) in številu vojakov v njihovem »častnem« postroju (60). Na podlagi teh podatkov je vojakov v častnem postroju v OS Ruske federacije 0,0075 odstotka.

Garda SV se edina med obravnavanimi enotami dopolnjuje z vojniki iz drugih enot. Vse enote, razen Garde SV, imajo vse vojake v svoji stalni sestavi, Garda Srbije še vojake nabornike. Zaradi omejenih kadrovskih resursov bo tudi v bodoče delovanje in usposabljanje Garde SV obsojeno na dosedanji način dopolnjevanja enote. Gre za t. i. sistem poveljniškega razmerja TACON, po katerem so v enotah SV izbrani, usposobljeni in opremljeni posamezni vojaki, ki vsaj približno ustrezajo kriterijem za delo v Gardi SV. Te vojake se ob izkazani potrebi vpokliče na opravljanje protokolarnih nalog. Zaradi takšnega načina dela trpi kvaliteta izvedbe. Dobra, predvsem finančno vzdržna stran takšnega načina dopolnjevanja tiči v dejstvu, da RS in MORS v svojih aktih Gardi SV ne opredeljujeta drugih nalog, kot le izvajanje nalog protokolarne narave. Za takšno poslanstvo pa je popolnoma neracionalno vzdrževati enoto, ki je kot celota uporabljena do dvajsetkrat na leto.

Ugotovitve iz analize nakazujejo na tezo, da je treba v RS ob že znanih problemih z zadostnim številom vojakov na podlagi ugotovitev iz SPOR,⁵⁷ po katerih v enotah Slovenske vojske manjka 1200 običajnih vojakov⁵⁸ začeti razmišljati o spremembah Sklepa vlade RS o določitvi protokolarnih pravil v RS. S spremembami bi dosegli, da se za sprejeme najvišjih tujih državljanov z vojaškimi častmi postroji častna enota moči treh vodov s po 20 vojniki in orkester Policije, za sprejeme predsednikov Vlad pa bi se postrojili trije vodi s po dvanajstimi vojniki. Z uvedbo takšnega števila vojakov v postroju bi se končno približali »normalnim« številkam vojakov v postrojih. Na ta način bi lahko sestavili enoto iz res izbranih pripadnikov SV, ki bi bili RS v čast. Vsekakor bi moral biti postroj vedno sestavljen iz pripadnikov vseh treh rodov SV.

Hipoteza 4

»Častna enota RS bi za razpoznavnost države in svojega dela morala izvajati najvišje postroje ob sprejemih tujih predsednikov z uporabo sistema domin in biti oblikovana tako, da bi bil postroj sestavljen iz častnih vodov kopenskih, letalskih in pomorskih sil. S tem bi tudi na protokolarnem področju poudarili, da smo pomorska država.«

⁵⁷ Strateški pregled obrambnega resorja.

⁵⁸ Bric, Roman. 2009. V nastalih razmerah je nujna celovita reforma obrambnega sistema. Revija Slovenska vojska 50 (10). Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2009/sv09_5.pdf (18. april 2009).

Vse enote iz obravnavanega vzorca izvajajo nalogo sprejema z vojaškimi častmi z istočasnim dvigom nožev na orožje in dvigom pušk v častni pozdrav. Ta oblika zahteva izurjenost udeležencev, omogoča pa vsakemu pazljivemu opazovalcu odkriti neskladnost in neenakomernost. V Gardi SV se je od leta 1996 do ukinitve naborniškega načina dopolnjevanja enote v letu 2000 za izvajanje vojaških časti paralelno uporabljal tudi t. i. sistem domin. Danes se tak način izvajanja nalog javno uporablja le pri Predstavitvenem programu Garde SV. Gre za način izvajanja postrojitenih postopkov z orožjem tako, da prvi vojak v postroju na povelje začne postopek npr. dviga orožja v častni pozdrav, vendar ga izvaja v vsaj treh etapah, drugi vojaki pa mu pri tem sledijo v zaporedju. Na ta način dobi opazovalec s strani občutek valovanja oziroma padanja domin. Sistem zahteva ogromno urjenja, predvsem pa popolno koncentracijo izvajalcev. Vsako prehitevanje se zelo opazi in pokvari celotno sliko.

Uvedba sistema domin v redno izvajanje sprejemov tujih gostov bi Gardi SV na strokovnem področju zagotovila primat med obravnavami enotami. Tega sistema trenutno nobena enota še ne uporablja. Razlogov je verjetno več, od neizurjenosti do tega, da tak sistem pride do vizualnega izraza šele, ko ga izvaja najmanj častna četa moči več kot 60 vojakov.

Takrat so intervali dovolj dolgi, da se ta sistem tudi vizualno lepo izrazi. Takrat pridejo valovi lepo do izraza, saj je potrebno kar nekaj sekund, da se val na koncu zaključi, zadnji vojak pa z združitvijo dveh etap postopka dela z orožjem sproži nov val v obratni smeri.

Garda SV edina med enotami iz vzorca načrtuje, uri in izvaja lasten Predstavitveni (show) program. Gre za prikaz vrhunske usposobljenosti in izurjenosti v postrojitenih postopkih in ravnanju s protokolarnim orožjem. Na podlagi koreografije se enota lahko poljubno oblikuje in med hojo ali v mirovanju izvaja figure, kot so meti, obračanje in vrtenje pušk oziroma premikanje po prostoru. Program se lahko izvaja ob glasbi ali le po poveljih. Izvajanje takšnega programa je za javnost vedno zanimivo, z uvedbo atraktivnih vložkov, kot sta metanje pušk čez ramo ali križanje pušk z odprtimi noži nad glavo poveljujočega, pa opazovalcem po pravilu zastaja dih in iz njih izvablja občudovanje in aplavz.

Z uvedbo rodovsko oblikovanih vodov v postroju bi dejansko poživili sam ceremonial in tudi na protokolarnem področju poudarili, da smo država z morjem in vojno mornarico. Uvedba tako oblikovanega postroja je od današnje oblike

organiziranosti stroškovno zagotovo dražja. Prvi pogoj za uvedbo tako oblikovanega postroja je sprememba Sklepa Vlade RS o določitvi protokolarnih pravil, drug pogoj je kreiranje novih tipov gardnih uniform (letalskih in mornariških), tretji, najtežje uresničljiv pogoj pa je dopolnitev enote s potrebnimi vojaki.

13 ZAKLJUČEK

Specialistično delo je odraz moje lastne strokovne potrebe po proučevanju aktivnosti in delovanja naše gardne enote in sorodnih enot. Drugi nezanemarljiv razlog predstavlja dejstvo, da znotraj strokovne javnosti v SV, MORS in Protokolu RS že dalj časa poteka razprava o načinih in oblikah izvajanja protokolarnih aktivnosti.

Specialistično delo v tej predlagani obliki bo lahko predstavnikom SV predstavljalo vpogled v delo in prakso v drugih državah, istočasno pa bo osnova za nadaljnje odločanje o obliki, namenu, formaciji in nalogah te namenske enote. Na podlagi primerljivih podatkov želim spodbuditi razpravo v strokovnih krogih o smiselnosti izvajanja protokolarnih nalog v takšni obliki in s tako oblikovano enoto, kot jo poznamo danes. Ni namreč vprašanje, ali RS takšno enoto potrebuje. Edino vprašanje je, kakšna naj bo in kako naj protokolarne naloge izvaja, da bo prepoznavna in da bo s svojo aktivnostjo pozitivno prispevala k promociji RS, MORS in SV.

Prvotni namen postrojitenega urjenja je bila priprava posameznikov in enot za boj. Večina postrojitenih postopkov je bila identična s taktičnimi postopki in premiki enot na bojnem polju. Poveljnikom so omogočali hitro premikanje enot z ene točke na drugo in preoblikovanje enote v formacije, ki so omogočale najučinkovitejšo uporabo ognjene moči v skladu s situacijo na bojišču (Field Manual 22–25, 1986: III).

Urjenje postrojil v današnjem času nima več nikakršne identičnosti z bojnim poljem in bojno situacijo. Z izvajanjem postrojil se pri posamezniku in enoti razvija smisel za kolektivno in usklajeno delo, disciplino, skupinski duh in moralo, enoten videz, natančnost ter odgovornost.

Enako in usklajeno gibanje enote z več deset ali več sto pripadniki daje videz enotnosti, discipline in moči tako pripadnikom enot kot naključnemu opazovalcu (Vojna enciklopedija, 1975, Knjiga 9, 216).

Veščinska postrojila so postrojila, ki jih izjemoma izvajajo posamezne enote na slovesnostih, častnih postrojih, dnevih enot in rodov ali na predstavitvi enot in poveljstev. Gardne enote izvajajo protokolarne postopke in častne pozdrave v skladu z lastnimi pravili. S tem se izkazuje specifičnost izurjenosti.

V današnjih spremenjenih varnostnih razmerah izurjenost postrojitenih postopkov izgublja pomen. V ospredju so urjenja taktičnih postopkov vojakov bojevnikov. Lepo urejen postroj, bleščeče orožje in zlikane uniforme so v miselnosti bojevnikov odvečna skrb in izguba časa. Zato je toliko bolj pomembno, da ima vsaka država vsaj eno namensko opremljeno enoto, ki skrbi za te danes obrobne vojaške vrline. Verjetno ni zaman v uporabi star pregovor, ki pravi, da se po jutru dan spozna. V protokolarnem jeziku bi to lahko pomenilo, da je od prvega vtisa, ki ga dobi gost ob prihodu v državo gostiteljico, veliko odvisno. Malomarno izveden sprejem na letališču se bo težko popravil s predstavitvami tehnike in objektov, nasprotno pa bo bleščeč sprejem omilil kritično oceno videnega. Kaj naj si misli gost, če ga že na vstopu pričaka malomarno urejen gostitelj. Verjetno nič dobrega.

Na podlagi napisanega lahko potrdim v začetku postavljene hipoteze. Na podlagi predstavljenih zaključkov ugotavljam, da imajo oborožene sile držav, obravnavanih v tej primerjalni analizi, oblikovane in opremljene namenske enote za izvajanje protokolarnih nalog na najvišjem državniškem nivoju. Njihovi pripadniki spadajo v elito svojih vojska in so vsakemu nadrejenemu v ponos.

Naj tako ostane!

14 LITERATURA

1. Arlington National Cemetery. Dostopno na: <http://www.arlingtoncemetery.org/ceremonies/index.html> (3. maj 2009).
2. Armija na Makedonija. Dostopno na: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM.html> (12. april 2009), <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/KLP.html> (13. april 2009), http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/struktura_na_gs_arm/dokumenti.html (13. april 2009), <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/Organization.html> (13. april 2009).
3. Bataljon za počasti VCG. Dostopno na: <http://www.vcg.cg.yu/> (4. maj 2009).
4. Bataljon za počesti i opsluživanje ARM. Dostopno na: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/KLP.html> (26. april 2009), http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/pr/news/pocesna_strelba.html# (2. maj 2009), http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2006/04/21/feature-02 (2. maj 2009),
5. Bela knjiga na odbranata. Dostopno na: http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/pr/publications/the_white_paper_on_defence.html (29. april 2009).
6. Bijela knjiga obrane BiH. Dostopno na: <http://www.mod.gov.ba/cro/dwn/crobijelaknjiga.pdf> (24. april 2009).
7. Benedetti, Ksenija. 2003. Izboljšanje kakovosti na področju državnega protokola. Dostopno na: http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/mju_dokumenti/pdf/Ksenija_20Benedetti.pdf (24. april 2009)
8. Benedetti, Ksenija. 2008. Protokol, simfonija forme. Ljubljana: Planet GV.
9. Benko, Vlado. 1998. Mesto in funkcije diplomacije v mednarodni skupnosti. V Diplomacija in Slovenci: Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso, ur. Milan Jazbec, 39–59. Celovec: Drava.
10. Bobinac, Vedrana. 2000. Što ostaje od ceremonialnih zadača Prvog hrvatskog gardijskog zbora? Dostopno na: <http://www.vjesnik.hr/pdf/2000%/5C02%5C14%5C07A7.PDF> (22. april 2009).

11. Challenge coins. Dostopno na: <http://www.andrews/militarysupply.com/Medals.html> (3. maj 2009).
12. Dugoročni plan razvoja orožanih snaga Republike Hrvatske 2006-2015. Dostopno na: http://www.morh.hr/katalog/documents/dpr_final.pdf (26. april 2009).
13. Enota za protokol – Garda SV. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/enote/gssv/garda.htm> (2. april 2009), http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Garde_Slov%C3%A8ne.jpg (2. april 2009), http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=33&c_id=111761 (2. april 2009), <http://www.slovenskavojska.si/struktura/sile-za-podporo-poveljevanja/organizacijske-enote-pri-gssv/enota-za-protokol/> (5. maj 2009)
14. Feltham, Ralph George. 1993. Diplomatic Handbook, 6th edition. London/New York: Logman.
15. Field Manual 22-5 (1986): Drill and ceremonies, headquarters department of the army. Washington D.C.: US Army.
16. FURLAN, BRANIMIR, REČNIK, DAVORIN, VRABIČ, RUDI, MARAŠ, VASILJE, CERKOVNIK, JANEZ, ŠPUR, BRANKO, ŠONC, MILOŠ, TUŠAK, MARJAN, IVANUŠA, MARIJAN, GORJUP, BORIS, KOJADIN, MARTIN, LASIČ, KAMIL, IN UNGER, MARKO. 2006. Vojaška doktrina. Ljubljana: PDRIU. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/vojd /2006_slo.pdf (23. april 2009).
17. Garda e Kosovës. Dostopno na: <http://www.tmk-ks.org/new/serbian/struktura/struktura.php?id=11> (3. maj 2009), <http://www.tmk-ks.org/new/tmk/fillimi/index.php> (3. maj 2009), <http://www.tmk-ks.org/new/tmk/struktura/images/garda.jpg> (3. maj 2009), <http://www.tmk-ks.org/new/tmk/struktura/images/garda2.jpg> (3. maj 2009), <http://www.trepca.net/2006/presidenti/arkivoli1.jpg> (3. maj 2009), http://www.medialb.com/forumi/foto/201303_1.gif (3. maj 2009), http://www.medialb.com/forumi/foto/202758_1.jpg (3. maj 2009), <http://www.youtube.com/watch?v=CHTCCshkid0> (3. maj 2009),

18. Garda VS. Dostopno na:
<http://www.vojska.mod.gov.yu/cir/jedinice/garda.htm> (2. maj 2009),
<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2006/12/01/srpski/T06113003.shtml> (22. maj 2009),
<http://www.danas.co.yu/20061201/dogadjajdana1.html> (2. maj 2009),
<http://www.vojska.mod.gov.yu/cir/jedinice/garda.htm> (2. maj 2009),
<http://arhiva.glas-javnosti.co.yu/arhiva/2006/12/01/srpski/T06113003.shtml> (5. maj 2009).
19. Hamilton, Keith, in Langhorne, Richard. 1995. *The practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration*. London/New York: Routledge.
20. Izobešanje državne zastave. Dostopno na:
http://www.hervardi.com/kolumne/zastava_rs.php (8. april 2009).
21. Lakčević, Jovan. 2009. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 6. marec.
22. Leksikon Cankarjeve založb. 1982. Ljubljana: Cankarjeva založba.
23. Lesjak, Boštjan, in Maraš, Vasilije. 2002. *Začasna postrojivna pravila Slovenske vojske*. Ljubljana: MORS.
24. McCaffree, Mary Jane, in Innis, Pauline. 1088. *Protocol-The Complete Handbook of the Diplomatic, Official and Social Usage*. Washington D.C.: Devon Publishing Company Inc.
25. Mikolić, Mario. 2002. *Diplomatski i poslovni protokol*. Zagreb: Barbat
26. MORS (2004): *Postrojivni pravilnik Slovenske vojske*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
27. Military Funeral Honors. Dostopno na:
<http://www.militaryfuneralhonors.osd.mil/faqpage.html> (4. maj 2008).
28. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2006. *Srednjeročni obrambni program 2007 - 2012*. Dostopno na:
http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/SOPR_2007-2012_cistopis.pdf (26. november 2008).
29. Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije. 2008. *Pravilnik o uniformah Slovenske vojske*. Dostopno na:
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200881&stevilka=3599> (2. maj 2009).
30. Mitić, Miodrag. 1999. *Diplomatija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

31. Mogolič, Franci. 2004. Rituali v vojaški organizaciji. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
32. Nick, Stanko. 1997. Diplomacija, metode i tehnike. Zagreb: Barbat.
33. Orkester Slovenske vojske. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/enote/gssv/orkester.htm> (3. maj 2009).
34. Oružane snage BiH. Dostopno na: <http://www.mod.gov.ba/hr/default.asp#> (3. maj 2009), http://www.mod.gov.ba/bos/bos_zakonoodbr.html (14. april 2009).
35. Oružane snage Republike Hrvatske. Dostopno na: <http://www.morh.hr> (4. maj 2009), <http://www.vojska.net/hrv/oruzane-snage/hrvatska/> (3. maj 2009), http://www.morh.hr/katalog/documents/dpr_final.pdf (3. maj 2009), <http://www.morh.hr/nato/> (6. maj 2009), <http://www.morh.hr/dokumenti2.asp> (2. maj 2009), http://www.morh.hr/osrh/index_hr.asp (3. maj 2009).
36. Osolnik, Marjan. 1998. Diplomatski protokol. V Diplomacija in Slovenci: Zbornik tekstov o diplomaciji in o prispevku Slovencev v diplomatsko teorijo in prakso, ur. Milan Jazbec, 140-159. Celovec: Drava
37. Počasno – zaštitna bojna OS RH. Dostopno na: http://www.morh.hr/osrh/data/orkestar_hr.html (24. april 2009), http://www.morh.hr/osrh/data/spom/m1_01.jpg (27. april 2009), <http://www.president.hr/default.asp?ru=276&gl=200603290000004&sid=&jezik=1> (28. april 2009), <http://www.poslovniforum.hr/zakoni/zss027.asp> (29. april 2009).
38. Pravilo službe oboroženih sil. 1977. Beograd: ZSLO-GŠ.
39. Resolucija o splošnem in dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReDPROSV). Ur. I. RS 89/2004. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200489&stevilka=4023> (2. april 2009).
40. Pravila službe v Slovenski vojski. Ur. I. RS 49/1996, 111/00, 52/01 in 82/03. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200382&stevilka=3918> (24. april 2009).
41. Rahić, Kenan. 2009. Intervju z avtorjem. Skopje, 5. maj.

42. Rodik, Klarič, Petra. 2005. Vojna služba – faktor unapređenja društveno političkoga statusa? Dostopno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=28121 (28. maj 2009).
43. Satow's Guide to Diplomatic Practice. 1992. London: Logmans.
44. Sklep o določitvi protokolarnih pravil. Ur. l. RS 56/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200756&stevilka=2988> (24. marec 2009).
45. Slovar slovenskega knjižnega jezika, II. del. 1999. Ljubljana: DZS.
46. Smernice za delo službe za protokol v MORS. 1999. Ljubljana: MORS.
47. Smith, Whitney. 1980. Zastave in grbi sveta. Globus: Zagreb.
48. Solženicin, I. Aleksander. 1973. Avgust štirinajstega I/II. Ljubljana: Mladinska knjiga.
49. Strategija nacionalne bezbednosti Crne Gore. Dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/frames/zakon_regulativa/strategija.doc (1. maj 2009).
50. Strategija odbrane Crne Gore. Dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/frames/zakon_regulativa/Strategija_odbrane.doc (2. maj 2009).
51. Strojevo pravilo oružanih snaga. 1978. Beograd: ZSLO-GŠ.
52. Švajncer, J. Janez. 1998. Vojna zgodovina. Ljubljana: DZS.
53. The Military as a Ritual Society. Dostopno na: <http://www.usachcs.army.mil/TACarchive/ACCOMO/diefend.htm>, (7. maj 2009).
54. The Military Balance 2009. 2009. London: The International Institute for Strategic Studies.
55. Trajkovski, Georgi. 1990. Diplomatski protokol. Beograd: Založba Nova.
56. Tunja, Anton. 2009. Intervju z avtorjem. Sarajevo, 15. marec.
57. Ustava Republike Kosovo. Dostopno na: <http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Ustav1.pdf> (3. maj 2009).
58. Ustava Republike Hrvaške. Narodne novine štev. 56/90, 135/97, 113/00 in 28/01. Dostopno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html> (12. april 2009),
59. Veliki splošni leksikon. 1998. V. in VI. Knjiga. Ljubljana: DZS.
60. Veliki slovar tujk. 2002. Ljubljana: Cankarjeva založba.

61. Velika ilustrirana enciklopedija. 1983. Človek in družba. Ljubljana: Mladinska knjiga.
62. Veljić, Zoran. 2005. Diplomatski protokol – drugo izdanje. Beograd: Službeni list SCG.
63. Vlada Republike Crne Gore. Dostopno na: <http://www.vlada.cg.yu/> (28. april 2009).
64. Vlada Republike Kosovo: Dostopno na: <http://www.ks-gov.net/portal/eng.htm> (5. maj 2009)
65. Vlada Republike Makedonije. Dostopno na: <http://www.vlada.mk/> (29. april 2009).
66. Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.gov.si/> (1. maj 2009).
67. Vlada Republike Srbije. Dostopno na: <http://www.srbija.gov.rs/> (28. april 2009).
68. Vojna enciklopedija. 1975. Knjiga 03. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
69. Vojska Crne gorG. Dostopno na:
<http://www.vcg.cg.yu/> (26. april 2009),
<http://www.vlada.cg.yu/odbrana> (13. april 2009),
http://www.vcg.cg.yu/images/os_vcg.gif (5. maj 2009).
70. Vojska Srbije. Dostopno na:
<http://www.vojska.mod.gov.yu/> (2. maj 2009),
<http://www.mycity-military.com/Vojno-tehnicka-dostignuca/Nove-Oznake-VS.html> (4. maj 2009).
71. Vrečar, Valter, in drugi. 2000. Vojaški protokol. Navodila za izvajanje protokolarnih dogodkov v generalštabu ter poveljstvih in enotah Slovenske vojske. Ljubljana: GŠSV.
72. Zakon o kosovskim snagama bezbednosti. Dostopno na: <http://mksf-ks.org/repository/docs/Law%20on%20KSF%20-%20Serbian.pdf> (29. april 2009)
73. Zakon o obrambi (ZObr-UPB-1). Ur. l. RS 103/2004. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004103&stevilka=4405> (2. maj 2009).
74. Zakon o odbrambi BiH. Dostopno na: <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf> (3. maj 2009).

75. Zakon o službi u bezbednosnim snagama Kosova. Dostopno na: <http://mksf-ks.org/repository/docs/Law%20on%20Service%20-%20Serbian.pdf> (2. maj 2009).
76. Zakon o službi u oružanim snagama BiH. 2005. Dostopno na: <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-sluzbi-bs.pdf> (25. april 2009).
77. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske. 2002. Dostopno na: <http://www.morh.hr/dokumenti5.asp> (26. marec 2009).
78. Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). Ur. l. RS 68/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200768&stevilka=3761> (9. april 2009).
79. Zakon o vojsci Crne Gore. Dostopno na: http://www.vcg.cg.yu/frames/zakon_regulativa/Zakon%20o%20vojsci.pdf (23. april 2009)
80. Zakon o Vojsci Srbije. Dostopno na: <http://www.mod.gov.rs/lat/dokumenta/zakoni/Zakon%20o%20vojsci.pdf> (24. april 2009).
81. Zelmamovič, Đorđe. 1990. Ilustrirani bonton in protokol. Maribor: Založba Obzorja.
82. Žnidar, Ivan. 2009. Intervju z avtorjem. Maribor, 5. maj.
83. Watson, Susan. 1993. Ceremonies and Displays. International Military and Defense Encyclopedia, Volume 2, str. 467- 468, Washington.
84. Wood, R. John, in Serres, Jean. 2004. Diplomatski ceremonijal i protokol. Zagreb: MATE d.o.o.